

Alaşana

Aylık Siyasi Dergi

Yıl: I/Sayı 9-10/Aralık1995-Ocak 1996

**Karadeniz'de Eylem
Utanc Gemisi**

Adigey Cumhuriyeti

**Bir Kafkas Hanımefendisi:
"Tamara Cankat Cabağı"**

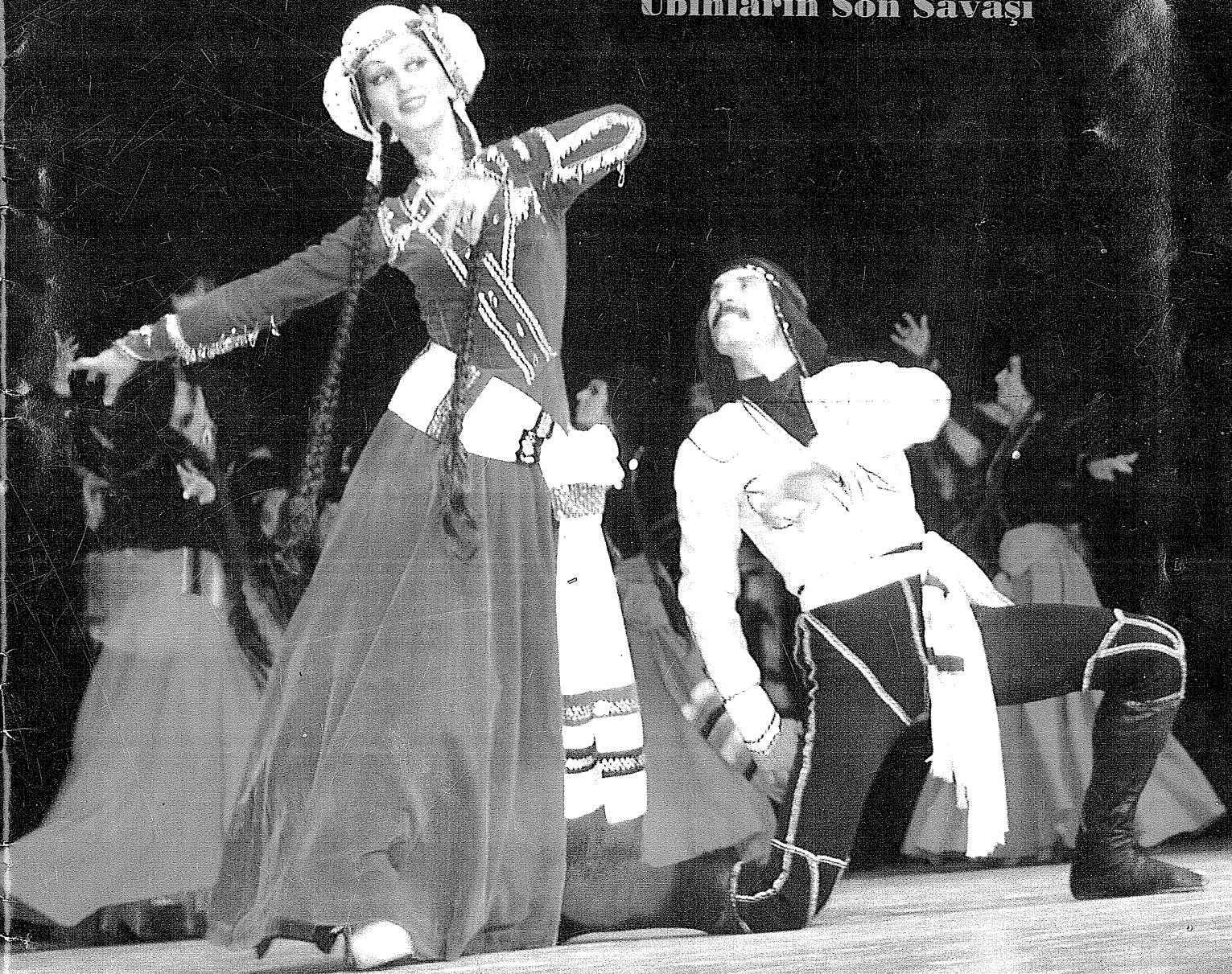
**Megrelilerin Sesi:
"Kazakişi Gazeti"**

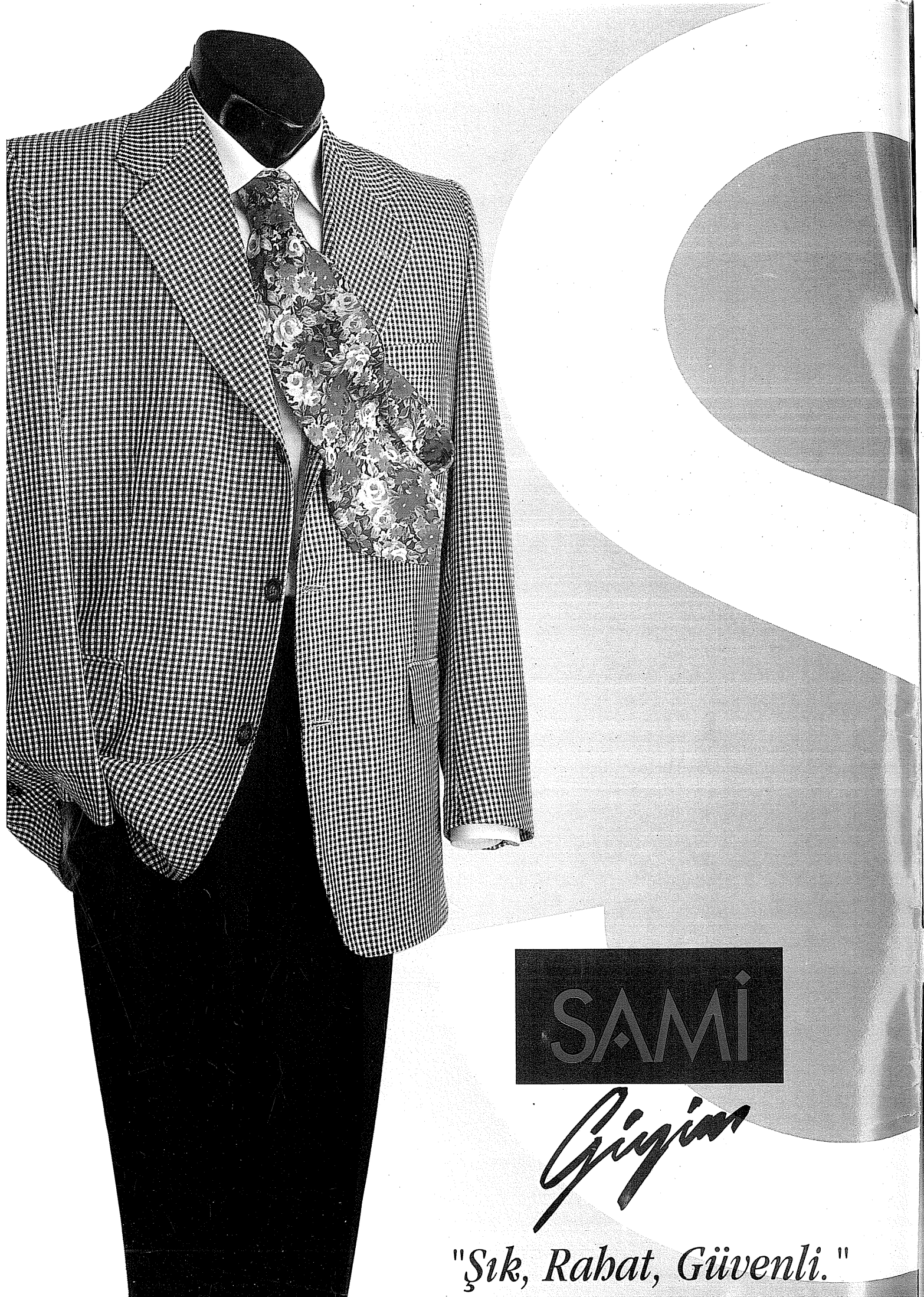
Dağıstan Efsaneleri

Çerkeslerde Avcı Dili

**İtalya'da Azınlık Dilleri:
"Ladin ve Furlan Dilleri"**

Ubıhların Son Savaşı

SAMI

Gizir

"Şık, Rahat, Güvenli."

Alaşara

nart yayıncılık
AYLIK SİYASİ DERGİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazışları Müdürü
nart yayıncılık adına
Hayri ERSOY

Genel Yayın Yönetmeni
Ünal CUĞ

Yayın Kurulu
Zeynep ŞEN, Ekrem BAT, Barış GÜVEN
Murat PAPŞU, Semih S. DAĞISTANLI,
Özalp GÖNERALP, Zehra AÇICBE,
Rengin YURDAKUL, Yeşim ATİK,
Muammer TEKİN, Kamuran TUC,
Ahmet ÖZEL, Safet ÖZTÜRK,

Abhazy Temsilcisi
Yeşim Atrış-pha

Kabardey Balkar Temsilcisi
Tijin CUREY

Almanya Temsilcisi
Khumsac-pha Nurten KUM

Kahire Temsilcisi
Prof.Dr. Muhammed Harp
(Ezher Üniversitesi)

Eskişehir Temsilcisi
Neğuşe Nuri TANDOĞDU

Samsun Temsilcisi
Ajans Abrek

Düzce Temsilcisi
Ayeg-pha Gülsüm AYAS

Hendek Temsilcisi
Gum-pha Özgül Ercan

Adapazarı Temsilcisi
Pıt-pha Aylin Yıldırım

Kartal Temsilcisi
Khoats-pha Arzu Özkurt

Kaynarca Temsilcisi
Sezgin Şılar

Yönetim Yeri
Güneşlibahçe Sk.41/8
Yazıcı Han, Kadıköy-İSTANBUL
Tel : (0216) 418 67 32
Fax : (0216) 418 67 32

Fiyatı: 100.000.-TL

Yıllık Abone Ücreti
Yurtiçi: 1.000.000.-TL
Yurtdışı 50 DM veya 30 \$
DİKKAT!

Abone için Postaçekli Hesap No:
673612 (Hayri Ersoy)

Abonelik için, bir postaneden yukarıdaki
hesap numarasına 1.000.000.-TL yatırmak
yeterlidir.

Editör'den

Merhaba!

Yoğun olaylarla haşır neşir olduğumuz bir dönemi geride bıraktık. "Avrasya Olayı" ile başlayan ve zincirleme devam eden olaylar kamuoyumuzda yankısını bulurken, düşünen bir çok beyinde çözümsüz soru işaretleri bıraktı. Bu soru işaretleri yakın zamanda da yanıtını bulacak gibi görünmüyor.

Herkes gibi **Alaşara** Dergisi olarak bizler de oldukça hazırlıksız yakalandık. Olayları izlemeye ve yorumlamaya, ama hiç olmazsa "doğru" yorumlamaya çalışıyoruz. Kafkasya ve Kafkasyalılara yönelik yayın yaptığımız için, dışımızdaki basın da bizleri kaynak olarak kullanmaya çalışıyor. Ancak itiraf etmeliyiz ki bu konuda sınıfta kaldık. "Avrasya'yı kaçırın gençlerle ilgili sorulan soruları önceleri yanıtlamaya çalıştık. Ancak öyle bir an geldi ki kendi kendimizle çelişkiye düştük. "Kafamızı iki elimizin arasına alıp düşünmeye başladık. Acaba biz kendi düşüncelerimizi mi anlatıyorduk yoksa gemiyi kaçırınlarını mı? Çelişkilerimiz bizi yeni bir iç tartışmanın içine de itti: Yine her zamanki gibi hem haber, hem kültür sanat mı yapalım, yoksa haberciliği bırakıp yalnızca kültür ve sanata mı eğilelim? Bizi böyle

düşünmeye iten en önemli etkenlerden biri de aylık dergi olmamız ve haberi yayınladığımızda olayların güncelliğini kaybetmesi. Buna bir de dergimizin periyodundaki gecikmeleri de eklersek haberciliğimizin ne denli tartışılır duruma geldiği ortaya çıkar.

Bu problemimizi dergi yayın kurulu ile birlikte neşter altına yatırıp önümüzdeki sayıdan itibaren bir neticeye ulaştırmaya çalışacağız.

Okuyucu mektupları alıyoruz. Avrupalı üniversite profesörlerinden tutun, Uzunyayla köylerine kadar bir çok hemşehrimiz bize yazıyor. Övüyor, yeriyor, kızıyor ama herşeye rağmen yazıyor. Bu da bize cesaret veriyor. Bu sayıda mektupların önemli bir kısmını yayınlamaya çalıştık. Hem de hiç yorum yapmadan ve kesmeden. Önümüzdeki sayılarda da yayınlamayı sürdüreceğiz.

Eleştirilerinize dergide mümkün olduğunca yer ayıracağız ama yanıtlamayacağız. Her ne pahasına olursa olsun kendimizi savunmak gibi bir düşüncemiz yok. Tabi bu, özeleştiriye çekindiğimiz ya da olası haksız suçlamaları sineye çekeceğimiz anlamına gelmemeli.

Sevgi ve saygılarımızla.

İçindekiler

YASİN ÇELİKKIRAN'I KAYBETTİK

Araştırmacı-yazar ağabeyimiz Yasin Çelikkıran'ı bir trafik kazası sonucunda kaybettik. Ömrünün hemen tamamını Kafkasyalıların geleceğine adanmış değerli büyüğümüzün geniş bir özgeçmişi,

Sayfa: **16** 'da

KARADENİZ'DE SÜRPRİZ EYLEM

Çeçenistan'da Rus operasyonu sürerken dünya kamuoyu Karadeniz'den gelen bir haberle irkildi. Rusların operasyonuna misilleme olarak Rus yolcuları taşıyan bir gemi kaçırılmıştı.

Gemi Türk karasularında ağır ağır batıya doğru ilerlerken olay Türk ve Batı basınında birden ilk haber konumuna sıçradı. Eylem sırasında da eylemden sonra da uzun süre gündemden düşmeyen Avrasya olayı,

Sayfa: **10-13** 'de

ADİGEY CUMHURİYETİ

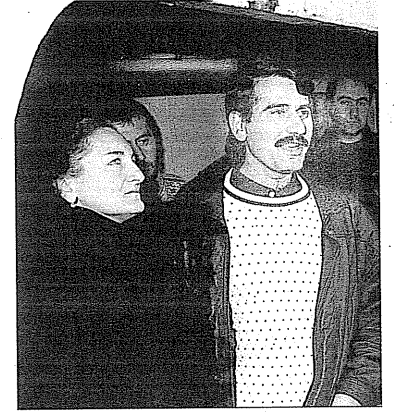
Duygusal olarak bağli olduğumuz, atalarımızın yaşadığı ülkenin bir başka boyutunu; ekonomik potansiyelini ve bu potansiyelin dışı açılma konusundaki avantajlarını dezavantajlarını bilmek istiyorsanız bu kısa ve öz yazıyı okumalısınız.

Bu yazı belki de sizin Kafkasya ve Adıgey Cumhuriyeti üzerindeki duygusal bazda olmasa bile ekonomik bazdaki düşüncelerinizde önemli değişikliklere neden olabilecektir.

Sınırların açılmasından sonraki dönemde yaşanan aşırı romantik ilişkilerden sonra ayağı yere basan sağlıklı ilişkilere ihtiyacımız var ve ...

Sayfa: **22** 'de

Kısaca	: 4
Esintiler	: 9
Sevgi	: 20
Adige Cumhuriyeti Müzesi	: 23
Tamara Cankat	: 24
Kazakişi Gazeti	: 26
Çerkes Avcı Dili	: 28
Yaşayan Kültürler	: 30
Eski Gelenekler	: 32
Dağıstan Efsaneleri	: 34
Ubıhların Son Savaşı	: 36

UTANÇ GEMİSİ

Karadeniz'de yine acı ve sıkıntı var. 130 yıl sonra "Sürgün"ü anımsatan acılar yaşanıyor Karadeniz limanlarında. Abhazya gemileri Karadeniz'e çıkamazken Türk ticaret gemileriyle yola çıkan Abhazyalılar da Türk limanlarına çıkamıyorlar.

Sayfa: **14-15** 'de

BAGLARBAŞI KONFERANSLARI

İstanbul Kafkas Kültür Derneği söyleşiler zincirini sürdürüyor. Bu sayımızda söyleşilerden iki örnek: Etyen Mahçupyan ve Cengiz Çandar. Söyleşilerden Sabahattin Kalkan ve Yaşar Güven'in derlediği yazı,

Sayfa: **18-19** de

OKUYUCU MEKTUPLARI

Bu kez mektuplarınızı hiç kesmeden aynen yayınlıyoruz. Yanıt bile vermiyoruz. Sayfa:

47-48

DERGİCİLİĞİMİZ

Büyük ilgi gören ve Türkiye'deki dergiciliğimizin tarihçesine ışık tutan yazı dizimiz sürüyor. Aydın Osman Erkan'ın bu detaylı ve özgün çalışması okuyucudan da yoğun ilgi görüyor. Yine her zaman olduğu gibi eski dergilerimizi tarıyor ve bilmediğimiz bir çok yazıyı gün ışığına çıkarıyor,

45-46

Supplementary Notes to S. Tacherwonnaja's

Blumen din Siegern,

Blumen mit Blut by

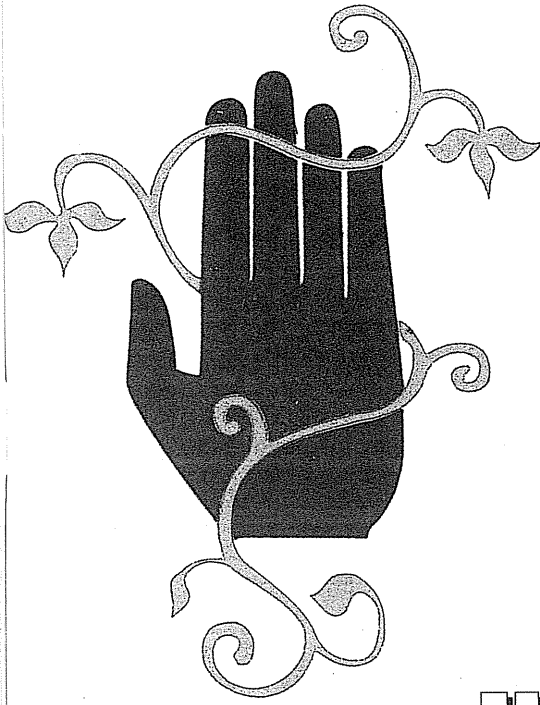
George Hewitt

Reader in Caucassian

Languages SOAS,

London University

38-41

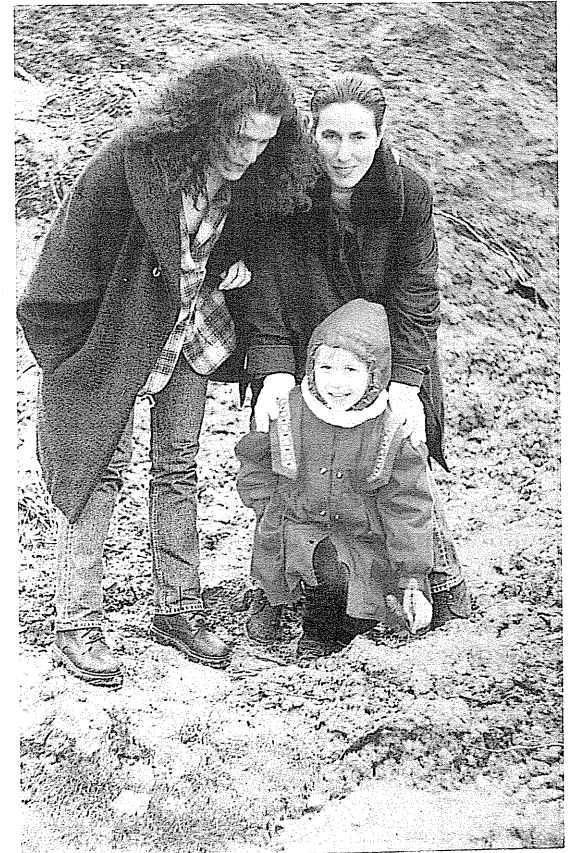
Yeşil Barıştır

**Tüm Kuzey Kafkasyalıları
"Kuzey Kafkasya Hatıra Ormanı"na
ağaç dikmeye bekliyoruz.**

İstanbul Kafkas Abhazya Kültür Derneği'nin organize ettiği "Kuzey Kafkasya Hatıra Ormanı" projesine katılmak için, Bir fidan dikim ve üç yıllık bakım bedelli olan 250.000(ikiyüzellibin)TL'yi Kafkas Abhazya Kültür Derneği Sekreterya'sı'na veya İşbankası Selimiye Şubesi 298161 nolu hesaba yatırmanız ve dekontu (0216) 342 94 64'e faxlamanız yeterlidir.

Kafkas Abhazya Kültür Derneği'ni doğaya ve gelecek nesillere sahip çıkma konusundaki öncü girişiminden dolayı kutluyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.

nart yayıncılık *Alapara Dergisi*

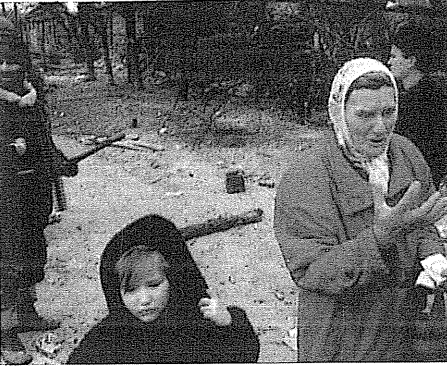

Kısaca

AYDINLARIN ÇAĞRISI: SAVAŞA SON

Yüzden fazla Rus aydınının Yeltsin'e çağrısı **İzvestiya** gazetesinde 6 Ocak 1996 tarihinde birinci sayfadan yayınlandı. "**Çeçenya'da Savaşa Son!**" başlığı ile yayınlanan çağrıda şu görüşlere yer verildi: "Rus halkının barışçı çözümü ilişkin son umudu yıkılmaktadır. Çeçenya'nın ikinci büyük şehri, Gudermes, diğer şehirlerin de yıkılması yolunda yerle bir edilmiştir. Güç kullanarak sorunlara çözüm aramanın anlamsızlığını görmek için daha ne kadar kanıta gerek var!"

Kayn.:Kaf-der Bülteni Sayı 28, Aralık 1995

KAFKAS-ABHAZYA DAYANIŞMA KOMİTESİ 'NDEN ÇAĞRI

Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesi, Rusya Federasyonu ve Gürcistan Cumhuriyeti'nin Abhazya'ya uyguladığı haksız ambargo neticesinde Türkiye limanlarının da Abhazyalılara kapanması nedeniyle açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan Abhazyalılara yardım çalışmalarını artırmalarını isteyen bir yazıyı tüm dernek ve vakıflarımıza ulaştırdı.

Bu yazıda tüm dernek ve yardım kuruluşlarımıza önceki çalışmalarını için teşekkür ediliyor ve şöyle devam ediliyor:

"...Abhazya'da yaşayan insanların günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için dışarıya tek çıkış kapıları olan Türkiye (Trabzon limanı) bugün tamamen kapatılmış durumdadır. Gelen gemilerin ilgili limanlara girmeleri engellenmekte, gemide bulunan yolcuların karaya çıkmalarına izin verilmemektedir. Hatta bu yolculara, pasaportlarına "deport" damgası vurulmuşcasına muamele yapılmaktadır. Gemilerin geliş gidişleriyle ilgili pasaport durumları ve Abhazya'da okuyan öğrencilerin durumlarıyla ilgili müteaddit defa devletin ilgili birimlerine müracaatlarda bulunmamıza rağmen müsbet olarak cevap almakta ya çok zorlukla karşılaşmaktayız, ya hiç cevap alamamaktayız Bütün bu durumlar karşısında derneklerimizin önceden beri sürdürdükleri samimi ve yapıcı destekleri devam ettirmelerini ve sorunları çözecek olan ilgili birimlere faxla, telgrafla mektupla veya mümkün olduğu takdirde yüzyüze yapılacak görüşmelerle ulaşmak suretiyle mümkün olan çözümlerin acil olarak yapılmasının sağlanmasında yardımcı olmalarını talep etmekteyiz."

AVRAŞA MI AVRASYA MI?

Avrasya feribotunu karşılamak üzere Riva'ya giden hemşerilerimizden kalabalık bir grup sahilde toplanıp hem heyecanlı bekleyişe katılmış ve hem de bu bekleyişi geleneksel motiflerle süslemek amacıyla "Avraşa" oynamıştı. Bu arada oraya biriken bir çok yabancı da oyun esnasında sık sık tekrarlanan "Avraşa" nidasını "Avrasya" olarak algılayınca ortaya ilginç yorumlar çıktı. Kimi onların kaşla göz arasında "Avrasya" adıyla bir oyun icat ettiklerini düşünüp kimileri de gemideki hemşerilerine şifreli mesaj gönderdiklerini düşünmeye başladı. Zaten ortam da bu türden düşüncelerin üretilmesine oldukça uygundu. Herkes olayı kendi kafa yapısına, bilgisine ve politik ufkuna göre yorumlarken; dinciydiler, direnişçiydiler, Kafkas milliyetçisiydiler, ya da teröristtiler gibi tanımlamalarla olaya açıklık kazandırılmaya çalışılırken geleneksel Abhaz halayı "Avraşa"nın Avrasya olması da bizce yadırganmamalı.

Osmaniye K. Kafkas Kültür Derneği Destek Bekliyor.

Geçtiğimiz yıl kurulan ve 21 Ocak 1996 tarihinde ilk genel kurulunu gerçekleştiren Osmaniye Kuzey Kafkas Kültür Derneği hemen kolları sıvadı ve çalışmaya başladı. Dernek yöneticileri ilk iş olarak da diğer Kafkas kültür derneklerine çağrıda bulunarak tecrübelerinden ve ellerindeki yayınlardan faydalanmak istediklerini bildirdiler. Yeni derneğimize çalışmalarında başarılar dileriz.

ABHAZ DERNEĞİ AĞAÇ DİKİYOR

Kafkas Abhazya Kültür Derneği İstanbul'da Kuzey Kafkasya Ormanı kuruyor. 15. 02.1996'da Orman Bakanlığı Marmara Orman Bölge Müdürlüğü ile yapılan protokolla ilk aşamada bin ağaçlık bir orman yeri ayarlandı. Talebe göre bu alan genişletilebilecek. Konu ile ilgili görüştüğümüz dernek başkanı Bülent Özbelli 250 bin lira karşılığında herkesin bu ormanda bir ağaç sahibi olabileceğini belirtti. Ayrıca bu ormana Kafkasya'dan fidan getirip dikmeyi düşündüklerini de sözlerine ekledi. Biz de diyoruz ki "Eşinize dostunuza çocuğunuza verebileceğiniz en iyi hediye ormanda bir ağaçtır."

DÜZELTME VE ÖZÜR

Önceki sayımızda hemşerilerimizden Nedim Yağan ve Cem Yağan'ı elim bir trafik kazası sonucunda kaybettiğimizi yazmıştık. Ancak akrabaları, Cem Yağan'ın öldüğünü babası Nedim Yağan'ın ise sapaşlaam olduğunu bildirdiler. Düzeltir özür diler, Cem Yağan'a tekrar tanrıdan rahmet, Nedim Yağan'a da uzun bir ömür temenni ederiz.

TOKAT'TA BÖLGESEL BİRLİKTELİK

Orta Anadolu dernekler gurubunun gelenekselleşen bölgesel toplantılarının üçüncüsü 13 Ocak günü Tokat Kuzey Kafkas Kültür Derneğinde gerçekleştirildi.

Amasya, Bahçebaşı, Kayseri, Samsun, Turhal Kuzey Kafkas Kültür Dernekleri ve KAF-DER Erbaa Şubesi'nin katıldığı toplantıda divan başkanlığını Samsun'un dernek başkanı Jülide Erdoğan yürüttü.

Toplantıda ilk sözü Kayseri Derneği adına başkan Sebahattin Diyner aldı. Abhazya'ya uygulanan ambargonun kanamakta olan bir yara olduğuna dikkat çeken Diyner, bu sorunun giderilmesi için gerekli tüm girişimlerin yapılması gerektiğini belirtti.

Türkiye'de derneklerin oldukça dağınık bulunduklarını belirten Diyner, Kafkasya'daki problemlerin üzerine ciddi olarak eğilebilmek için, Türkiye'deki derneklerin tek çatı altında toplanmaları gerektiğini söyledi.

Diyner ayrıca; Çerkes kökenli milletvekillerinin "Çerkes Ethem Haindir" tabusunun yıkılmasına dair bir önerge vermeyi düşündüklerini söyledi.

Turhal KKD adına söz alan başkan ise derneklerin tek amacının folklor faaliyetleri olmadığını hemşerilerimize anlatılması gerektiğini söyledi. Ayrıca: Abhazya'ya yapılabilecek bir geziye 100 kişilik grubun katılmak istediğini belirtti.

KAF-DER Erbaa Şubesi adına söz alan ikinci

başkan İbrahim Özdemir, Abhazya'nın durumuna dikkatlerin çekilmesi ve bu konuda tüm derneklerin ortak çaba sarfetmeleri gerektiğini belirtti. Abhazya'ya düzenlenecek gezide sınıra basınla birlikte gidilmesi gerektiğini söyleyen Özdemir ayrıca; Köylere geziler düzenlenerek, özellikle Ramazan aylarında gereken yerlere yiyecek yardımı yapılması gerektiğini söyledi.

Bahçebaşı Kafkas Kültür Derneğini temsilen toplantıya katılan İkinci Başkan Yakup Han ve üç yönetim kurulu üyesi derneklerinin bulundukları çevrede tek Çerkes köyü olmanın zorluklarına karşın, 35 kişilik üye kapasitesiyle 1993 yılında kurulduğunu, fakat diğer derneklere seslerini yeterince duyuramadıklarını belirttiler.

Samsun Kuzey Kafkas Kültür Derneği adına söz alan başkan Jülide Erdoğan, Abhazya'ya ilaç yardımı isteklerinin ambargo nedeniyle gerçekleştirilemediğini belirtirken, ambargonun kaldırılması için, yapılacak tüm girişimlerde, toplantıya katılan diğer derneklerle birlikte hareket edeceklerini söyledi. Ayrıca Dinar'daki deprem felaketinden zarar gören hemşerilerimizin zor dönemler geçirdiğini belirten Erdoğan, para ve ilaç yardımı konusunun acilen yerine getirilmesi gerektiğine dikkat çekti.

Bir sonraki toplantının Çorum'da gerçekleştirilmesi istemiyle toplantı sona erdi

Haber: Ajans Abrek-Samsun

SAVAŞ SUÇLULARI MAHKEMESİ

İsveç'teki Olaf Palme Vakfı, Çeçenya'daki insan hakları ihlallerine yönelik olarak bir "Savaş Suçları Mahkemesi" oluşturdu. Geçtiğimiz ay Stockholm'da, 12 ülkeden siyaset adamları ve hukukçuların katıldığı toplantıda Çeçenya'daki insan hakları ihlalleri ve savaş suçlularının yargılanması konusu görüşüldü. Moskova'daki **Glasnost Koruma Vakfı** başkanı Aleksı Simonov, St. Petersburg'da yaptığı açıklamada, böyle bir uluslararası mahkeme toplanması düşüncesinin, Çeçenya'daki savaş suçlarını incelemek amacıyla bir komisyon kurulmasından sonra oluştuğunu söyledi. Simonov, Afganistan ve Çeçenya'daki savaş suçlarına ilişkin olarak, "devletin eylemlerinden dolayı şimdiye kadar kimse suçlu bulunmadı" dedi. Bu arada Stockholm'deki toplantıya katılacak insan hakları savunucularındaki savaş suçlarını belgeleyen dökümanlara, federal güvenlik servisi FSB tarafından Moskova havaalanında el konuldu. Çeçen Cumhuriyeti Anneler Birliği başkanı Libkhan Bazayeva, yarılarındaki bütün belgelere gümrükte el konulduğunu açıkladı. Bir süre göz altına alınan Bazayeva'nın Stockholm'a girmesine ancak toplantı bittikten bir gün sonra izin verildi. Bu engellemelere karşın, Stockholm'daki toplantıya Glasnost ve Glasnost Koruma vakıflarının savaş suçlarını kanıtlayan 3000'e yakın belge götürüldüğü açıklandı.

Kaynak: Kaf-der Bülteni, Sayı 28, Aralık 1995

ŞAMİL EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI GENEL KURULU TOPLANDI

Kültür, eğitim ve yardım kuruluşlarımızdan olan **Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı** 28 Ocak 1996 Pazar günü toplandı. Bir yıllık etkinliklerin değerlendirildiği genel kurulda ayrıca yeni çalışma döneminin etkinlik programı ve tahmini bütçe yapıldı. Bu arada vakfın sekreteri Rengin Yurdakul'dan aldığımız bilgiye göre **Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı** bir iş ve işçi bulma kurumu gibi de çalışmaya karar vermiş. İş arayanlar veya eleman arayanlar (0216) 346 55 29-336 55 24 numaralı telefonları arayarak ya da bizzat vakfa gelerek bu hizmetten yararlanabilecekler.

ÜNİVERSİTELER ARASI AKADEMİK İŞBİRLİĞİ

Ankara Üniversitesi ile Kuzey Osetya Devlet Üniversitesi arasında bir işbirliği protokolü imzalandı. Bu protokolle iki üniversite arasında çeşitli bilimsel ve eğitsel alanlarda bilgi ve deneyim alışverişi ve ortak çalışmalar yapılacak.

Ankara Üniversitesi ile Kuzey Osetya Devlet Üniversitesi, iki kuruluş arasındaki ilişkileri geliştirmek, güçlendirmek ve karşılıklı olarak işbirliğini teşvik etmek amacıyla aşağıdaki hususları destekleyecek bir işbirliği yapmak konusunda görüş birliğine varmışlardır.

I

Ankara Üniversitesi ile Kuzey Osetya Devlet Üniversitesi arasında daha güçlü akademik bağlar oluşturulacak ve işbirliği kurulacaktır.

Akademik personelin eğitim ve geliştirilmesinde karşılıklı yardımlaşma sağlanacaktır. Çeşitli bilimsel ve eğitsel alanlarda bilgi ve deneyim alışverişi ve ortak çalışmalar yapılacaktır.

II

Taraflar birinci maddede ifade edilen genel çerçeve içinde aşağıda belirtilen hususlarda işbirliğini desteklemek ve gerekli önlemleri almak konusunda fikir birliğine varmışlardır.

1. Taraflar karşılıklı ilgi alanlarına giren bilimsel problemlere çözüm bulma konusunda birbirlerinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanacaklardır.

2. Taraflar karşılıklı olarak bir-
birlerinin fikir ve deneyimlerinden yararlanmak amacıyla personel değişimi yapacaklardır.

3. Taraflar karşılıklı olarak ilgi alanlarına giren konularda araştırmacı ve öğrenci değişimini destekleyeceklerdir.

4. Taraflar karşılıklı olarak bilimsel amaçlı toplantıların düzenlenmesini özendirileceklerdir.

5. Tarafların ilgi alanlarına giren konularda ortak araştırmaların yapılması desteklenecektir.

III

Akademik personel, araştırmacı ve öğrenci değişimi ile ilgili olarak

Kuzey Osetya Devlet Üniversitesi

yıllık kontenjanlar ve kalış süreleri ayrıca hazırlanacak bir çalışma programı ile belirlenecek, aynı çalışma programı, II. maddede belirtilen ortak çalışma konularının ayrıntılarını da kapsayacaktır.

IV

Protokolün işlerlik kazanabilmesi için işbirliğinin şekli ve ayrıntılarını belirleyen **Çalışma Programları** her yıl gelişen ihtiyaçlar çerçevesinde tarafların önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenebilecektir.

V

Bu protokol ve bağlantılı olarak hazırlanacak çalışma programlarının işlerliğini kontrol amacıyla gerektiğinde tarafların üst düzey yöneticileri arasında görüşmeler ve ziyaretler yapılabilecektir.

VI

Karşılıklı ziyaretler sırasında, kabul eden Kurumun bulunduğu

kente kadar olan yol giderleri ve diğer harcamalar gönderen tarafça, konaklama ve yemek giderleri ise kabul eden tarafça karşılanacaktır.

VII

Bu protokol imzalandığı tarihten itibaren beş yıl süreyle yürürlükte kalacak, sürenin bitimine altı ay kala taraflardan biri işbirliğinin sona erdirilmesini yazılı olarak talep etmedikçe ikinci bir beş yıllık süre için kendiliğinden uzatılmış sayılacaktır.

VIII

Bu protokol Türkçe, Rusça ve İngilizce olmak üzere üç dilde ve her dilden ikişer kopya halinde hazırlanmıştır. Her üç dildeki metinler içerik olarak aynı olup, aynı derecede geçerlidir.

Ankara Üniversitesi
adına:

Prof. Dr. Günel Akbal
Rektör

K. Osetya Devlet
Üniversitesi adına:

Prof. Dr. A.A. Magometov
Rektör

RUSYA'DA PARLAMENTO SEÇİMLERİ

Rusya'da parlamento seçimleri 17 Aralık 1995'de yapıldı. Seçimlerden Komünist Partisi güçlenerek çıkarken, Jirinovski'nin başkanlığındaki Rusya Liberal Demokrat Partisi de beklenenin üzerinde oy aldı.

Bilindiği gibi Rusya Federasyonu'nda iki meclis var: Duma ve Federasyon Meclisi. Duma 225'i parti listelerinden, 225'i bir milletvekili çıkaran seçim bölgelerinden seçilen 450 milletvekilinden oluşuyor. Parti listelerinde adaylar, siyasi partilerin Rusya Federasyonu genelinde aldığı oya oranla seçiliyor. Parti listelerinden Duma'ya milletvekili sokabilmek için siyasi partilerin %5 oy barajını geçmesi gerekli. Seçim bölgelerinde ise en çok oyu alan aday milletvekili oluyor. Dağıstan hariç Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinin her biri bir seçim bölgesinden oluşuyor. Dağıstan'da iki seçim bölgesi var.

Federasyon Meclisi ise Rusya Federasyonu'nu oluşturan 88 bölgenin yasama ve yürütme organlarının başkanlarından oluşuyor. Başkanlık sistemi uygulanan Rusya'da devlet başkanı halk tarafından seçiliyor. Rusya'da başkanlık seçimleri Haziran 1996'da yapılacak.

17 Aralık'ta yapılan Duma seçimlerinde Rusya Federasyonu Komünist Partisi oylarını büyük oranda artırarak 158 milletvekili çıkardı. Başbakan Çernomırdin'in desteklediği **Evimiz Rusya** (NDR) partisi beklenen oranda oy alamadı. Rusya'da yasama ve yürütme organları ayrı olduğu için, parlamento aritmetiğindeki değişme, hükümetin yapısını direkt etkilemiyor. Çernomırdin başkanlığındaki hükümet seçimlerden sonra da görevine devam edecek. Duma seçimlerinde partilerin aldıkları oy oranları ve çıkardıkları milletvekili sayıları şöyle.

	Oy oranı	1995' de milletvekili sayısı			1993'teki milletvekili sayısı
	%	parti listesi	seçim bölgeleri	toplam	
KPRF	22.3	100	58	158	45
NDR	9.9	44	10	54	m.d
LDPR	11.1	50	1	51	64
Yabloko	6.9	31	14	45	25
APR	3.8	0	20	20	55
DVR	3.9	0	9	9	76
VN	2.1	0	9	9	m.d
KRO	4.3	0	5	5	m.d
ZhR	4.6	0	3	3	23
PST	4.0	0	1	1	m.d
KTR	4.5	0	0	0	0

Parti isimleri: **KPRF** Rusya Federasyonu Komünist Partisi, **NDR** Evimiz Rusya, **LDPR** Rusya Liberal Demokrat Partisi (Jirinovskil), **Yabloko** reformcu demokratların partisi, **APR** Tarım Partisi, **DVR** Rusya'nın Demokratik Seçimi Partisi (reformcu demokrat), **KRO** Rusya Toplulukları Partisi, **ZhR** Rusya Kadınları Partisi, **PST** İşçilerin Öz-yönetimi Partisi, **KTR** Komünist Emekçi Partisi. Yukarıdaki tabloda "m.d.", söz konusu partinin 1993 seçimlerinden sonra kurulduğunu göstermektedir. Seçim bölgelerinde 75 bağımsız aday milletvekili seçilmiştir.

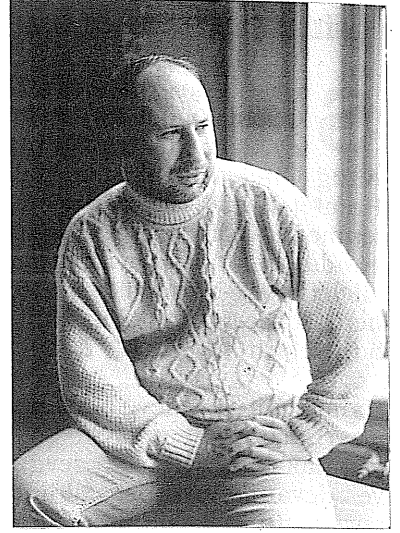
İnguşya hariç bütün Kuzey Kafkasya cumhuriyetleri ve bölgelerinde Komünist Partisi birinci parti oldu. Dağıstan Cumhuriyeti'nde Komünist Partisi oyların % 56'sını aldı.

ADİGEY PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ DE YAPILDI

17 Aralık'ta **Adıgey Parlamentosu** seçimleri de yapıldı. Maykop kent merkezinde iki bölgede yapılan seçimler iptal edildiği için 45 milletvekilinden 43'ü seçildi. Seçilen 43 milletvekilinden 18'i Adıge.

Tevcoj ilçesinden aday olan Şhalaho Abu ile Şovcen ilçesinden aday olan Meşbaşe İshak milletvekili seçilemedi. Şhalaho Abu bu seçimi kendisi için bir referandum olarak kabul ettiğini belirterek Adıgey'deki **Adige Khase** başkanlığından istifa etti.

Kaynak: Kaf-der Bülteni, Sayı 28, Aralık 1995

GÖKTAŞLARI

Yazarımız, Ressam Ahmet Özel'den bir sergi daha.

Uluslararası üne sahip ressam Ahmet Özel "Göktaşları" adını verdiği yeni resim sergisi ile 01 Mart-24 Mart tarihleri arasında İstanbul Teşvikiye'de bulunan KARE SANAT GALERİSİ'nde sanatseverlerin karşısına çıkıyor.

1960 yılında Çanakkale'nin Biga ilçesinde doğan Ahmet Özel 1976 yılında Kabataş Erkek Lisesi'ni bitirdi. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü'ne girdi. 1982 yılında Devrim Erbil Atölyesi'nden mezun oldu. 1987 İtalyan sanat burusuyla bir yıl süreyle Roma ve Floransa'da sanat araştırmaları yaptı, resim restorasyonu ve ekspertiz konusunda eğitim gördü.

Kişisel Sergileri:

1988 Levent Akbank Sanat Galerisi, **1990** Yonca Sanat Galerisi.

Karma Sergiler ve Etkinlikler:

1981 Grup Sergisi-Osmanbey Abbank Sanat Galerisi, III. Sanat Bayramı Sergisi-MSÜ, İst., **1982** Karma Sergi Lebriş Sanat Galerisi, Günümüz Sanatçıları Sergisi-MSÜ, Resim ve Heykel Müzesi, **1984** Günümüz Sanatçıları Sergisi-MSÜ, Resim ve Heykel Müzesi, **1992** Azer Sanat Galerisi Bakü Azerbaycan, Viskonsy Salon-Moskova, **1994** Çağrılı Sanatçı, Toyama Sanat Fuarı-Japonya, Vakko Sanat Galerisi, **1995** Bosna-Hoşgörüsüzlük Sergisi-Silahane-Yıldız Sarayı, İstanbul Kare Sanat Galerisi-İst., 1/4 ustanın ustaları-Kadıköy Kültür ve Sanat Merkezi, İst., Bursa Güzel Sanatlar Galerisi-Bursa, Simurg Sanat Galerisi-İst...

SİLAH MERAKI ÖLÜM GETİRDİ

Samsun'un Çarşamba kazası Kızılot köyünden teyze çocukları Hamtej Altuğ Öney ile 15 yaşın-daki Hamtej Kamil Kızılot'un beklenmedik bir kaza sonucunda yaşamlarını yitirmeleri aileleri ve bölgedeki bütün hemşehrilerimizi üzüntüye boğmuştur.

Hamtej Altuğ Öney, babasına ait ruhsatlı tabancayla şaka yapmak isterken çok sevdiği ve devamlı beraber olduğu teyzesinin oğlu Hamtej Kamil Kızılot'un ölümüne sebep olmasına dayanamayıp alnına sıkıdığı kurşunla yaşamına son verdi. Birbirlerini çok seven ve her yerde beraber olan gençlerin cenazeleri aynı gün, aynı evden kaldırılarak Kızılot köyü mezarlığına defnedildi.

Haber: Ajans Abrek-Samsun

Avrasya Vapuru bir çok yönüyle toplumun hafızasından uzun süre silinmeyecekmiş gibi görünüyor. Yukarıdaki fotoğraf da bu ilginçliklerden yalnızca biri. Ortada oturan iki bayan yabancı (İsveçli) basın mensupları. Yüzlerindeki ifadeye bakılırsa gördükleri yoğun ilgiye anlam vermeye çalışıyor olmalılar.

Foto.: H. Ersoy

GÜRCÜSTAN RUSYA ANTLAŞMASI

Gürcüstan ile Rusya Federasyonu arasında Şubat 1994'de imzalanan dostluk ve işbirliği anlaşması Gürcüstan Parlamentosu tarafından onaylandı. 17 Ocak'ta yapılan parlamento toplantısında 141 milletvekili olumlu oy verirken, 34 milletvekili anlaşmaya karşı oy kullandı. Muhalif **Ulusal Demokratik Parti** anlaşmaya karşı çıkarak, bu anlaşma ile iki ülke arasında "kabul edilemez" bir askeri birlik oluştuğunu iddia etti.

Kaynak: Kaf-der Bülteni ,Aralık 1995

İST. KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ'NDEN DOKTORLAR GECESESİ

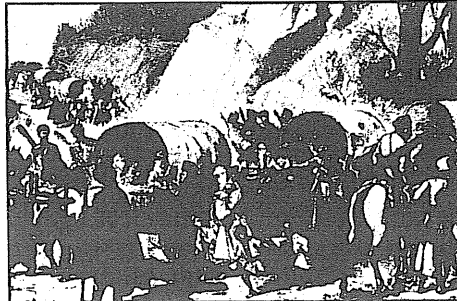
Son günlerde peşpeşe tertiplediği "söyleşi"lerle dikkatleri üzerinde toplayan İstanbul Kafkas Kültür Derneği şimdi de **14 Mart Tıp Bayramı**'nda Kafkas kökenli doktorların bir araya geleceği bir tanışma gecesi düzenliyor.

Ayrıca her ayın ilk cumartesi günü kadın kollarının faaliyet programı çerçevesinde periyodik olarak Çerkes yemekleri yarışması yapılacağı ve sabah kahvaltıları düzenleneceği belirtiliyor. İlk kahvaltı 10.3.1996, ikinci kahvaltı ise 24.3.1996 tarihinde yapılacak.

Bu konularda daha geniş bilgi almak isteyenler **Prof. Dr. Günseli Şurdum AVCI** (0212-231 40 50/2300 ve **Dr. Handan Demiröz**'ü (0212-282 59 43) arayabilirler.

SÜRGÜN EDİLMİŞ ULUS

Temsil Edilmeyen Halklar ve Uluslar Örgütü'nün (UNPO) 6. bölgesel toplantısı Estonya'da yapıldı. Toplantıya Dünya Çerkes Birliği adına başkan Şhalaho Abu, genel sekreter Meşfeş'u Necdet ile Abhazya'dan Taras Şamba katıldı. Adıge ve Abhaz temsilciler Çerkes ulusal sorunu ve bu sorunun başlangıcı olan Çerkes Sürgünü'nü UNPO yönetici ve üyelerine anlattılar. Toplantıda, Çerkeslere "sürgün edilmiş ulus" statüsünün tanınması için tavsiye kararı alındı.

BM ABHAZYA'DA KALİYOR

10 Ocak günü BM Güvenlik Konseyi'ne bir rapor sunan BM Genel Başkanı Butros Gali, Abhazya'daki 136 kişilik BM gözlemci grubunun görev süresinin 6 ay daha uzatılmasını istedi. Güvenlik Konseyi Başkanı Sir John Weston, Abhaz ve Gürcü yetkililere çağrıda bulunarak, Abhazya'nın siyasi konumuna ilişkin görüşmelerde her iki tarafın daha esnek olmasını istedi. (Reuters, 10 Ocak)

12 Ocak'ta BM Güvenlik Konseyi Abhazya'daki BM gözlemci grubunun görev süresinin 6 ay uzatılması önerisini kabul etti. Şu anda Abhazya-Gürcüstan sınırında 136 BM gözlemcisi ile 3.000 Rusya barışgücü askeri bulunuyor.

Kaf-der Bülteni. Aralık 1995

Esintiler

YENİ YIL

Konstantin LOMYA

Yeniyla az kaldı, dakikayla ölçülü
Arkadaşlar masaya! Masamız bugün güçlü
Yeni yola özlemle bakıyorum her zaman
Sanırsın ki özlemle okuyorum bir roman

Ama uğurluyoruz sevgi ile onu
Sanki okuduğum romanın sonu
Biz sabırsızlıkla beklerken
Gong sesi duyuldu erken

Yeni yıl, yeni yıl, yeni yıl
Herkes diyor yeni yıl
Dileğimiz sevgi barışlı yıl
Sağlıklı olsun yine bu yıl

Yeni yıl benzer: Ayak basmamış caddeye
Yeni yıl benzer: El değmemiş beldeye
Yeni yıl benzer kalbe: Henüz aşkı tatmamış
Yeni yıl benzer zirveleri dağların: İnsanoğlu ermemiş

Ben istiyorum: Yeni yılın çoğaltmak gücünü
Yaşam yükünü taşıırken
Ben istiyorum: Kırma savaşın gücünü
Bombaları görelim müzelere taşınırken

Bombardımanlar kargoya çalışsalar
Öldüren tanklar da tarlaları sürseler
İnsanlar hırlaşmadan kardeşçe yaşasalar
Gökyüzünü pırıl pırıl gözleseler

Ben istiyorum: Hem olacak sanırım
İnsanlar da bunu istiyor inanırım

Çeviren: Ş. Hilmi Trapş

MÜHÜR

Görünce yeryüzünün gri aynasında
yüzümüzü
Düştük yollara
Yatağımızı bilmeden aktık bir zaman
Sürükleyip taşıdık göğsümüzde
çekebildiğimizi kıyılardan
Anaforlarında tanımaya çalıştık
evreni
içine daldığımız
ve nasılsa yenilerek çıktığımız
Ertelenen yarınların sancısıyla
tarihler düştük ara sokaklara
Bir gün coştı bu akışta yüreğimiz
Kabardı biriken öfkemiz ve sesimiz
Sevdamız da vardı
çiçekli bir yemeni gibi boynumuzda
Kayan beyazlıkta koştuk körebe
Dizeler savurduk selamsız karanlığa
Afişler yapıştırıldı üzerimize
Mühürlendik düz duvar olduk
Ceplerine doldurup gittiler
kanatsız kuşları insanlar

Nuray Gök Aksamaz

Kafkasya'daki haksız savaşlar KARADENİZ'DE

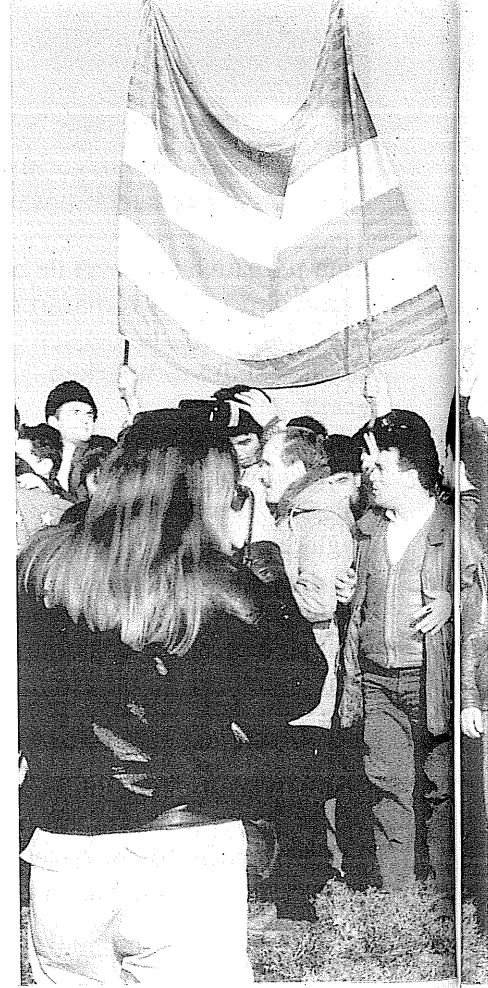
... Biz Çeçen değiliz. Biz Çerkes ve Abhaz bağımsızlık savaşçılarıyız... Bu eylemi Per-vomaskaya'daki Rus katliamını engellemek için yapıyoruz...Rusya tüm Kuzey Kafkasya'dan çekilene kadar da eylemimizi sürdüreceğiz...

Yukarıdaki mesaj, eylemcilerin lideri olarak tanınmanın Muhammed Emin Tokcan tarafından televizyon kanallarıyla hem Türkiye'ye ve hem de tüm dünyaya defalarca geçilmişti. İki yüz kadar yolcu ve mürettebatı taşıyan bir gemi kimlikleri henüz tam olarak belli olmayan birileri tarafından kaçırılmış ve eylemciler şu anda gerçekleştirilmesi pek de mümkün görünmeyen istekleri yerine getirilmezse yolcuları tek tek öldüreceklerini söylüyorlardı. Herkes çok şaşkıncı. Devlet de dahil olmak üzere kimse ne yapacağını bilemiyor-du.

Daha önce böyle bir olayla karşılaşmamıştık ki...

Cumhurbaşkanımız Demirel bile olayı şaşkınlıkla karşıladığını, tüm devlet birimlerinin ellerinden geleni yapmaya çalıştığını belirtiyor ve "Daha önce böyle bir durumla hiç karşılaşmadık bu durumda ne yapılabileceğini araştırıyoruz" diyerek kararsızlığını en üst düzey devlet yetkilisi olarak ortaya koyuyordu.

Gemi, Sahil Güvenlik botlarının takibinde ağır ağır İstanbul'a doğru yol alıyor, bu arada hem basın hem de kamuoyu, eylem ve

eylemciler hakkında faraziyeler yaratarak gündemi dolduruyordu.

Ailenizin teröristi Muhammed !

Her boyutuyla farklı bir eylemdi bu. Gemide bulunan telefon sayesinde her kim isterse eylemcilerle bağlantı sağlıyor. Onlardan istediği mesajı alıyordu. Bu arada eylemcilerin sıcak diyaloglarının etkisiyle olacak bir çok gazeteci ve televizyoncu gemiye çıkmanın yollarını aramaya başladı. Bu arada

Türkiye'de ses getirdi: İLGİNÇ EYLEM

şansımız yardım etti ve biz de gemidekilerle bağlantı kurduk.

Biz kararımızı verdik hedefimiz İstanbul!

Telefon görüşmemizde onlara, ilan ettikleri amaçlar doğrultusunda desteklediğimizi, eylemin kötü bir sonuca ulaşmasından kaygı duyduğumuzu, zaten artık amaçlarına ulaştıklarını, mesajlarının bir çok dünya TV ve radyo kanallarında birinci haber olarak geçtiğini, dolayısıyla İstanbul'a ulaşma ko-

nusunda ısrarlı olmamalarını istedik. Çünkü devletin resmi organlarının, hatta başbakan Tansu Çiller'in verdiği mesajlarda İstanbul Boğazı'na girmelerine asla izin verilmeyeceğini belirttiğini, operasyon olasılığının yüksek olduğunu böyle bir operasyonda bir çok masum insanın kanının akabileceğini söyledik. Ancak aldığımız yanıt netti: "Biz kararımızı verdik hedefimiz İstanbul!" Onları caydıramayacağımızı anlamıştık, dikkatli ve akıllı olmalarını, mümkün olduğunca

duygusal davranmamalarını sınırlarına hakim olmalarını rica edip, tekrar aramak üzere telefonu kapadık. Ancak sonraki tüm aramalarımıza karşın bir daha bağlantı kuramadık.

Gazeteci mi, akrobat mı?

Sonra herkes gibi biz de olayı yazılı ve görüntülü basından izlemeye başladık. Tepelerinde uçan helikopterleri, akrobatik hareketlerle gemilerine inen gazetecileri ve o gazetecilerin allandıra ballandıra anlattıkları gemi içi olaylarını izledik durduk.

Gemi İstanbul'da

Sonunda "Avrasya"nın Şile açıklarına geldiği haberini aldık ve biz de tek teknik aletimiz olan fotoğraf makinemizi kapıp Adapazarı'ndan gelen "Kanal 54" televizyonu muhabirleri ile birlikte, onların aracı-

yla haber peşine önce Anadolu Feneri'ne oradan da gemiyi daha iyi görebilmek için Riva'ya geçtik. Tanıdığımız bildiğimiz, hatta bilmediğimiz bir çok televizyon naklen yayın aracı ve foto buhabiri oradaydı. Hatta yabancı basın bile yerini almıştı.

Gemi Riva koyuna girdi. Sonra bir manevra ile oradan çıkıp açıkta durdu. Hem gemiyi izliyor, hem de basın mensubu arkadaşlarımız bilgi vermeye çalışıyorduk. Ne de olsa Kafkasya ve Kafkasyalılar bize yabancı olmayan ama bir çok basın mensubu arkadaşımızın pek de aşına olmadıkları bir konu idi.

Çeçenlerle Abhazlar tamam da Çerkeslerin bu işle ilgisi ne?

Örneğin Abhazlarla Çeçenlerin nasıl bir bağlantısı olduğunu, Abhazların Çeçenlerin bir kolu olup olmadığını basın mensubu arkadaşlarımıza defalarca anlatmak zorunda kalmıştık. Önemli bir soru da "Çeçenlerle Abhazlar tamam da Çerkesler bu işe niye karışıyorlar. Onların Abhazlarla ve Çeçenlerle ne bağlantısı var?" sorusuydu. Bu bağlantıyı anlatırken de epey zorlandığımızı itiraf etmeliyim.

Anadolu ve Rumeli sahillerinde Avrasya feribotunu gören her boşlukta gruplar halinde toplanan

halk coşkulu gösteriler yapıyor, kendince sahiplendiği eylemcileri destekliyordu. Hemen yanibaşımızda naklen yayın yapan TV kanallarının monitörlerinden Sarayburnu'nda toplanan kalabalığı da izleyebiliyorduk.

Bu karmaşa ve curcuna içersinde İstanbul'da yaşayan ve Anadolu'dan gelen Kuzey Kafkasyalılar da ellerinden geldiğince duygu ve düşüncelerini yansıtmaya çalışıyorlar, eylemin salt dini temelli bir eylem olmadığını "Kafkasya'nın bağımsızlık mücadelesini dünyaya tanıtmaya yönelik bir eylem olduğunu ispatlamaya çalışıyorlardı. Ancak halkın ve basının televizyon kanallarında gördüğü izlediği görüntüler, **el işaretleri, sloganlar**, Kafkas kökenlilerin bu tezlerini inanılır olmaktan çıkarıyordu.

En kahraman Selim

Bu arada gündem, olayın türevi olan "Selim'in gemiye girmesi" gibi yeni gelişmelerle sıcaklığını kaybetmeden "Avrasya" üzerinde dönüyordu. Öyle ya böylesi kritik bir dönemde, Sn. Cumhurbaşkanımız Demirel bile ne yapılabileceğini kestiremezken bir adsız kahraman(!) çıkmış, eylemcilerle diyalog kurarak onları "ikna" etmişti. Aynı saatlerde Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan yoğun bir şekilde hükümet kurma çalışma-

larını sürdürüyor hatta başarısız kalıp görevi Cumhurbaşkanı'na iade ediyor ancak bir çok kişinin bundan haberi bile olamıyor. Çünkü basın yalnızca Avrasya ile ilgileniyor, zaten halk da bunu istiyor.

Terörist mi eylemci mi?

Akşamüzeri gençlerin teslim olduğu anlaşıyor ve yeni bir tartışma başlatılıyor: Terörist mi? Yoksa eylemci mi?

Bir kısım gazeteci ve televizyon yorumcusu gemidekilerin terörist olduğunu savunurken bir kısmı da bunun bir terör eylemi olmadığını yalnızca bir eylem ya da direniş olduğunu savunuyor. Bu tartışma hemen bütün televizyon kanallarında, gazete sütunlarında sürüp gidiyor. Her televizyon kanalı kendince uzman saydığı birilerini davet edip saatler süren tartışmalar yayınlıyorlar.

Bu arada tartışma yeni bir boyut da kazanıyor. Devletin (MİT) bu konudaki rolü araştırılmaya başlanıyor. Gemiye gizlice bindirilen Selim Gösterişli'nin MİT'te çalıştığı ve bu konuda görevlendirilip gemiye sokulduğu iddia ediliyor.

Bir çok gazetenin yorumu bu konuda yoğunlaşıyor ve eylemde MİT parmağı aranmaya başlanıyor. Hareket noktası da devletin ve polisin, eylemin başından sonuna kadar oldukça "müşfik" davranması ve kimsenin burnunun bile kanamaması için büyük çaba sarfetmesi. Bu tezi öne sürenlere göre eğer eylem solcular ya da Kürtçüler tarafından yapılsaydı çoktan bir operasyon düzenlenir ve en kanlı şekilde bastırılırdı.

Televizyon tartışmalarında da bu konu birinci planda olmasa da yerini alıyor ve bir çok gazeteci yazar hukukçu ve fikir adamının gençlerin terörist olup olmadıkları konusundaki tartışmalarında anahtar teşkil ediyor.

Gençlerin İBDA-C ya da başka radikal islamcı bir örgütle ilişkileri var mı?

Ayrıca yine eylemcilerin slogan ve söylemlerindeki dinci mesajlar

neşter altına yatırılıp yorumlar yapıyor. Çünkü bazıları eylem esnasında özellikle İBDA-C adlı islamcı örgütün işaretini kullanıyorlar ve bu işaretle birlikte "tek-bir" getiriyorlar. Bu konuda da ortaya atılan tezler var. Biri basın ve fikir adamlarının en çok kurcaladığı İBDA-C ilişkisi, ikincisi bu işaretin ve "tekbir" in Çeçenlerin savaş sembolleri olduğu hatta aynı sembolleri efsanevi lider Şamil Basaev'in de kullandığı, dolayısıyla eylemin günahının ve sevabının sözü edilen dinci gruba maledilmesinin yanlış olacağı, üçüncü bir görüş de bu işaretleri ve sembolleri tüm eylemcilerin kullanmadığı, yalnızca iki kişinin

kullandığı yani eylemin bir karma eylem olduğu, hedefinin ise Rusya'nın işgal girişimine misilleme olduğu...

Bu tezleri daha da arttırmak mümkün.

Tartışmalar tartışmaları kovaladı ve olay ülkemizdeki yeni gelişmelerin etkisiyle yavaş yavaş gündemden düştü. Bu gün ise herkesi değil yalnızca konuyla direkt ilgisi olan ya da direkt olarak ilgisi olduğunu düşünen insanların gurupların gündeminde yer bulabiliyor. Örneğin, Kuzey Kafkasyalılar bu olayın kendilerine ne kazandırıp ne kaybettiğini sorguluyorlar...

Çeçenistan'da savaş sürüyor. Abhazya'da zaten var olan abluka bu eylem de bahane edilerek iyice arttırıldı. Eylem Yeltsin için Abhazya'ya uyguladığı haksız ambargoya gerçekten iyi bir kılıf teşkil etti. Daha önceleri Abhazya'ya Ambargoya karşı olan Bağımsız Devletler Topluluğu liderleri bu kez Yeltsin'in yanında yer aldılar. Bu sayede de Rus kamuoyunun tüm tepkisine rağmen Abhazya ambargo kısılcacında iyice bunalıldı. Abhazya'nın yolcu ve ticaret gemileri artık Trabzon limanına da sokulmuyorlar hatta

daha ileri gidilerek Türk gemileri ile gelen Abhazyalılar bile Türk limanlarına sokulmuyorlar. Gerekçe de oldukça komik: Abhazya'yı dünyada hiç bir ülke tanımıyor-muş pasaportları geçersizmiş. Türk limanlarına girebilmeleri için Gürcistan'dan pasaport almaları gerekiyormuş. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları acaba yurt dışına çıkmak için Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nden pasaport mu alıyorlar?

Uzun sözün kısası bu eylemin en ağır faturasını maalesef bağımsızlık savaşını genç nüfusunun büyük çoğunluğunu kaybederek kanıyla canıyla kazanan ve cep-

eylemi ne amaçla yaptıklarıdır. Kamuoyuna karşı bunu açıklama mecburiyetleri vardır. En azından uğruna savaştıklarını söyledikleri ve bu gün gerçekten sıkıntı içinde yaşayan Kafkasyalıların bunu bilmeye hakları vardır.

Kafkasya insanının tarihler boyunca değişmeyen önemli özelliklerinden biridir küçük kişisel çıkarlar için halkının değerlerini ayaklar altına almamak. Bu gençler de Kafkasyalıların bu özelliklerine sahip insanlar olduklarını ispatlamalıdır. Kahraman kalabilmek kahraman olmaktan çok daha zordur. Kahraman kalabilmek bir yaşam felsefesidir.

Paralelinde doğruluğu dürüstlüğü ve fedakarlığı gerektirir.

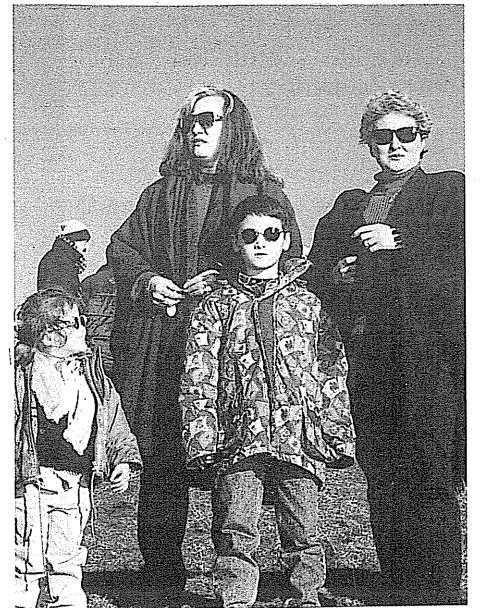
Eylemde katılmadığımız tasvip etmediğimiz bazı noktalar da olsa neticeleri itibarıyla bazı olumsuzluklar da içerse bu eylemin Kuzey Kafkasyalıların kendi haklı mücadelelerinin kar hanesine yazılan önemli bir tarihi olay olacağını umuyor ve bekliyoruz. Bu

hede kazandığı bu başarıyı artık masada garanti altına almak isteyen Abhazya Cumhuriyeti ödüyor.

Diğer faturaları kimlerin ödeyeceği henüz belli değil. Çünkü eylemin kimler tarafından yapıldığı belli ama hangi amaç ya da amaçlarla yapıldığı henüz netlik kazanmadı. Çünkü bu konuda herkesin ayrı bir görüşü var. Oysaki bu durumu aydınlatmanın yolu var. O da eylemi gerçekleştirenlerin açık sözlülükle bunu ortaya koymaları. Destekleyen de karşı çıkan da neden desteklediğini ya da neden karşı çıktığını bilmeli. Doğrusu bu.

Asıl konu bizce gençlerin terörist mi yoksa eylemci mi oldukları değil. Bu konuyu hukukçular aydınlatacaklardır. Asıl konu bu

da eylemci gençlerin bundan sonraki davranışlarıyla belirlenecektir.

BAĞIMSIZLIĞIN AĞIR FATURASI

UTANÇ GEMİSİ

"Tam onüç gündür bu eski yük gemisindeyiz. Rus ablukası yüzünden Abhazya'nın yolcu ve ticaret gemilerinin denize açılması olanaksız. Biz bu kuru yük gemisine Abhazya Devlet Üniversitesi'nde okuyan Türk öğrenciler ve oraya ticaret veya başka amaçlarla giden ve Rus ablukası yüzünden ülkeden çıkamayan Türk vatandaşları ile birlikte bindik. Yine onlarla birlikte liman liman Karadeniz'i dolaştık ve nihayet Türk vatandaşlarını indirdiler ama bizim inmemize izin vermiyorlar. Gemideki kadınların hepsi ciddi anlamda hasta. Lütfen imdat! "

Yukarıdaki sözler 130 yıl önceki "sürgün"ü anlatan bir kitaptan alınmadı. Geçtiğimiz günlerde Karadeniz'in şirin ilçesi Ereğli açıklarında demirlemiş olan bir Türk kuru yük gemisinde karaya çıkmak için izin bekleyen hasta bir Abhazyalı kadının dudaklarından dökülen sözlerdi bunlar.

Olayı bir arkadaşımızdan öğrenmiştik hemen yine aynı arkadaşımızdan numarasını aldığımız gemi telefonunu aradık. Karşımıza Kaptan İsmet Güner çıktı. Ona **Alaçana** dergisinden aradığımızı ve konu hakkında bilgi almak istediğimizi söyledik. Kaptan hiç tereddüt etmeden anlatmaya başladı:

"Abhazya Cumhuriyeti'nin Sohum limanından kereste yüklemiştik. Yola çıkma hazırlığı yaparken Abhazya Devlet Üniversitesi'nde okuyan Türk öğrenciler gemimize geldi. Rusya'nın uyguladığı ambargo yüzünden Türkiye ile bağlantılarının tamamen kesildiğini, ailelerinden para hatta haber bile alamadıklarını, yolcu gemilerinin seferlerinin iptal edildiğini söylediler. Kendilerini Türkiye'ye ulaştırmamızı rica ettiler. Biz de onlara

acıdık ve gemiye aldık. Kısıtlı kumanyamızı onlarla paylaştık. Tam gemi kalkarken on Abhazyalı yolcu daha geldi. Onlar da Türkiye'ye gitmek istiyorlardı. İçlerinden biri, daha önce Trabzon'da bakıma verdiği arabasını almak istiyor, bir diğeri ise devlet adına un makarna vb temel gıda maddeleri satın almak için görevlendirildiğini, bu malzemeleri alamazsa bir çok insanın açlıktan öleceğini anlatıyordu.

Fotoğraflar: Adem Topçu

Gerçekten de Abhazya'da abluka nedeniyle ciddi bir açlık tehlikesi vardı. Savaştan yeni çıkan Abhazyalılar ellerinde avuçlarında ne var ne yoksa Türkiye'ye getirip satıyorlar ve kazandıkları paraları da un, şeker, makarna, yağ vb temel gıda maddelerine yatırıyorlardı.

Rus ablukası başlayınca bu şanslarını da kaybetmişler. Abhaz yolcu gemilerinin Karadeniz'e açılması Rusya tarafından, Türk limanlarına yanaşması da Türkiye tarafından engellenmeye başlanınca, tek çözümü Ticari yük taşıyan gemilere binip Türkiye'ye ulaşmakta bulmuşlar. Benim gemime de bu amaçla binmişler. Ben de onları yalnızca insani amaçlarla gemime alıp Türkiye'ye getirdim. Ayrıca gemimde Kafkasya'ya ticaret veya akraba ziyareti amacıyla gidip orada mahsur kalan Türk vatandaşları da vardı. Onların da inişine yükü boşaltacağım Ereğli limanında izin verilmedi.

Yükümü boşaltmadan tekrar Zonguldak limanına döndüm. Orada Türk vatandaşları indirildi. Ancak Abhazyalıların inmesine izin ve-

rilmedi. Çok zor durumdalar. Beş kadın yolcunun beşi de hasta. Bir de yüksek tansiyonlu hasta var. Fenalaştı ve şu anda doktor kontrolünde. Ne olur yardım edin."

Kaptan'a elimizden gelebilecek her türlü yardımı yapacağımız sözünü vererek telefonu kapattık. Sonra bu mağdur insanlara nasıl yardım edebileceğimizi düşünmeye başladık.

Yapabileceğimiz en doğru şeyin hemen Ereğli'ye gidip olayı yerinde incelemek olduğuna kanaat getirince "İnter Star" televizyonundan artadaşımız Adil Bali ve ekibiyle birlikte yola çıktık. Sabah 9.30'da Ereğli'deydik. Hemen geminin bağlı olduğu denizcilik firmasına gittik. Firma sahibi Hasan Likoğlu bize yardımcı oldu ve kaptanla görüşmemizi sağladı. Hatta kendisinin de Abhazya'ya ticari amaçlarla bir kaç kez gittiğini Abhazları tanıdığını ve onları çok sevdiğini söyledi. Hemen telefonla kaptanı aradı.

Biraz sonra Kaptan yanımızdaydı. Geminin limana girdiğini ama iskeleye yanaştırılmadığını söyledi. Ayrıca bize televizyonda anlattıklarını da daha detaylı bir şekilde anlattı.

Gemiye çıkmamızın resmi karnalların izin vermediğini ancak Ereğli kaymakamının izniyle çıkabileceğimizi söylediler. Doğruca Ereğli kaymakamına gittik. Ancak

o da yetkisi olmadığını Zonguldak Valisi ile görüşüp yardımcı olmaya çalışacağını söyledi. Bir süre bekledikten sonra Vali Bey'in Ankara'da olduğunu öğrendik. Yani görüşmemiz mümkün olmadı.

Madem ki gemiye çıkamayacaktık en yakın mesafeden irtibat kurmalıyız diye düşünüp iskeleye gittik. Oradan bir motor kiralayıp gemiye yanaştık. Gördüklerimiz karşısında yüreğimiz burkulmuştu. Gerçekten bu küçük ve köhne yük gemisinde yirmisekiz yolcunun ve gemi mürettebatının on bir gün boyunca Karadeniz'in soğuk ve karanlık dalgalarında hastalanmadan yolculuk etmek ola-naksızdı. Orada kaptanı bir

kez daha takdir ettik. Gerçekten söylene-nin de ötesinde yaptığı büyük feda-karlıktı.

Gemiye yanaşmıştık yanaşmasına ama yolcuların güverteye çıkmaya bile güçleri ve moralleri yoktu. Ama biz de görevimizi yapmalıydık. Aralarında eski bir Türk vatandaşı da vardı: Agosba İmdat. Abhazya'ya gidip yerleşmiş ve orada evlenmişti. Karısıyla birlikte akraba ziyaretine gelmişlerdi. Gemiden inebilirlerse yıllardır görmedikleri yakınlarını görüp hasret gidereceklerdi. İmdat, özellikle kadınların hasta olduğunu güverteye çıkmalarının bile mümkün olmadığını söyledi. İnter Star muhabiri tecrübeli bir haberciydi ve kadınları bir iki dakikalığına da olsa kollarına girerek güverteye çıkarmalarını rica etti. Bu şekilde kamuoyu olaydan haberdar olacak ve belki de bu insanlara yardım etme imkanı bulabilecektik. Nihayet erkeklerin de yardımıyla hasta kadınlar güverteye çıktı. Gerçekten halleri perişandı. İster istemez 130 yıl öncesine gitti düşüncelerimiz. Kafkasyalıların kaderi miydi acaba köhne gemilerle Karadeniz'in azgın suları ile boğuşmak.

Üzülerken ve çaresizliğimize lanet ederek ayrıldık Ereğli'den. Yola çıktığımızda her birimiz karışık düşünceler içindeydik. Ben konuyu dergide nasıl kaleme alacağımın hesaplarını yaparken, Adil Bali ve İnter Star televizyon ekibi akşam haberlerine yetiştirmek ve maddurların dramını dünyaya duyurabilmek için acele ediyordu

YASİN ÇELİKKIRAN KİMDİR?

Adigelerin Teşu ailesindendir. 1927 yılında Gaziantep'de doğdu. İlköğrenimini Kahraman Maraş'ın Pazarcık ilçesinde, orta öğrenimini İstanbul Galatasaray Lisesi'nde yaptı. İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi'ni bitirdi. 1956-1975 yılları arasında İstanbul Belediyesi, Galatasaray Lisesi ve Turizm Bakanlığı'nda çeşitli görevlerde bulundu. Adigece, Türkçe, İngilizce, Fransızca bilmekteydi.

Kafkas Kültür Dernekleri'nin çalışmalarına aktif olarak katıldı, özellikle İstanbul "Kafkas Kültür Derneği"nde uzun yıllar yönetim kurullarında görev aldı. "Kafkas Dergisi", "Yeni Kafkas", "Kafdağı" dergilerinde bazı yazıları ve çevirileri yayımladı.

Glasnost sonrasında Kafkasya'da basılan "Türkçe-Adigece Sözlük" (Maykop 1991) ve Adigece-Türkçe Sözlük" (Maykop 1992) adlı çalışmaları, bu konuda kitap halinde yayımlanabilmiş ilk örnekler olması bakımından önemlidir. Yine, Tüzmamanlar Yayınevi tarafından İstanbul'da Türkçe ve Adigece olarak basılan "Çerkes Deyimleri ve Atasözleri" adlı derlemesi Çelikkıran'ı unutturmayacak bir eser olarak kayıtlara geçti

Bir kültür Emekçisini daha yitirdik:

YASİN ABİ ARTIK YOK

C amiamızın en çok tanınan yüzlerinden biri olan Yasin Abi (Yasin Çelikkıran) İstanbul Taksim'de geçirdiği bir trafik kazası sonucunda hayatını kaybetti.

Yasin Abi, yaşamının büyük bir bölümünü halkının sorunlarıyla ilgilenerek geçiren, yok olmaya yüz tutmuş dilini ve kültürünü yaşatma yolunda önemli çalışmalar yapan, Adige halkının Diaspora-Anavatan ilişkisinin kurulmasında belkide en önde yer alan sıradışı bir insandı. Türkiye'de olduğu kadar Kafkasya'da da tanınan bir araştırmacı olan Yasin Çelikkıran Türkiye ve Kafkasya ile de sınırlı kalmamış nerede Çerkes varsa orada olmuş; İsrail Çerkeslerini, Suriye Çerkeslerini incelemiş onlarla ölümüne dek sürecek olan sağlıklı ilişkiler kurmuştur.

cılık için de önemli bir kişiydi. Dertleştiğimiz, sorunlarımızı fikir bazında paylaştığımız değerli bir dostumuz, ağabeyimizdi. Bizim için dramatik olan bir olay da, Yasin ağabeyimizin İsrail ve Suriye Çerkeslerini anlatan araştırması, dergimizin bir önceki sayısıyla baskıya girerken yazısının yayınlandığını göremeden ölmesiydi.

Yasin Abi için üzülmek yanlış, Yasin Abi yaptığı çalışmalarla ölümsüzlüğü yakaladı. Yasin Abi Adige halkının Diaspora'daki var olma mücadelesine adını altın harflerle yazdırdı.

Anılarıyla ve eserleriyle her zaman kalbimizde yaşayacaksınız. Çalışmaların senden sonraki nesillere ışık tutacak.

Toprağın bol olsun Yasin Abi.

Yasin Çelikkıran, **nart yayıncılık**

Alaşara - nart yayıncılık

DÜNYA BASININDA AVRASYA

Kafkasya Sorununa TÜRKLER DUYARLI

Türkiye'deki Çeçenlerin, Abhazların, Adigelerin, Balkarların, Çerkeslerin sayılarını kesin olarak vermek olanaksız. Bu köksüzler çoğunlukla adlarını değiştirmiş, gerçekleri unutmayı yeğlemişler.

Umuyorum ki her şey sizin için iyi geçecek ve bütün yaptıklarınız için tekrar bravo!..

Şayet TGRT'nin (İslamcı) sunucusu tarafından yapılmamış olsaydı, Trabzon'da, içindeki 200 yolcu (çoğu Rus) ile mürettebatı bulunan feribotun yolunu değiştiren ve Çeçen komandoların şefi olan, Muhammed Tokcan'a verilmiş yukarıdaki kutlama mesajı çok sıradan olurdu.

Bu alıkoyma, eski Rus-Türk tartışmalarını yeniden alevlendirirken, Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerini karıştırabilirdi. SSCB'nin 1991'de dağılmasından beri, Rus-Çeçen savaşının, Rusya'nın iç işi olduğunu siyasal çevrelerde söyleyen Türkiye, halkının Çeçenlere olan sempatisi karşısında bo-calyor.

Aslında Türkler, 1860'dan beri Rusya'nın kolonyalizasyonundan kaçan 5-8 milyon Kafkasyalıdan bir bölümünün oluşturduğu bu Türk olmayan etniğin kaderine çok du-yarlılar.

Türkiye'deki Çeçenlerin, Abhazların, Adigelerin, Balkarların, Çerkeslerin sayılarını kesin olarak vermek olanaksız. Bu insanlar Atatürk Cumhuriyeti'nin harmanında daha iyi eriyebilmek için çoğunlukla adlarını değiştirmiş, gerçekleri

unutmayı yeğlemişler.

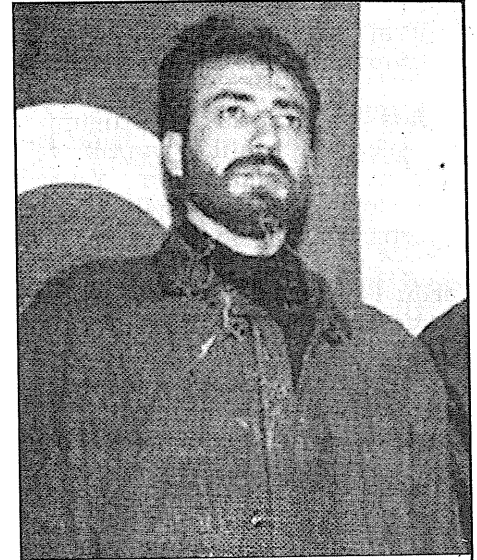
Fakat 1983'ten beri bağımsızlık yanlısı Kürtlerle, kendini çok pahalı (yılada 8 milyar dolar) bir savaşa sıkıştıran Türkiye, açıkça asi Çeçenlere destek olacağına dair söz veremez.

Bir "Kürt Evi" ni yani PKK'yi temsil eden bir temsilcisini koruyan Moskova da bunu biliyor.

Türkiye'de, sadece PKK yanlısı Kürtler, Kafkas direnişçilerine sempati duymuyorlar. Onlar, henüz kendi savaşları sürerken, Çeçenler ve Boşnak Müslümanları için alevlenen İslamcılar ve milliyetçileri suçluyorlar.

18 Ocak Perşembe günü, Azerbeycan petrolünü taşıyan geminin ele geçirilmesi, aynı zamanda İstanbul'da Rusların yaşadığı Laleli semtinde bir panik rüzgarı oluşturdu. Trabzon-Soci bağlantısının garantisi olan geminin ele geçirilmesi, Hürriyet gazetesinin de o gün açıkladığı gibi, bavul ticaretini ve turizmi etkileyebilirdi, ki bu iki gelir kaynağı 10 milyar dolar kazanç sağlanmasına, 25 bin işçinin istihdamına, ayrıca da 300 otelin ayakta kalmasına yarıyor.

Kaynak: Le Monde, 20/01/1996
Kısaltarak Çev.: Abrek Özdemir

İkiyüzden fazla rehine ile bir feribotu işgal eden Çeçen komandolarının gururlu açıklamalarına göre, beklenmeyen, 19 Ocak Cuma günü sabah-leyin oldu.

Boğazın kuzeyinde toplanmış olan basın mensupları, sabah-tan beri en az iki kez, rota değiştirmiş bulunan geminin gelişini hiç görmediler. Türk yetkililer Perşembe günü, bomba dolu olan geminin (gerçekte gemide bomba yoktu) Boğaz'a girmesinin yasak olduğunu açıklamışlardı. Cuma günü televizyonda Rıdvan Yenişen silahlı, bereli 8 komandoya silahlarını bırakıp teslim olmalarını söylüyordu. Şefleri aslen Abhaz olan Muhammed Tokcan ise Boğaza girme isteğinde olmadıklarını anons ediyordu.

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ'NDE RENKLİ KONFERANSLAR

İstanbul Kafkas Kültür Derneği yeni sezona bir söyleşiler zinciri ile girdi. Kamuoyunun yakından tanıdığı bir çok köşe yazarı, gazeteci ve siyasiyi lokaline davet ederek üyelerin yoğun katılımını da sağlayıp söyleşilerini sürdürüyor.

Burada sözünü ettiğimiz söyleşilerden alıntılar yaptık ve Sabahattin Kalkan ve Yaşar Güven'in düzenlemesiyle sunuyoruz:

Tarih: 14 Aralık 1995

Konuşmacı: Etyen Mahçupyan

"...Demokrasi ve demokratlık kavramları üzerinde konuşmak, sorunlarla ve tartışmayla devam etmeyi düşünüyorum. Bu kavramlar geçerek daha çok duymaya başladığımız kavramlar. Sadece Türkiye'de değil, Avrupa ve A.B.D.'de de bu kavramları yeniden tanımlanma arayışı ve kavramlarla ilgili tartışmalar var. Demokrasi "yaşam biçimidir" şeklinde kullanılıyor. Yanısıra "gerçek demokrasi, katılımcı demokrasi" gibi de kullanılıyor. Gerçek demokrasi varsa, bir de gerçek olmayan demokrasi, katılımcı demokrasi varsa katılımcı olmayan demokrasi de var demektir.

Demokrasi dediğiniz zaman içini istediğiniz gibi doldurabiliyorsunuz.

Kapitalizm daha önce varolmayan birşey getirdi. Sermaye dediğimiz olgu ortaya çıktı ve kendini sınırsız bir şekilde üretti. Böyle bir sistemin dinamiği kar motivasyonu oldu. Düzenleyici ve itici bir güç olarak toplumu bir yerden alıp sürükledi. Böyle olması için gereken şey; bağımsız ve atomize bireyler. Sadece kendi maddi

çıkarları için hareket ediyorlar. Herkes kendi çıkarının peşinde olursa, refah yolunda kendiliğinden bireysel ve toplumsal anlamda adım atılabilecektir. Böyle bir toplum kapitalizmi kurumsallaştırır.

Liberal demokraside üç temel özgünlük ve meşruiyet alanı söz konusudur. Bir tanesi sözleşme yapmaktır. İktisadi ve siyasi sözleşme ikincisi herkesin oy verme, seçme-seçilme hakkı. Bunlara ek birşeye gereksinim vardır. Sözleşmeye uyulmazsa ne olacak? Şimdi Refah Partisi ile ilgili tartışılıyor. Gelip de gitmezlerse ne olacak diye? Bunu sağlamak için hukuk mekanizması kurulması gerekiyor. Yaptırım getiren bir mekanizma. Bundan da yangına bağımsızlığı çıkıyor. Ulus kavramı bir çok halkın birliğinin yanısıra, din-dil birliği gibi şeyleri getiriyor. Ama en önemlisi kendi kenini yönetme hakkına sahip olabilmektir. Ulus doğuştan bu hakkı alır.

Dünya yeni bir değişimin eşiğinde

ve herkesin değiştiği bir ortamda değişmek çok tehlikeli değildir. Değişmek herkesin sorunu oldu. Sadece biz değişmek zorunda olsaydık ve onlara benzemek gibi bir anlayış olsaydı hiç değişemezdik. Daha milliyetçi olur, içe kapanırdık.

Batıda ezilen kesimler burjuvazinin karşısında örgütlenip haklarını almışlardır. Bugün liberalizm temel noktalardan özgürlükçülüğü öne çıkarmıştır, ama tarihe baktığımızda özgürlük zor verilmiştir. Uzun mücadeleler sonucu alınmıştır. Yani söylediği ile yaptığı birbirini tutmaz. Ama ne olursa olsun düşünsel bir yapı getirmiş ve herkesi etkilemiştir..."

Konuşmacı : Cengiz Çandar

"...Abhazya savaşı döneminde, Gürcistan'ı zayıf düşünüp Rusya'nın nüfuz alanını Güney Kafkasya üzerinde tekrar tesis etmesine yarayan yön üzerinde çok durmuştum Türkiye'deki Abhaz kökenli arkadaşlar tepki gösterdiler buna.

Türkiye'de sadece Abhazlar, Çerkesler yok; Gürcüler de var. Kısaca aşağı tükürsek sakal, yukarı tükürsek bıyık meselesi bu.

O dönemdeki yoğun tartışmalar, Türkiye'nin çevresindeki olayların, bizim iç olayımız olabileceği konusunda yeterince işaret verdiğine yönelikti. Türkiye tarihinin ve coğrafyasının sonuçlarını yaşıyor. Paris Şartı, Berlin duvarının yıkılması, Almanya'nın birleşmesi, Avrupa Birliği v.s.gibi süratli geçişlerin sancıları bir şekilde kendini gösterecekti.

İki yerde kendini gösterdi. Biri Bal-

kanlarda, diğeri Kafkasya'da. Güney Kafkasya'da Karabağ sorununu etrafında Azerbeycan-Ermenistan ihtilaf şeklinde. Kafkasya denince hep Güney Kafkasya anlaşılır geldi. Çeçenistan olayıyla birlikte Kafkasya'nın gerçekte Kuzey Kafkasya olduğu ve güneyden daha çok sorun biriktirdiği ortaya çıktı.

Osmanlı Devletinin müslüman kitleleri Balkanlar da hristiyanlarla içiçe yaşıyordu. Kültürleriyle ege-men konumda Kafkasya'da da müslümanlar yaşıyordu. Kafkasya'daki ve Balkanlar'daki savaşların sonucu her iki taraftan da bu sağına gelenler oldu. Değişik köklerden gelen bu insanların ortak paydası müslümanlıktı. Müslümanlığın temelinde Osmanlılık vardı. Osmanlılık şeması yeni bir devlet modeli oluşturmak gerekti. örnek Avrupa'daki ulus-devletlerdi. Örneğin Fransızların devletinin adı Fransa. Fransa'da Fransızlar yaşıyor, yanısıra alt kültürler var, Korsikalılar vs. Fransızlık kavramı altında Fransa'da olmuşlar. Batıyla temasta olan Cumhuriyetin öncü kadroları o modeli aldı. Burası Türklerin yurdu, nereden geldiğine bakılmaksızın Türk kavramı altında birleşelim, geldiğimiz yerde ne isek oyduk, burada hep beraber Türküz, burası Türkiye Cumhuriyetidir" gibi bir model oluştu.

Devletin resmi dayatması, "nereden gelersen gel Türksün" şeklindedir. Ben de diyorum ki "nereden geldiğini söyleyerek Türksün"

Unutmayın ki bu ülke bunca kan dökülmesine karşın Kürtlere bir televizyon hakkı vermedi. Onlar da Med T.V. izliyorlar.

Siz de böyle birşey bulabilirsiniz. İlk tepki şu olur Türkiye'de; "Ha bir de bunlar çıktı, kesin parçalanıyoruz. Ya da tam tersine, bu unsurun da ortaya çıkmasıyla herşey hızlanabilir, toparlayıcı çözüme doğru gidebilir..."

ORTACAĞDA BİR ÇERKES AYDINI

Derleyen: A. Osman Erkan

Ününü kılıçla savaş meydanlarında kazanmamış, nüfuzunu orduların başında elde etmemiş, ince, kibar ve alçak gönüllü bir centilmendi. Yedi yıldan fazla anayurdu Çerkesya'dan uzaklarda, Bizans, Avrupa'da gezip dolaşmış, Latince ve İtalyanca öğrenmiş, çağının kitaplarını okumuş, iyi bir düşünür, aydın bir insan olmuştur.

Soylu ailesinin olanaklarıyla Bizans ve Avrupa'da araştırma gezileri yaparak, oralarda yaşayanları görmüş, incelemiş ve hayranlık duymuştur.

Pşı (prens) Hatukşuko Mısost işte böyle biriydi. Vatanı Çerkesya'nın da bu kalkınma hamlesine uymasını, uygarlığın nimetlerinden yararlanmasını çok istiyordu ve bu konuda çalışmak için kendi kendine söz verdi. Yıllar sonra anayurduna döndüğünde çevresi buna şaşırdı, çünkü genellikle buraları terk edip gidenler pek geri dönmezlerdi. Mısır'a gidip de zengin olanlardan, ülke yönetiminde söz sahibi olanlardan vatanlarına ne fayda gelmişti?

Pşı Hatukşuko'yu çekemeyen, bilgi ve deneyimlerini kıskanan tutucu vorklar (soylular) onun dönüşünde başka amaçlar aradılar. Bir Çerkes alfabesi yaparak okul açma isteğine karşı çıktılar. Hatukşuko Mısost ise bu bağınaz adamlara bilime değer vermeyen milletlerin, yazısı, devlet birliği ve örgütü olmayan ülkelerin ergeç saldırgan devletlere yem olacağını sebatla anlatmaya çalıştı ve bu gerçeklerin anlaşılması için büyük gayret sarfetti.

gencin dışında, bu değişik yeni fikirlerden ürken zamanın yöneticileri, "Hatukşuko törelerimizi, geleneklerimizi bize unutturacak, bizi tanrılarımızdan (o zaman Çerkeslerde pagan inancı vardı.) ayıracak, Hristiyanlığa sokacak" gibi asılsız propagandalarla elbirliğiyle onun aleyhine çalıştılar.

O zaman ki uygar dünyayı görüp tanımış olan Hatukşuko, bundan büyük üzüntü duymuş, fakat kendisine inanan birkaç arkadaşıyla çabalarına devam etmiş, varını yoğunu bu uğurda harcamıştır. Ne yazık ki gayretleri cahil ve ihtiraslı yöneticilerin şiddetli muhalefeti karşısında başarılı olamamıştır. Geleceği gören ve halkının kötü kaderini önlemeye çalışan bu değerli, vatansever aydını acaba kaç kişi tanır?

1400'lü yıllarda öldüğünde Elbruz dağı eteklerine defnedilmiş ve mezarına öğrencileri tarafından, üzerinde "Hatukşuko Mısost-sonsuz kadar" yazan bir taş dikilmiştir. Rus işgalinden sonra da bu taş yakın zamanlara kadar oradaydı. Sonradan yerinin kaybolduğu anlaşıyor. Bu değerli kişiliğin ailesi ve soyu hakkında kesin bilgi olmamasına rağmen, soyadına ve gömüldüğü yere bakılarak Kabardey olduğu tahmin ediliyor. Ne yazık ki tarihin kararlılığından günümüze kadar gelen bilgiler bu kadar.

Eğer Hatukşuko başarılı olsaydı, şimdi kütüphanelerde dizi dizi kitaplar bizi bilgiyle donatacaktı. Latince olarak kaleme aldığı, el yazması Çerkesya ve dış gezileriyle ilgili anılardan bahsedilir, fakat tamamı kaybolmuştur.

**Kaynak: M. Refik Hızal
Yeni Kafkas, Sayı 14,
1959, İstanbul**

Birkaç ileri görüşlü prens ve

ЛЪАГЪУНЫГЪЭ

Дыгъэр къухъат, ауэ иджыри нэхут; зи нэзыр плъыжъу щисыклá пшэ Iэрамэхэр уэгум щесырт. Жъы къабзэ мащIэ къопщэ. Гъуэгум кIыхъым гугъу дригъэхъати, зыри жыдмыIэу, дыкхэкIуэжырт. Гъуэгур шынагъуэтэкъым, сз губ-лащхэм сьдэст; си гъусэр, мэлыхъуэ лъыжыр, щхъэукъуэу гум ист. Асхъэд гъуэгум щыпсэлъэрей жыхуалэм ящыщтэкъым, сз сызэшырт; дыгъуасэ лъандэрэ дыкхэкIуэ, пщэдей дынэсыжыну къыщIэкIынщ...

- Зы тутын дыгъэшыхъыт, щIалэ, — жиIащ Асхъэд.

Гъуэгур нэхъыфI хъуати, гублащхэм сыкхыдэкIри лъыжым сыбгъурытIысхъащ, тутыныр хущIэзгъэнащ.

- Пщэдей уэфI хъун хуэдэщ, — кыххэпсэлъыкIащ Асхъэд, тутыным зэ екъури. — Пшэплъ дахэщ...

Сз зыри пэздзыжакъым, абыкIэ акъылэу сыхъуу си щхъэр сщIа фIэкI.

Мэз хъурей тIэкIу дыкхыщIэкIащ. Гъуэгур ятIэхэж хъуащи, шэрхъыр псынщIэу пхож. Тафэ гуэр дытехъащ. Ар тIууэ зэпиупщIу ди гъуэгур мажэ, пшэлэ кIыфIым щIэлъадэу. Губгъуэ нэщIым дыщыхъэм, нэхъри сызэш хъуащ, витIми я лъэбакъуэм кIэрачащ.

- ЛIо, уезэша? — кызызупщIащ лъыжыр.

- Хъуэ, сезэшакъым, — сезгъэумысакъым сз.

- Дэгъэхи кыгъэувыIэ уэ.

ВитIыр щIэзгъэхури сутIыпщащ. МафIэ тIэкIуи зэщIэдгъанэри лы Iыхъэ зырыз дгъэжъащ, дедзакъэри ауэ мафIэбгъум деж зедгъэщIащ. УдзыпщIэ щIыIэр Iэкхълэпкъым фIэфIт.

- Зэхэпхрэ? — кызызупщIащ Асхъэд, и нэр зэтепIауэ зыкъомрэ щылъа нэужь.

Сз зыри зэхэсхакъым, витIыр зэрыжъэгъуашхэм фIэкI.

- ДаIуэт уэ, — жиIащ лъыжым аргуэру.

ИжырабгъумкIэ щыт къурщ лъагэр жъым мащIэу дэу хуэдэу къысфIэщIащ.

- Бгыр мэву, — жысIащ сз.

- Хъуэ, вуркъым. Ар гъы макъщ.

- Сыт гъы макъ? — згъэщIэгъуащ.

- КъедаIуэ-тIэ, уи жеин къэмыкIуэм...

Ар къызэрыхъурэ куэд щIащ, адэ ди адэжхэм уанэр я пIэщхъагъуу щыщытам шыгъуэ. Вагъуэ Iэджи ижащ, псынэ Iэджи жэщIыжащ абы лъандэрэ...

Къуажэ гуэрым зы пщашэ дэст, набдзэ зытелъым я нэхъ дахэу. И бгыр Iэгум ижыну псыгъуэт, набдзэ фIыцIэ къурашэт, и нитIыр вындым хуэдэт. ЗэрыщIыкIу лъандэрэ фIыуэ къылъагъуу а къуажэм зы щIалэ дэст, Къетыкхъуэ еджэу.

Хъыджэбзым и ишэгъуэ къыщысым, щIалэр къылъыхъуащ, ауэ «Сыту фIыт укхызырэслыхъуар» жиIэу занщIэу дэкIуакъым, игъэунэхун щхъэкIэ, мэуэ ириухылIащ: «Къетыкхъуэ зекIуэ ежъэнщи илъэсицкIэ хамэ хэкухэм къыцIухъынщ. И лъагъуныгъэр пэжмэ, пIалъэр къытекIуэнкъым», — жиIащ Салимэ. Арат а хъыджэбзым зэреджэр.

Къетыкхъуэ зигъэхъэзырщ, иш кызызщIыкхъузэри гъуэгуанэ техъащ. Ар шежъэм Салимэ Iэлын иритат фэеплэу.

Хэку Iэджи икIагъэни ар. Сытми, пIалъэр къэблэгъауэ, жэщ гуэрым псыхъуэм дыхъащ, «тIэкIуи зызгъэпсэхунщ, сшри псы езгъэфэнщ», — жиIэри. Псы Iуфэм Iуту здэкIуэм нурыр къыщхъэщыхуу цIыхубз пцIанэ гуэр Iууащ. Ар псыхъуэгъуащэт, мывэшхуэ гуэрым тесу и щхъэцыгъуэшхуэр ижырт.

Шы лъэ макъыр щызэхыхым, псыхъуэгъуащэр къащтэри къызэплээкIащ, щIалэр щылъагъум, кIиящ, «уи нитIыр игъукI!» — жери псым хэпкIэжащ. Пыхъуэгъуащэр зэрелъэгъуар тхъэм кыххуищIащ: щIалэр асыхъэту нэф хъуащ...

Зыбжанэ дэкIри, Къетыкхъуэ щымыIэжу Салимэ хъыбар къыIэрыхъащ. ТхъэмыщкIэм сыт ищIэнт: и лъагъуныгъэр игъеижащ. Илъэс зыбжанэ дэкIащ, хэт къылъыхъуми дэкIуэн имыдэу. Ауэрэ и адэр зыгъэлIэну узыр къеуалIэри гъуэлъащ, шыгъуэлъым, и пхъур къыриджащ:

- Си дахэ, сз солIэ, уэ хэт къыпщхъэщытын, удэкIуауэ слъагъутэмэ, солIэ жысIэнтэкъым...

И гум къыщIытхъми, и адэр хуэгъэщIэхъунутэкъым, Салимэ дэкIуащ, куэд мышIэуи щIалэ цIыкIу игъуэтащ.

МыдэкIэ Къетыкхъуэм факъырэу зыкыхуапэри къуажэм къыдыхъэжащ, ауэ Салимэ зыкъыригъэцIыхужакъым: «Сэ сынэфщ, абы сыхуэфашэкъым, нэфым и лъагъуныгъэ абы сыту ищIын? — жиIэри. Апхуэдэгум иIэт щIалэм, щымыIэжу хъыбар къэзыгъэIуари езырат: «Езым хуэдэ гуэр дэпсэумэ, нэхъыфIщ, сз ар насыпыфIэ кыыздэхъункъым».

Къуажэм къыдыхъэжа щхъэкIэ, Къетыкхъуэр зыми къыцIыхужакъым.

Салимэ и макъ зэхихмэ фIэфIти, махуэ къэс абы и пцIантIэм дыхъэрт, езыри къыщIэкIырты факъырэлус кыххуишыйрт.

Зэи игу ихуакъым Салимэ Къетыкхъуэ. Нэфу кыххуэкIуэжами, абы пищIын щыIэтэкъым. Факъырэу махуэ къэс кыххуэкIуэр зэры-Къетыкхъуэр дэнэ щыщIэнт цIыхубзым...

Земан дэкIащ. Къетыкхъуэм хуэмыхъыж хъуащ. Махуэ гуэрым Салимэ и щIалэ цIыкIур псыхъуэм дэту щыIууэм: «Мыр уи анэм хуэхъыж», — жери фэеплэ Iэлыныр хуишиящ. ЩIалэ цIыкIур унэм кIуэжащ, и анэм Iэлыныр иритыжащ. «Мыр къозытар дэнэ кIуа? — жиIэу къыщеупщIым: «Мо бгым ихъэжащ, псым зэпрыкIри», — жиIащ. Салимэ пцIантIэм дэжащ, бгым илъэдащ, Къетыкхъуэ еджэу куэдрэ лыхъуащ, арщхъэкIэ игъуэтакъым. ИтIанэ мывэшхуэ гуэрым тетIысхъэри бгыр игъэпсалъэу куэдрэ гъащ...

Iэджэ щIащ абы лъандэрэ, мы бгыжъми абы и гъы макъыр щIэмычэу къоIукI. Салимэ иджыри къэс мы бгым иту жызыIи щыIэщ...

Асхъэд и хъыбарыр щыухым, сз сызэшIэдэIукIащ: си тхъэкIумэм макъ гуэр къыIуэрт. Сз ар гъы макъуу къысфIэщIащ.

SEVGİ

Güneş batmıştı, fakat henüz hava aydınlıktı; kenarları kızıla boyanmış bulut kümeleri ufukta salınıyordu. Hafif, tatlı bir rüzgar esiyordu. Uzun yol bizi yormuştu, hiç konuşmadan yol alıyorduk. Yol tehlikeli değildi; ben arabanın sürücü yerinde oturuyordum. Yol arkadaşım yaşlı çoban, uyuklayarak arabada oturuyordu. Ashad, yol gevezesi dediklerinden değildi; canım sıkılıyordu. Dünden beri yoldaydık, belki yarın varabiliriz.

-Bir tütün sarsaydık, delikanlı, dedi Ashad.

Yol düzeldiğinden arabacı yerinden inip yaşlı adamın yanına oturdum, sigarasını yaktım.

-Yarın hava iyi olacak gibi, dedi Ashad sigarasından bir nefes çekerek. Gün batımı güzel...

Karşılık vermedim, sadece başımı sallayarak aynı fikirde olduğumu belirttim.

Sık ormandan biraz çıkmıştık. Yoldaki çamur azaldığından tekerlekler daha hızlı dönüyordu. Düz bir ovaya çıkmıştık. Yol ovayı ikiye bölerek karanlık ufukta gözden kayboluyordu. Bomboş kıra girince daha çok canım sıkılmaya başladı, iki öküz de adımlarını yavaşlattılar.

-Ne o, yoruldu mu? diye sordu yaşlı adam.

-Hayır, yorulmadım diyerek kendimi ele vermedim.

-Haydi, durdur da inelim.

Öküzleri kenara çekip serbest bıraktım. Küçük bir ateş yakıp birer parça et kızarttık; etleri yerken ateşin yanında uzanmıştık. Serin otlar vücuduma iyi gelmişti.

-Duyuyor musun? diye sordu Ashad gözleri kapalı bir süre yattıktan sonra.

Ben öküzlerin geniş getirme sesinden başka bir şey duymuyordum.

-Dinle, dedi yaşlı adam tekrar.

Sağ taraftaki yüksek kayalıklarda rüzgar uğulduyor gibi geldi.

-Tepe uğulduyor, dedim.

-Hayır, uğuldamıyor. Bu ağlama sesi.

-Ne ağlaması? diye hayretle sordum.

-Dinle o zaman, uykun gelmezse....

Bu olay çok uzun zaman önce oldu; babalarımızın büyük babaları eyerlerini yastık olarak kullandığı zamanlar. Çok yıldız kaydı, çok pınarlar duruldu o zamandan beri...

Bir köyde güzeller güzeli bir genç kız yaşıyordu. İncecik beli, siyah yay kaşları, kömür gibi kara gözleri vardı. Küçüklüğünden beri sevdiği Keytuko adında bir delikanlı da aynı köyde yaşıyordu.

Kız evlenecek yaşa geldiğinde delikanlı onu istetti. Fakat kızı "ne iyi yaptın da beni istettin" diye onunla hemen evlenmedi. Denemek için bir şart koştu. "Keytuko zekoya* çıksın, üç yıl yabancı ülkelerde gezsin; sevgisi gerçekse zamana yenilmez", dedi Salima. Kızın adı buydu.

Keytuko hazırlandı, atına binip uzun yoluna koyuldu. Yola çıkarken Salime ona hatıra olarak bir yüzük verdi.

Çok ülkeler gezip dolaştı, çok nehirler aştı Keytuko. Derken, süre yaklaştı. Bir gece, "biraz dinlenirim, atımı da sularım" diyerek bir ırmağa yaklaştı. İrmağın kenarında ilerlerken birden bir ışık parladı ve karşısında çıplak bir kadın belirdi. Bu su perisiydi, büyük bir taşın üzerine oturmuş uzun sarı saçlarını tarıyordu.

At sesini duyunca su perisi korkup geriye döndü, delikanlıyı görünce, "gözün kör olsun!" diye bağırarak suya atladı. Su perisinin duasını Tanrı kabul etti, delikanlı o anda kör oldu.

Aradan zaman geçti, Keytuko'nun ölüm haberi Salima'ya ulaştı. Zavallı ne yapabilirdi, sevdiği için gözyaşı döktü. Kendisini isteyenleri kabul etmeden birkaç yıl geçti. Fakat bir gün babası ölümcül bir hastalığa yakalanıp yatağa düştü, kızını yanına çağırarak:

-Güzel kızım, ben ölüyorum, senin başında kim kalacak, evlendiğini görseydim gözüm arkada kalmazdı, dedi. Gönlü istemese de babasını kıramadı; Salima evlendi, çok geçmeden bir oğlu oldu.

Keytuko ise dilenci gibi giyinip köye döndü, fakat "ben körüm, ona layık değilim, kör birinin sevgisini ne yapsın?" diyerek Salima'ya kendini tanıtmadı. Böyle bir kalbi vardı delikanlının; "kendisi gibi biriyle yaşaması daha iyi, benimle mutlu olmaz" diye öldüğü haberini de kendisi göndermişti.

Köye döndüğünde Keytuko'yu kimse tanımadı.

Salima'nın sesini duyunca mutlu oluyordu, her gün onun avlusuna gidiyor, o da çıkıp ona sadaka veriyordu. Salima Keytuko'yu hiç kalbinden çıkarmadı. Kör olarak da ona gelse reddetmeyecekti. Dilenci olarak her gün kendisine gelenin Keytuko olduğunu kadın nereden bilsin?

Aradan zaman geçti. Keytuko artık dayanamaz oldu. Bir gün ırmağın kıyısında Salima'nın küçük oğluna rastladı; "bunu annene götür", diyerek hediye ettiği yüzüğü uzattı. Çocuk eve gitti ve yüzüğü annesine verdi. "Sana bunu veren nereye gitti?" diye sorduğunda oğlu, "ırmağı geçip şu dağa doğru gitti" diye cevap verdi. Salima koşarak avludan çıktı, dağa girdi. Keytuko'nun adını bağırarak onu çok aradı, fakat bulamadı. Sonra büyük bir taşın üzerine oturup ağlamaya başladı...

Çok zaman geçti o günden beri, bu dağlarda onun ağlama sesi hiç keşilmedi. Salima'nın hala bu dağlarda olduğunu söylerler.

Ashad hikayesini bitirdiğinde, susup sessizliği dinledim. Kulağıma bir ses çalındı. Ağlama sesine benzettim...

*zeko: Baskın veya savaş gibi nedenlerle yapılan sefer.

Adigey Cumhuriyeti, 27 Temmuz 1922'de Adige Çerkesleri Özerk Bölgesi adıyla kuruldu. Daha sonra şimdiki adını aldı. Rusya Federasyonu içinde bulunan Adigey Cumhuriyeti, Kafkas dağlarının kuzeyinde yer alır. Cumhuriyetin toprakları Kafkas dağları eteklerinden Kuban Ovası'na yayılır. Bu toprakların çok köklü ve bir o kadar da ilginç tarihsel geçmişi vardır. Adigey Cumhuriyeti Asya'dan Avrupa'ya giden tarihsel "İpek yolu" üzerindedir. Dünya arkeoloji literatüründe Maykop (Miyekuape) kültürü olarak bilinen kültür, Adige halkına ve bu topraklara aittir. Adige el sanatlarının saklandığı kurganlar (Oşha) ve çok eski çağlarda içinde küçük insanların yaşadığı söylenen, dolmen (ıspivin) denilen tarihi yapılar, günümüzde de hala ayakta dururlar. Cumhuriyet adını, "Adige" halkından alır. Adigeler Kuzey Kafkasya'nın yerli halkıdır. Bilinen en eski tarihten bu yana bu topraklarda yaşamaktadırlar.

Yabancı sermaye

Yabancı sermayenin Cumhuriyete gelmesini sağlamak amacıyla gerek gümrük, gerek vergiler yönünden özel olanaklar tanınıyor. Yabancı sermayeli mallar ve devletin ihtiyacı olan mallar, gümrük vergilerinden muaf tutuluyor.

ADİGEY CUMHURİYETİ

Yüzölçümü : 7800 km²
Nüfus : 449.000 bin
Başkent : Maykop (150 bin)

★★★★★★

Adigey Cumhuriyeti'nde hem ülke dışında yaşayan Adigeler, hem de yabancılar tarafından kurularak faaliyet gösteren 17 firma bulunuyor. Bu firmalar, İngiltere, Fransa, Amerika, Türkiye, Çek Cumhuriyeti ve Suriye şirketleri tarafından kuruldu. Söz konusu firmalardan;

- * Rus-Fransız ortak firması olan Adigey-Moro, dünya standartlarında ahşap fiç üretimi;
- * Türk firması ilk Umud, inşaat;
- * Türk-Adigey ortak şirketleri olan Aktiv, eğitim-öğretim hizmetleri; Perit, mağazacılık ve inşaat; Mefe-Net, bankacılık sektörlerinde faaliyet gösteriyor.

Gıda sanayi

Adigey Cumhuriyeti'nin sanayi tesislerinin büyük bölümü, gıda üretimine yöneliktir. Et, sebze, meyve suyu, makarna, içki türleri, süt ürünleri, gül yağı, bitkisel yağlar ve ilaç hammaddelelerinin elde edildiği ve işlendiği bir çok fabrika bulunmaktadır.

Tarım

Adigey Cumhuriyeti'nde dört mevsim düzenli biçimde yaşanır. Tarımsal verim son derece yüksektir. Verimli toprakları ve bol suyu vardır. 90 devlet kuruluşu, 1200 özel kuruluş tarımsal alanda üretim gerçekleştirmektedir. Bu kuruluşlar 250 bin hektar toprak işlemektedirler. Cumhuriyet topraklarından öncelikle buğday, çavdar mısır, pirinç, soya, patates, çilek, üzüm, domates, salatalık, biber, kabak, patlıcan, elma, armut v.b. olmak üzere 100'den fazla tarımsal ürün üretilmektedir.

Yeraltı kaynakları ve ormancılık

Yeraltı kaynakları olarak çeşitli madenler, doğalgaz ve petrol sayılabilir. Maykop beyaz petrolü, Cumhuriyet topraklarından çıkarılmaktadır. Sağlık açısından birçok faydaları bulunan doğal şifalı suları vardır. Adigey topraklarında çimento, kireç, mermer cam, granit ve seramik üretimi için çok miktarda hammadde bulunmaktadır.

Adigey Cumhuriyeti, ormanlar yönünden oldukça zengindir. Ormanlarda meşe, kayın, çam, gürgen, kavak gibi ağaç türlerinden bol miktarda bulunmaktadır.

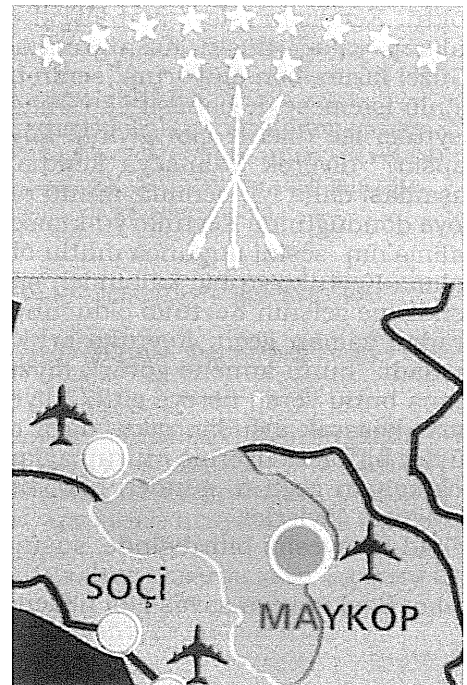
Turizm

Cumhuriyetin iklimi, suyu, doğal kaynakları, dağları, akarsuları, dinlenme ve sağlık tesisleriyle turizme son derece elverişlidir. Laganake Kayak merkezi 25 yıldır faaliyet göstermektedir.

Ulaşım

Adigey Cumhuriyeti'nin başkenti Maykop, Moskova'ya 1670 km, Krasnodar'a 160 km., Tuapse limanına 150 km. uzaklıktadır. Maykop'tan Moskova'ya Trabzon ve İstanbul'a uçak seferleri yapılmaktadır.

Kaynak: Tika Avrasya Dosyası
Sayı: 49, Ocak 96/2

ADİGEY CUMHURİYETİ ULUSAL MÜZESİ

Mefeş'uko Şengül

Adigey Cumhuriyeti Maykop Ulusal Müzesi, daha önce "Krasnodar Eyaleti Adigey Özerk Bölgesi Müzesi" adıyla eski binasında hizmet vermektedir.

Adigey Cumhuriyeti statüsü kazandıktan sonra konumu ve adı değişen müze, 1993 yılında "Adigey Cumhuriyeti Ulusal Müzesi" adını almıştır. 1994 yılında yeni binasına taşınan müze, statüsüne ve adına layık olma çabalarını ve restorasyon çalışmalarını sürdürüyor.

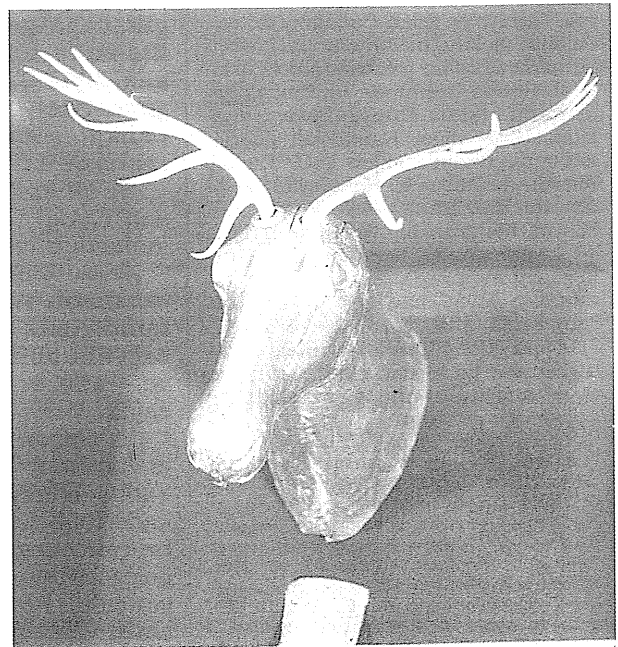
Adigey Müzesi, periyodik olarak her üç ayda bir çeşitli konularda sergiler düzenleyerek yerli ve yabancı turistlere Adige toplumu hakkında bilgiler veriyor.

İki bine yakın gösterime hazır etnografik, arkeolojik ve belgesel eser yer alan müzede 15 çalışma odası bulunuyor. Müzede arkeoloji, etnografi, antik çağ, yeni çağ, zooloji, biyoloji, sergi, doldurulmuş hayvan-laboratuvar, fotoğraf, elektrik-su, koruma-devralma, dizayn, Adige Diasporası ve işçi idare bölümleri yer alıyor.

3 katlı müze binasında toplam 13 sergi salonu ve bir konferans salonu vardır. Ayrıca antik eserlerin muhafaza edildiği koruma odaları bulunuyor.

Toplam 85 personelin çalıştığı müzede 10 koruma görevlisi, 8 temizlik işçisi ve 41'i Adige olmak üzere 51 memur görev yapmaktadır. Bina, yapı itibarıyla Adigey Dram Tiyatrosu ile birbirini tamamlamaktadır. Müze Maykop kentinde **Sovyetzkaya Caddesi No.229**'da bulunmaktadır. Hafta içi her gün 09.00 - 17.00 saatleri arasında açıktır. Sergi olan günlerde Cumartesi-Pazar da aynı saatler içinde çalışmaktadır. Müzede çalışan ve Türkçe, Arapça ve İngilizce bilen elemanlar tarafından her türlü yazı dahil, turistler için çeviriler yapılarak Adige tarihi ve kültürü hakkında bilgi verilmektedir.

Adigey Cumhuriyeti Adigey Ulusal Müzesi'nin müdürü, Adigey'de Hatjekuaye köyünde 1945 yılında doğan Abrec Almir'dir. İlk ve ortaokulu köyünde okuduktan sonra, 1970'te Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'ndeki Nalçık Üniversitesi Yabancı Diller (İngilizce) Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Tiflis Bilimler Akademisi'nde yaptıktan sonra, Abhazya'nın başkenti Sohum'daki müzede 12 yıl bilim sekreteri olarak çalıştı. Sohum'da evlenen Abrec, Adigey Kültür Bakanlığı tarafından 1987 yılında Maykop'a çağrılarak müze müdürlüğü görevine getirildi. Evli ve iki çocuk babası Abrec Almir Adigece, Abhazca, Rusça, İngilizce ve Almanca biliyor.

VASSAN GIRAY CEBE/ I KİMDİR

1882 yılında Kafkasya'nın İnguş yöresinde Nasırkot kasabasında doğdu. Terekale Lisesi'ni (1900) bitirdikten sonra Petersburg ve Riga Üniversitelerinde bir süre öğrenim gördü. Rusya'daki karışıklıklar nedeniyle Almanya'ya geçerek Jena'da Ziraat Fakültesi'ni bitirdi(1908). Petersburg'da Tarım Bakanlığı'nda görev aldı. 1917 İhtilali'nden önceki yıllarda Petersburg'daki milliyetçi Kafkasyalı gruplar içinde faaliyet gösterdi. Sonra Kafkasya'ya dönerek anayurdunun devletleşme ve bağımsızlık hareketine katıldı. "Kuzey Kafkasya Merkez İcra Komitesi"nin aktif bir üyesi olarak görevler aldı. 11 Mayıs 1918'de ilan edilen bağımsız "Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti"nin hükümetlerinde maliye bakanlığı ve parlamento başkanlığı görevlerinde bulundu. Çeçen-İnguş yöresinin Rus-Kazak kolonizatörlerinden temizlenmesi için yapılan silahlı mücadeleye ve Denikin'in "Gönüllü Ordu"suna karşı oluşan direniş hareketine aktif olarak katıldı. Ülkenin "Gönüllü Ordu" tarafından işgalinden sonra da Gürcüstan'a geçerek "General Denikin'in Savaş Komitesi"nde yer aldı (1920). Kafkasya'nın bütünüyle Bolşevikler tarafından işgali üzerine Türkiye'ye iltica etti (1921). İstanbul'da Kuzey Kafkasya, Azerbaycan ve Gürcüstan siyasi gruplarını bir araya getiren "Kafkas İstiklal Komitesi"nin kurucularından biri oldu(1922). Daha sonra kendisinin de yerleştiği Varşova'da (Polonya), Sovyetler Birliği'ndeki hemen tüm halkların örgütlerinin katıldığı "Promethée" hareketinde aktif rol oynadı. 1924 yılında İstanbul'da "Tanin" ve "La République" gazetelerinde çalışan ve yazarlık yapan Cabağı, daha sonra Polonya'ya dönerek orada "Orient" adıyla bir basın ajansı kurdu. Türkiye ve Kafkasya konuları üzerine sürekli bilgiler vermek suretiyle Avrupa basınına bu konularda aydınlatmaya çalıştı... 1938 yılında Polonya Hükümetinin resmi PAT Ajansının müessili olarak Türkiye'ye gelen Cabağı, Türkiye-Polonya dostluğu konusunda gayretler sarfettiği gibi, yazılarıyla da Türkiye'yi Avrupa basınında tanıtmaya çalışıyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında(1942) diğer Kafkasyalı liderler arasında Berlin'e giden V.G. Cabağı burada bağımsız K. Kafkasya için faaliyette bulundu. 1949 yılında Kafkasyalı bir grup hemşerisiyle birlikte Türkiye'ye döndü. Bundan sonra Türkiye ve Avrupa'da Kafkasyalılar tarafından yayınlanan çeşitli yayın organlarında yazı yazmayı sürdürdü. 18 Ekim 1961 günü İstanbul'da ölünceye kadar da kalemi elinden düşmedi ve anayurdunun bağımsızlığı için savaşımını sürdürdü.

Çeçen-İnguş dilini, Türkçe, Rusça, Fransızca, Polonezce, Almanca ve İngilizce'yi bilen V.G. Cabağı, Türkiye'de "Tanin", "La République" gazeteleri "Kafkas Mecmuası", Almanya'da "Caucasian Review", "Suobodny Kavkaz-Serbest Kafkasya", "Mecelle", "Kavkaz- Kafkasya" vb. dergilerde anayurdu ile ilgili çok sayıda makaleler yayımlamıştır. Bunlar dışında, ölümünden sonra Türkçe olarak yayınlanan "Kafkas-Rus Mücadelesi" (İst. 1967) adlı Türkçe bir eseri de vardır.

**Sürgünde bir
Kafkas Hanımefendisi:**

**TAMARA CANKAT
CABAĞI**

Tamara Cankat Cebağı bir canlı tarih tanığı. Babası Vassan Giray Cabağı 1917 yılında kurulan Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti önce maliye sonra da parlamento başkanıydı.

Bolşeviklerin Kuzey Kafkasya'da yönetimi ele geçirmesi üzerine Avrupa'ya kaçan ailesi ile birlikte geçirdiği dramatik olayları hiç unutmamış Tamara Cankat Cabağı.

Onu Yeni Levent'teki mütevazı evinde ziyaret ettik. Dolu dopdoluydu. Büyük bir bölümü sıkıntılar ve yokluklarla geçen dramatik öyküsünü anlatırken sık sık gözleri doluyor sözcükler boğazında düğümleniyordu. Anlatacaklarının başka amaçlarla kullanılabileceğinden korktuğu için özellikle politik sorular sormamamız konusunda bizi önceden uyarılmış olduğu için hemen hiç bir şey sormuyoruz. O nasıl ve ne kadar isterse o kadar anlatıyordu. Biz not almaktan vazgeçip yakın tarihe tanıklık etmiş bu Kafkasyalı hanımefendinin anlattıklarını kafamızda değerlendirmeye çalışıyorduk...

Ama herşeye rağmen bir şeyler de yazmalıydık. Nitekim konuyu belli bir çerçeveye oturtmaya karar verip sorduk:

Alaşa: Tamara Hanım, babanızın tarihi ve politik kişiliği ile tanımayan yok gibi. Daha geniş bir zamanda babanızla ilgili daha geniş bir yazı kaleme alırsınız. Biz daha 1.5 yaşındayken iki ablası ve annesiyle Batum'dan kalkan bir İtalyan gemisiyle Avrupa'ya kaçan Tamara Cankat Cabağı'yı daha yakından tanımak istiyoruz.

"Artık tarihi bir kişilik olan babam Vassan Giray Cabağı yerine kendimi mi anlatmamı istiyorsunuz?"

Alaşa: Elbette, sizin yaşamınız zaten babanızın yaşamından kopuk değil. Sizi tanıdığımız zaman Vassan Giray Cabağı'nın bilinmeyen bir yönünü, babalık ve aile reisliği yönünü tanımış olacağız.

"O zaman size olayı hatırladığım en eski tarihten başlamak üzere anlatayım. Yanlış bilmiyorsam Tiflis'te Kafkasya'nın kaderini belirlemek üzere Gürcistan, Azerbeycan, Ermenistan ve Kuzey Kafkasya delegelerinin katıldığı toplantılar düzenlenmişti. Annem iki ablam ve ben toplantıya Kuzey Kafkasya adına katılan babamızla birlikte Tiflis'e gitmiştik. Babam

ve beraberindeki Abdülmecit Çermoy, Haydar Bammat, Alihan Kantemir'den oluşan Kuzey Kafkasya heyeti Tiflis'den Versay Konferansı'na katılmak üzere Fransa'ya geçince biz Tiflis'te kalmıştık. Bir süre sonra Bolşevikler Kafkasya'da yönetimi ele geçirmeye başlayınca babamın dostları anneme haber gönderip can güvenliğini sağlayamayacaklarını bildirmişler. Annem bizi de yanına alarak Batum'dan kalkan son İtalyan gemisine binip İtalya'ya geçmiş. Yaşım küçük olduğu için o günlerden pek fazla bir şeyler hatırlamıyorum. Ancak annemin anlattığına göre Roma'da Kızıl Haç'ın yardımı ile üç ay kalmışız. Bu zaman içinde annem babamla bağlantı sağlamaya çalışmış ve nihayet sağlamış da.

Bu arada annemden de biraz söz etmeden geçemeyeceğim. Annem kültürlü bir kadındı. Kırım asıllı Polonyalı zengin ve soylu bir ailenin kızıydı. Polonya'da Bialistok şehrinde(şimdi Belorussia sınırları içinde) yalnızca soylu ailelerin kızlarının aldığı INSTITUT DLA BLA-GARODNYCH DZIEWITZ'da eğitim görmüştü. Fransız filolojisi mezunuydu. Almanca, Fransızca, Polonezce ve Rusçayı iyi derecede bilirdi. İyi bir balerindi. Bu denli iyi vasıflara sahip olan bir kadın olan annem İtalya'da kaldığımız süre içinde, babamla irtibat kurmaya çalışmasının yanında boş kalan zamanlarında da müze ve sanat kurumlarını gezerek bilgi ve görgüsünü arttırmaktaydı.

Babamla bağlantı sağlanınca trenle Paris'e doğru yola çıktık. Ben hatırlayamıyorum ama babam bizi garda karşılamış ve annem beni ona pencereden vermiş.

Paris'te günlerimiz iyi geçiyordu.

Herşeyden önce Versay Konferansı'na gelen diğer Kuzey Kafkasyalılarla birlikteydik ve Fransız sosyetesine bize çok değer veriyordu. Ancak Paris'te iki yıl kalabilmiştik. Bu arada şunu da belirtmeliyim ki annem babasının Polonya'daki mal varlığı ile ilgilenmeye başlamıştı. Annem babamla evlendiğinde bütün ailesi Polonya'daki mallarını, çiftliklerini bırakarak babamın yanına Kafkasya'ya taşınmışlardı. Dolayısıyla çok zengin olan dedemin Polonya'da epey bir malı kalmıştı. Annem mektuplaştığı eski komşularından birinden eğer elini çabuk tutmazsa bu mallara devletin el koyacağını öğrenmişti. Bunun üzerine annem babam ablalarım ve ben kalkıp Polonya'ya gittik. Bu arada annemin ailesi de Kafkasya'dan Polonya'ya dönmüştü. Babam Polonya'yı sevmemişti. Bizi alıp İstanbul'a gitmek istedi. Annem annesinin ve kızkardeşinin hastalığını bahane ederek İstanbul'a gitmeye yanaşmadı. Babam yalnız başına İstanbul'a gitti ve 1924-1926 yılları arasında İstanbul'da Cumhuriyet (La Republic), Tanin gibi gazetelerde çalıştı. Tanin gazetesini çıkaran Hüseyin Cahit Yalçın babamın iyi dostuydu. Sonra hasretimize dayanamayıp bizi almak için Polonya'ya döndü. Annem bu kez bir başka bahane yaratıp İstanbul'a gitmeyince babam da bizimle birlikte Polonya'da kalmak zorunda kaldı. Benim liseyi bitirmemi bekledi. Bu da babamın tam oniki yıl Polonya'da kalmasına neden oldu. Bu arada büyük ablam Halimat İnal 1933 yılında Türkiye'ye gidip Kafkas (İnguş) kökenli Dr. Aziz İnal ile evlendi. 5 Şubat 1938 yılında babam annem ve ben Türkiye'ye geldik. Ortanca ablam Cennet bizimle gelmeyip Polonya'da kalmıştı. Babamın İstanbul'da iş problemi olmamıştı. Alman ve Polonya gazetelerinin Türkiye muhabirliğini yapıyordu. Mutlu sayılırdı. Çünkü Kafkasya'da yaşayamazsam hiç olmazsa Türkiye'de yaşarım diye düşünüyordu.

İkinci Dünya Savaşı çıkıp Polonya bir ara Rusya ile yakınlaşınca babam kızıp Polonya gazetelerine yazmayı bıraktı. Artık yalnızca Türk gazetelerine yazıyordu.

Bana gelince; Türkiye'ye geldiğim için çok mutluydum ama tek kelime Türkçe bilmiyordum. Kafkasya'dan çok küçük yaşta çıkmıştım. Dolayısıyla anadilim Fransızcadı. Üniversite okumak istiyordum ve bunun için de Türkçe bilmem şarttı.

Türkiye'ye gelir gelmez babamın arkadaşları bize Taksim'de ev tuttular. 20 Şubat benim doğum günümdü ve hayatımın en güzel günlerinden birini yaşadım, İstanbul'da yaşayan Kuzey

Kafkasyalı gençler bizde toplandı. Kafkas müzikleri ve dansları ile eğlenceli saatler geçirdik. Burada şunu da belirtmeliyim ki Kafkas danslarını çok iyi bilirdim hatta Türkiye'de balolarda danseden ilk bayan bendim. Arkadaşlarımın sayesinde Türkçe öğrenmeye başladım. Kısa zamanda da epey öğrendim.

Bu arada Türkçem yetersiz olmasına rağmen İstanbul Üniversitesi'ne girdim ve FKB okumaya başladım. Zaten o yıllarda başka üniversite yoktu. Avrupalılar gibi giyiniyordum, bu çok dikkat çekiyor hatta yadırganıyorduk. Hele erkeklerle sohbet etmeme bir türlü anlam veremiyorlardı. Tabi zamanla bana yanıma yaklaşan her erkekle konuşmamam gerektiği öğretildi(!). Bölüm seçimi ikinci sınıftaydı ve ben dışçılık okuluna girdim. İki arkadaşımın da yardımıyla Türkçeyi iyice sökmüştüm.

O yıllarda çok idealisttim. İnsanlara yardımcı olmak dışında hiç bir şey düşünemiyordum. Hele evlenmeyi hiç aklıma getirmiyordum. Ta ki sonradan eşim olan Hayri Cankat'ı tanıyınca kadar. Hayri'yle, Kafkasyalı gençlerin düzenlediği bir Hıdrellez şenliğinde tanıştık.

1942 yılında babam Almanya'ya gitti. ben o sıralarda okula devam ediyordum. O tarihte Elbruz dağına Almanlar bayraklarını dikmişler ve ilişkiye girmek için Kafkasyalı eski bürokratları arıyorlardı. Babamı davet ettiren Rozenberg, babamın parlamento başkanlığı döneminde Almanya'nın Kafkasya sefaretinde üçüncü katıptı. Abdülmecit Çer-

moy dışında Kuzey Kafkasya Hükümetinin tüm üyeleri de babamla birlikte davet edilmişti. O tarihlerde Çermoy hayatta değildi.

Büyük umutlarla Almanya'ya giden babam orada Almanların düşüncesini beğenmemiş, hemen geri dönmek istemiş ama bırakmamışlar.

Tam altı yıl orada kaldı babam. Gidişinin bir yıl sonrasında annem de babamın peşinden gitti. Ben yapayalnız kalmıştım. Çok zor şartlarla okulumu devam ettim. Bir yıl sonra da okuldan mezun oldum. Hayri ile evlendim. Birlikte Çorlu'ya gittik. Hayri üstegmendi ben de zorlukla bir muayenehane açtım. Çorlu'da büyük yakınlık gördüğümüzü söylemeden geçemeyeceğim. Çok dost kazandım.

Babamla annem 6 yıl sonra bir grup Kafkasyalı ile birlikte Türkiye'ye döndü.

Alağara: Tamara hanım, çocuklarınız var mı?

Tamara Cankat: Hayri ile evliliğimizden iki çocuğumuz oldu: Kızım Birsen Kamacıoğlu 28 Haziran 1945 yılında, oğlum Ömer Cebağı 15 Mart 1953 yılında dünyaya geldi. Kızım Birsen'den iki de torunum var; Murat ve Aytek, oğlum Ömer Cebağı'dan ise bir torunum; Cem Giray Cankat.

Alağara: Tamara hanım anavatan Kafkasya'ya hiç gittiniz mi?

Tamara Cankat: Bir kez 1992 yılında gittim. Tekrar gitmeyi çok istiyorum ama kısmet olur mu bilmem.

Alağara: Tamara Hanım sizi çok yorduk. Teşekkür ederiz

Megrellerin Sesi: KAZAKIŞI GAZETİ

Joakim ENWAL

Megrelce, "Kartvel" veya "Güney Kafkas Dil Grubu" olarak bilinen dört dilden biridir.

Glottokronojikal araştırmalara göre: Megrelcenin ve Lazcanın dahil olduğu Zantik alt grup M.Ö. 800 yıllarında(1) veya çağımızın başında(2) "Kartvel" dil ailesinin ayrı bir kolu haline geldi. Gamsaxurdia'ya göre(3); Megrelce Gürcüce'nin bir dialektidir. Gamsaxurdia, Megrelce'yi standard almanca ve Suabia(**)dialekti arasındaki ilişkiyle karşılaştırmaktadır. Ancak bu tutum gerçeklikten çok uzaktır.

Megrelce, Batı Gürcüstan'da; esas olarak Abaşa, Calenjixa, Çxorocçu, Gali, Martvili, Poti, Senaki, Xobi ve Zugdidi (***) bölgelerinde konuşulur. Ancak önceleri daha doğudaki bölgelerde de konuşulmaktaydı. Aleksandre Tsagareli'nin **Mingrel'skie etiudy**(4) adlı eserine göre: Gürcüce ve Megrelce arasındaki sınır Cxenis-Çqali nehri setidir, ancak Ö.Kipsidze, **Granmatika Mingrel'skago (İverskago) Jazyka** (5) adlı kitabında sınırın daha batıya, Megrel alanının her iki tarafına yayıldığını, Gürcüce'nin Megrelce'yle yer değiştirdiğini ve Megrelcenin Abhaz bölgesine kadar yayıldığına işaret etmektedir.

Megreller, nüfus sayımlarına "Gürcü" olarak geçirildikleri için, Megrelce konuşanların sayısı hakkında kesin bilgi edinmek zordur. Kipsidze, 290.000 rakamını vermektedir. Günümüzde ise, Megrelce konuşanların sayısı yaklaşık 400.000 kişi (Klimov, 1986) olarak tahmin edilmektedir, fakat resmi olmayan kaynaklara göre; bu sayı bir milyon kadar olabilir(6). Bu rakam Megrelya'da da kabul görmektedir. Ancak bu yüksek tahminlerin esas olarak Megrel soyadları taşıyan bireylerin sayısından kaynaklandığı görülmüyor, (soyadları "-ia,-ava" ile bitenler) bu yaklaşım ise, Megrelceyi iletişim dili olarak kullanabilenlerin veya "anadili" Megrelce olan kişilerin gerçek sayısını yansıtmamaktadır.

"Georgian" terimi kısmen, "*Lanadili Gürcüce olan bir kişi, 2. Gürcüstan'da yaşayan ve ana dil olarak Kartvel dillerinden birini konuşan kişi*" gibi iki farklı anlama geldiğinden, Megrel etnik yapısı, derinine inemeyeceğim kadar zor bir sorundur.

Bu nedenle, bu çalışmam yazılı bir dil olarak Megrelce'nin kullanımıyla sınırlıdır ve ayrı bir dil olan Megrelce'den ve Gürcüce'nin bir dialekti olmadığından (bana göre anlamsız bir sınıflandırma) bahsederken, bunun elbette Megrelleri Gürcü

halkından kolaylıkla ayırt edebilebilecek bir halk olarak ifade etmediğinin üzerinde önemle durmak isterim. Bir antropolog veya etnolog değilim ve bunun için, bu uzmanlık alanlarına girmek istemiyorum.

1860'larda Rus yetkililer, muhtemelen "çarist" **divide et impera**(****) politikasının sonucu olan, Megrelce yazı dilini(7) uygulamaya koymak istediler. Şüphesiz, bu uygulama kendi içinde, kötü bir fikir olduğu anlamına gelmez; bazen gerici tutumlar ilerlemeci sonuçlara yol açmıştır. Asıl belgeleri bulamadım, ancak Megrelce olarak, azad edilen serflerle ilgili yayımlanmış bir belge vardı. Bu belge Rusça olarak da yayımlandı: **Dopolnitel'nyja pravila o krest'janax, vyşedsix iz krepostnoj zavismosti v Mingrel'ii** ve beraberinde Megrelce olan eki: **gejineli kanoni Samargaloşot**. 1895'de **Sinod**(*****) Megrelce'ye tercüme edilecek olan **Kitab-ı Mukaddes'i** (*****) sipariş etti, ancak Megrel Din Adamları, Megrelcenin "evde" kullanılan bir dil olduğunu ve Megrelce vaazın "komik"(8) olacağını ileri sürerek reddettiler.

1880'de Aleksandre Tsagareli'nin **Mingrel'skie etiudy** kitabı, Gürcü alfabesiyle "merkezi sesli(tracionaluri) harfleri" ve gırtlaksızlarla beraber yayımlandı.

Tsagareli'den sonra, Megrelce çalışmaları Kafkas Çalışma Heyeti (**Upravlenie Kavkazskogo Učebnogo Okrugı**) tarafından da sürdürüldü ve metinler "Kiril" alfabesiyle yayımlandı. Bu yüzden, Megrel okullarında kullanım maksadıyla bir kitabın basımı, **Mingrel'skaja Azbuka**, "büyük ölçüde şüpheli" karşılandı.

Megrelce'nin yazılı bir dil olması, "Gürcü aydınları" arasında da kuvvetli bir mukavemet vardı. Örneğin; **İlia Çavçavdze**

Gürcüstan'da Sovyet Yönetimi'nin kurulmasından sonra Megrelya'da **İsaki Zvania** önderliğindeki bir grup komünist, Gürcüstan içinde **Megrel Özerk Yönetimi ve Megrelce'nin yazı dili olması** için çalışmaya başladı.

1 Mart 1930'da **İsaki Zvania**(*****), Mamanti Kvirtia ve diğerleri ilk Megrelce gazete olan **Kazakişi Gazeti** (Köylü Gazetesi) ni Gürcüstün Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin "resmi" yayın organı olarak yayınlamaya başladılar.

Başlangıçta beş günde bir yayınlandı, fakat 10 Mart 1932'den başlamak üzere "günlük" olarak yayınlanmaya başladı. Amacı; Gürcüce'yi "hiç bilmeyen" veya çok az bilen Megrel köylülerine "yeni ideolojiyi" tanıtmak ve sosyal gelişmeler hakkında bilgi vermektir.

Tirajı, 1933 yılında 15.000'e ulaştı. Zviad Gamsaxurdia'ya(9) göre; tiraj başlangıçta 17.000 kadardı.

Kazakişi Gazete'nin sayfalarında yer alan "Megrelce" ile ilgili tartışmaların bazı bölümlerini (kendi tercümemle) aktaracak ve analiz edeceğim. Tartışma, toplumsal planlama (Megrelce yazı dilinin kullanı-

19. yüzyılda Bir Megrel Prensi

myla ilgili hazırlık) ve Külliyyat planlaması (terimlerin ve kelimelerin bulunması, dile Rusça ve Gürcüceden geçmiş kelimelerle nasıl yer değiştirileceği) ile ilgilidir. 21 Eylül 1930 tarihli "**Bazı Yoldaşların Dikkatine**" (10) başlıklı makedale takma isimli (Moj-gire) birisi şunları yazıyor:

"Megrelce gazete yayımıyla bağlantılı olarak kamuoyu bölündü: Bir kısmı gazeteyi "düşmanca" duygularla karşıladı, diğer kısmı ise coşkuyla. Gazete esas olarak din adamları, asiller, kulaklar ve "aydınlar" tarafından düşmanca duygularla karşılandı. Megrelcenin dil olmadığını iddia ettiler. Onlara göre; Megrelce bir dilse, Kakhette, İmerette ve Gurjaca da ayrı birer dildi o durumda. Ama Megrelce bilim tarafından (Marr, Tsagareli, Kipsidze ve diğerleri) ispatlanmış bir dildir. Bu dil sadece Megrel Halkının bir bölümü (köylüler) tarafından konuşulur. Megrel köylüsü Megrelce konuşur ve bu dille yaşar. Fakat bu durum, kültürün diğer dillerini öğrenmeyeceğimiz anlamına gelmez. "Günümüzde" sadece bir dili konuşmak hiç kimse için yeterli değildir. Madem ki, Megrel köylüsü "daha iyi bir dili" (italik benim) bilmiyor, Megrelceyi kullanmalıdır."

Burada Megrelcenin vasıta bir dil, gerçekli, ama "ikinci derece bir dil olarak değerlendirildiğini görüyoruz.

Makale, 26 Eylül 1930'da da devam ediyor:

"Parti ve devletin, Megrelce'nin köylülerle ilgili olarak kullanılacağına karar verdiği doğrudur, fakat ne yazık ki, bazı kişiler için bu sadece kağıt üzerinde kalyor."

Bu son sorun işçi (Muşa) adıyla yazan kişi tarafından da, 26 Mart 1931 tarih ve "Devletin karar verdiği Megrelce kullanımını bazı köylerin nasıl uygulamaya koyduğu"(11) başlıklı makedale tartışıldı:

"Bazı köyler hükümetin kararına uymuyor. Örneğin; Gali bölgesindeki "Otobai" köyünde ve Zugdidi'de (yetkililer) köylülerden resmi belgeleri Gürcüce olarak istiyorlar ve Megrelce yazılmış belgeleri kabul

(*)Stokholm Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Joakim ENWAL'ın, "Caucasian Perspectives'de yayımlanan bu yazısı (Some Remarks on the Language Debate in the Mingrelian Newspaper "Gazakişi Gazeti") İngilizceden sadeleştirilerek tercüme edilmiştir.

etmiyorlar.

Megrelcenin uygulamaya konulmasıyla ilgili sorunlar,"eski öğretmen", **Kolia(Ni-koloz)** Bukia tarafından da, 11 Temmuz 1932 tarih ve "İlk Eğitim dili üzerine"(12) başlıklı makalede tartışıldı;

"Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler), Merkez Komitesinin 5 Eylül ve 31 Ekim 1932 tarihli kararları tamamen doğrulandı ve gerekliydi. Bu kararlara göre;ulusal azınlıkların dilleri üretimde ve ilkökul öğretiminde kullanılacak. Ders kitapları hazırlanana kadar, diğer dillerdeki ders kitaplarının metodlarından faydalanmalız."

Sadece sorunlar tartışılmaz, Megrelcenin kullanılması olumlu etkileri üzerinde de durulur. D. Çanturia, 12 Eylül 1932'de şunları yazıyor:

"Gürcüce eğitim gören bir Megrel çocuğu iki yada üç yıl zorluk çekmek zorundadır: Kendisine Gürcüce konuşulduğu veya okunduğu zaman, ilk önce Megrelceye tercüme etmeli ve ondan sonra ne dendiğini anlamalıdır; böylece, bu (Megrelce'nin okulda kullanımı), bölgemizin (Megrelya) kültürel gelişmesine çok yardım edecek-tir."

Qazaqışi Gazetide dil kullanım sorun-larına ilgili bazı makaleler de buldum. İlki, **Birinci İşçi ve Çiftçi Muhabirleri Konferansı**'ndan bir öneri ve 21 Mayıs 1931'de yer alan ve bunların yerine hangi ke-limelerin veya "hacelerin" kullanılması ge-rektiğini belirten bir listeyi de kapsıyor.

	doğrusu:	
amxanagi	ma'ale	(yoldaş)
tavmjdomare	dudmaxvenji	(başkan)
qazaxi	qazaqi	(köylü)
Çrdiloeti	oorue	(kuzey)

"Dudmaxvenji", yeni kelime bulmanın sadece bir örneğidir. Gürcüce'den bir ben-zetmedir.

Qazaqışi Gazetide daha önce açıklanan bir başka görüş, "takma" adla yazan bir kişiye aittir. Şöyle yazıyor:

Megrelceye yerleşmiş olan yabancı keli-meler dilde kalmalıdır. Örneğin; "panjara", "akoşka" ve "sasinta"(pence). "Sasinta" ke-limesi Megrelce'dir, ama kullanılmamak-tadır. Megrel köylüsü "akoşka"yı kullanır. Bunun Rusça bir kelime olduğu doğrudur, ama Megrelce'ye yerleşmiştir ve artık de-ğiştirmek ve yerine "panjara" veya "sasinta"yı kullanmak mümkün değildir.

7 Eylül 1931'de İlia Gogia'nın "Megrelce yazmaya başlamak üzerine" başlıklı(13) yazısı yayımlandı, yazısında Megrelce'nin gelişmesi hakkındaki endişesini açıklayarak Qazaqışi Gazeti'de dil tartışması için çağrı yaptı:

Edebiyata veya en azından edebiyatın başlangıcına ve onun kurumuna sahip olan, bütün vasıtaların üstünde bir gazeteye sa-hip olma. Bir halkın dili, bu dilde yazım başladığında en tehlikeli zamanıdır. Böyle zamanda tüm kötü ve doğru olmayan şekilde kullanılan kelimeler ve "formlar"; bütün kaba ve gramer olarak gereksiz şekiller sıkça kural olur, kullanıma girer ve adım adım yer edinir ve dili "formlar" ve "istisnalarla" yükler. Bunun için, en büyük tedbire ve uyanıklığa, sınırsız, şevkli des-teğe ihtiyacımız var, yazımızın bu başlangıç döneminde, "bu saf suları" bu-lanık yapmamak için. Bugün gerçekten di-limizin ortografisine ve fonetiğine ve sti-listik yaratımıyla ilgili sorunlarına daha fazla dikkat gösterme zamanıdır. Fikir değişimine sevk etmek amacıyla, Qazaqışi Gazetide bu sorunlar üzerine "küçük" bir

tartışma başlatmak gereklidir.

Bu durum, Megrelce yazı dilinin stan-dartlaşmasına yol açabilecek ciddi bir dil tartışmasının başlamış olduğunu göster-mektedir.

"Bazı nedenlerden dolayı" Qazaqışi Ga-zeti'nin yayımı 1933'de durduruldu ve Megrelcenin yazılı bir dil olması konusunda bundan sonra herhangi bir girişim olmadı. Yine de, sıkça, 1895'de Kitab-ı Mukaddes'in Megrelce'ye tercümesine karşı olan Megrel din adamlarından gelen eleştiriler ve 1930'larda Qazaqışi Gazetiye karşı yapılan eleştiriler benzeri tartışmalar günümüze kadar devam etmiştir.

Megrelce hala, Gürcücenin bozulmuş şekli olarak görülmediğinden, daha sıkça "damaxinjebuli Kartuli"dir. Bu görüş ilk defa 11. yüzyılda Leonti Mroveli ve daha sonra da "Zgurtuli" (civildama, he-yecanlanma) kelimesini hazırladığı Kartuli Leksikoni'de(1685-1713) "Megrelt mrudi la-paraki, gina cıkıvta da kaçkaçta laparaki", (Megrellerin bozulmuş konuşma şekilleri veya kargaların ve saksaganların konuşma şekli) olarak nitelleyen Sulkhan-Saba Or-beliani tarafından açıklanmıştır.

Megrelce hala hayatın her alanında yüzbinlerce insan tarafından konuşuluyor olmasına rağmen, bu dilde hiç bir "kitap", gazete ve radyo programları bulunmamak-tadır. Halkın büyük çoğunluğu Megrelce ve Gürcüce bilen, iki dil (bilingual) konuşan insanlardır. Megrelce-Gürcüce sözlük yok-tur, ancak bir çalışma Martvili Etnoloji Müzesi Müdürü Givi Eliava'nın, Tbilisi Üniversitesi Profesörü Korneli Danelia ile birlikte hazırladığı çalışmasıdır. 1975 yılın-da Givi Eliava "sözlüğü" hpazırlamaya baş-ladığında, sözlüğün "günlük" hayatta "in-sanlar" tarafından kullanımını amaçlamış-tı, fakat birlikte çalıştığı Profösör Akaki Shanidze'nin "danışmanlığından" sonra fi-illerin "ayrıntılı" açıklamaları üzerine "yo-ğunlaştı."

Megrelce kelimeler hem Martvili(14) hem de Zugdidi dialektleriyle hazırlanacaktı. an-cak Akaki Shanidze ve Korneli Danelia "bu-na" itiraz ettiler, böylece sözlük Zugdidi di-alekti'yle "sınırlandı" ve "dilbilimcilerin kul-lanımı" amaçlandı."

Megrelce ve kısmen Megrelce olarak ya-yınlanan kitaplara bakarsak "aynı eğilim-leri" gözlemleyebiliriz. 1930'ların başında Megrelce bir kaç kitap yayımlandı. Örneğin; **-İsaki Zvania**, Muço Lamenda Samar-galoşi moxande qazaqoba Sabçoepeşi xeşu-lobaşeni(Megrelya'nın çalışan köylüsünün Sovyet İktidarı için nasıl mücadele ettiği), (Zugdidi), 1931,(190 s.)

-Kolektiuri xanda, anbanı Samargaleşi Şkolekpişo, (Kolektif Çalışma, Megrelya o-kulları için okutman), Tplisi, 1932, (198 s.)

-Karl Marksı do Pridrix Engelsi, Ma-nipesti Komunisturi Partiaşi, (Komünist Parti Manifestosu), Zugdidi, 1933, (Çeviren: Janier Rogova)

Bu kitaplar Megrel Halkı için hazırlandı ve Megrelce sadece iletişim aracı olarak kullanıldı. 1930'lardan sonra Megrelce ola-rak yayınlanan bütün kitaplar "dilbilim", "etnoloji" ve ilişkili bilim dallarının uz-manları için hazırlanmıştır, sıradan Megrel insanı için değil. Benim bildiğim istisna **"Kaplan Postlu Şovalye"**dir. kaka Zva-nia'nın Megrelce tercümesi 1966'da yayımlandı. Şanova'nın tercümesi de 1991 yılında Soxumi'de yayımlandı.

-Kalistrate Samuşia, Kartuli xalxuri Po-eziis Sakitxebi, Megruli Nimuşebi (Gürcü

Halk Şiir Üzerine, Megrelce örnekler), Tbi-lisi, 1979

-Togo Gudava, Kartuli xalxuri Sitqviereba, Megruli Tekstebi-I, Poezia (Gürcü Halk Edebiyatı, Megrelce Metinler-I, Şiir), Tbilisi, 1975

Bu kitaplar Megrelce ve Megrel Ede-biyatını amaçlamıştır. Böylece "yazılı Meg-relce" sadece akademik çalışma düzeyine "indirgenmiş" ve iletişim aracı olarak işlevini "yitirmiştir."

"Son cümlede söylediğim, "günümüz" için geçerlidir, ancak bu çalışmamda, böylesi "zor" bir sorun hakkında birşeyler söylemek için "Sosyolinguistik" bir çalışmanın gerekli olduğuna inandığımdan, Megrelce'nin geleceği konusunda herhangi bir yorum yapmaya "cüret" etmeyeceğim."

(**) Suabia: Almapya'nın güneybatısında bulunan eyalet.(Çn.)

(***)Zugdidi:Krallık döneminde Meg-relya'nın başkenti.(Çn.)

(****)Divide et Impera: Böl ve Yönet.(Çn.)

(*****) Sinod: Kilise Meclisi.(Çn.)

(*****)Kitab-ı Mukaddes: Eski ve Yeni Ahit.(Çn.)

(*****)İsaki Zvania, "Sovyet" Gizli Polisi tarafından "malum bahanelerden biri uy-gun bulunarak" katledildi. (Çn.) (Tercüme: Ali İhsan AKSAMAZ)

Dipnotlar:

(1) Klimov, G.A., "O glottochronologičes-kom metode datirovki raspada prajazyka", Voprosy teorii jazyka ve zarubeznoj ling-visite'de, Moskva, 1961.

(2) Gamgrelidze, T. ve Maçavariani, G., Sonantta Sistema da ablauti kartvelur enebşi Tbilisi, 1965. (Miladi yılın başı)

(3) Zviad Gamsaxurdia, "Samegrelos Sa-kitchi", "Literaturuli Sakartvelo", "3 Kasım 1989)

(4) Sankt-Petersburg, 1880.

(5)Sankt-Petersburg, 1914.

(6)Givi Eliava, Martvili Etnografi Müzesi Müdür, Kişisel İletişim.

(7) Megrel Dili'nin Gelişimi Zviad Gam-saxurdia'nın makalesinde de ("Samegrelos Sakitchi", Literaturuli Sakartvelo, 3 Kasım 1989) işlenmiştir. Onun yaklaşımı be-nimkinden oldukça farklı.

(8) Şukua Apridonidze, kişisel iletişim.

(9) Zviad Gamsaxurdia, a.g.y.

(10)"Namtine ma'alepişi oto'ujet"

(11) Muço axorcienela tavorbasi da-nadginas Margaluri Minaşeni namtine so-lepepi.

(12) Pirveli daçqapturi gurapaşi Ninaşeni.

(13) Margaluri Çarilobaşi daçqapuri-çkima.

(14)Martveli. Givi Eliava'nın materyalleri-nin çoğunu kaydettiği bölgedir.

Çeviren: Ali İhsan AKSAMAZ

Kaynak: Ogni Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 5, Temmuz-Ağustos 1994

ÇERKESÇEDE ARKAİK ÖGELER VE DİLİN ALT SİSTEMLERİ AVCI DİLİ

BARASBİY Bğainoko

Çerkes-Adiğe dilinde bu alanda incelenebilecek, avcı dili ve binici dili olmak üzere iki dil vardır. Ancak bunlar uzun zaman önce, 19. yüzyılın ilk yarısında, belki daha da önce kullanımdan çıkmıştır. Yine de bu dillerin yapısını, toplumsal işlevlerini, Adigelerin belli toplumsal gelişim aşamalarıyla ve belli kültür biçimleriyle ilişkisini incelemek mümkündür ve gereklidir. Bu konuda ilk adımlar atılmıştır.(1); eldeki verilerin analizini derinleştirme ve genişletme gerekliliği doğmuştur. Adigelerde özel bir avcı dili-**şak'obze'nin** (шак'обзе) varlığından 19.yüzyıl başında birçok yazar bahsediyor;(2) fakat ne yazık ki bu dille ilgili örnekler bırakmamışlardır. Elimizdeki verilere göre bu dilin bir şekilde avla, en başta da av hayvanlarıyla ilgili sözcüklere, eşyalara, olaylara metafor yoluyla anlam yüklenerek oluşturulan bir alegori dili olduğu yargısına varabiliriz. Örneğin:

Görüldüğü gibi bazı sözcüklerin söylenmesinin yasak olduğu bir durum söz konusudur. Sonuçta bunların, doğal dilin sözcük sisteminden alınan, fakat yeni bir özellik kazanan değişkenleri (substitut) yaratılmaktadır. Av sırasında sözcüklerin bu şekilde değiştirilmesinin nedenleri, birçok bilim adamının genel kanısına göre insanların animist, totemist, animizm öncesi inançlarına kadar uzanmaktadır. Av sırasında söz yasaklarını doğuran başlıca psikolojik koşul, D.K. Zelemin'e göre, ilk ilkel insanın, hayvanların insan dilini duydukları ve anladıkları inancıdır (3) Av hayvanlarının adlarını anmak, bu hayvanları ürkütüp kaçırmamak ve avcının niyetini onlardan gizlemek için yasaktı. Daha sonra üretim koşulları ve araçlarıyla ilgili söz yasakları gelişti, yani avın başarısını sağlayan bir koşul olarak

Avcı Dili

бжьэуьгъ (geniş boynuzlu)
бжьабэ (çok boynuzlu)
бжьэ зэкъуэт (bağlı boynuzlu)
бланэ (güçlü, yapılı)
лъэбыцэжъ (keçe ayak)
тхъэгъэпцI (yemininden dönen)
кIэлъэф (кIэ - kuyruk;

лъэфын - sürüklemek)

пэщIэрывэ (burnuyla toprağı süren)
пIащэжъ (kocaman, iri)
пэ шабэ (yumuşak burunlu)
пашкIэхъу (küt burunlu)
щхъуэжъ (boz)
цыумыдэ (eğrilmemiş yün)
Iупищ ерыкъ (üç dudaklı)
хъарзынэ (çok güzel, iyi)
пшарыхъ (av getiren, talihli)

Adiğece

шыхъ
шыхъ
шыхъ
шыхъ
мышэ
бажэ
бажэ
мэзыкхъуэ
мэзыкхъуэ
мэзыкхъуэ
мэзыкхъуэ
дыгъужъ
дыгъужъ
тхъэкIумэкIыхъ
хъэкIэхъуэкIэ
шакIыэ

Türkçe

geyik (erk.)
geyik (erk.)
geyik (erk.)
geyik (dişi.)
ayı
tilki
tilki
yaban domuzu
yaban domuzu
yaban domuzu
yaban domuzu
kurt
kurt
tavşan
vahşi hayvan
avcı

avcı dili geliştirdi. Genel olarak avcılıkla ilgili dil tabusu, şu veya bu ölçüde hemen her halk için karakteristik bir olgudur. Örneğin Kafkasya'da Adıgelerde daha geniş ölçüde Osetlerde, Svanlarda ve özellikle Abhazlarda(4) korunmuştur. Bunun nedeni de açıktır, zira avcılık bu halkların ekonomik yaşamında çok önemli bir yer tutmaktadır.

Fakat hayvanların insan dilini duydukları ve anladıkları inancı, avcılık sınırları dışına da taşan başka yasakları doğurmuştur. Örneğin Kabardeylerde yaygın olarak yılanı (блэ) ikinci bir adla, кІэ кІыхъ - uzun kuyruklu olarak adlandırmak tavsiye edilir. Diğer Adıgelerde ise bu dönüştürme yardımıyla "шъуае-сıcan"ın bilinen göstergesi değiştirilebilir.(5) Zavur M. Nalo'nun bildirdiğine göre Kabardeylerde çocuklar, yılanın yanından geçerken sakınma sözü olarak " кІэ кІыхъ, лъакъуэ кІыхъ-uzun kuyruklu, uzun bacaklı" derler ve böylece onu okurlar, hoş tutarlardı.

Özellikle kurt - дыгъужь sözcüğünün söylenmesi üzerinde kesin bir yasak gözleniyordu. Sernovodsk köyünde yaşayan Mozdok Kabardeyleri, günlük yaşamda sık sık şu tür uyarıları duymanın mümkün olduğunu belirtiyorlar:"Дыгъужь" ээ жыпІухукІэ, ээ къопкІэ, и цІэр жымыІэ тхъэм шхъэкІэ (Kurt diye bir kez söylersen, üzerimize atlar, adını anmayın Tanrı aşkına). Bu ve benzeri tasavvurların simgeleştirilmesine kuşkusuz şu atasözü de hizmet ediyor:" Эи цІэ ираІуэр бжъэшхъаІу тесц - Adımı andığın eşikte oturuyor."

Diğer Adıgelerde de aynı şey gözlenebilir. " дыгъужь - kurt" yerine, yukarıda belirtilen nedenlerden, gerektiğinde мэзыхъэ - orman köpeği, рубгъуэхъэ - kır köpeği sözcükleri kullanılıyordu.

Kurtun örtmece (euphemism; hüsnütabir) imlemesi bütün dünyada yaygındır. Bu imleme Almanlarda, Litvanyalılarda Yunanlılarda ve diğer birçok halkta vardır. V. Klinger'in düşüncesine göre böyle bir değiştirmenin temelinde "ortaya çıkması için adını anmak yeterlidir" inancı yatmaktadır. Tipolojik olarak bu deyiş Polonyalılarda, Çeklerde, Ukraynalılarda, Almanlarda ve diğer milletlerdeki benzeri deyişlerle aynıdır. "O wilku mowa, a wilk tuz"(Leh.) "30 вобку помовка, а вобк

и есть" (Ukr.) "Wenn man den Wolf nennt, so kommt er gerennt"(Alm).

Bu belirtilen yasaklara kısmen, hayvanların tedavi amacıyla kullanılan organlarının adları üzerindeki tabu da girmektedir. Örneğin karın ağrısı için kullanılan tavşan midesi- тхъэкІумкІыхъ лъатэ, "koşana ait olan- къэзыжыхъым ей " diye, inek veya keçinin safrası (бэз) ise "tatlı- ІэфІ" ya da "tatlı karışım- ІэфІ ээхэщІэ" diye adlandırılıyordu. Adıgeler, bu organların doğrudan adlarının söylenmesinin onlara tedavi edici niteliklerini kaybettireceğine inanıyorlardı. Bütün bu yasaklar av sırasındaki yasaklarla karşılaştırıldığında, aralarındaki ilişkilerin ve bağların özü daha iyi anlaşılabilir.

Tabulaştırmanın nedeni şu veya bu durumda, hayvanlardan korkma, onların insan dilini duydukları ve anladıkları inancı olmasına rağmen, önümüzde kuşkusuz gerçeklikle olan ilişkilerinin özelliği bakımından esas olarak ayrılan iki olgu var. Hayvan adları üzerindeki günlük yaşamdaki yasaklar birincildir, tam olarak bilinçli değildir ve esas olarak kendiliğinden ortaya çıkarlar. Bundan farklı olarak, av sırasında hayvan adları üzerindeki yasaklar yaratılır; özel bir avcı dili oluşturma amacı taşırlar ki; bu da, tamamen bilinçli bir tabulaştırma ihtiyacının ya da amacının var olduğunu ve bu sorunun şu veya bu şekilde çözüldüğünü gösterir. Kısaca, günlük yaşamda hayvan adları ile ilgili yasakların düzenli bir avcı dilinin gelişmesinden önce de var olduğunu, onu gerçeğe uygun donelerle, düşüncenin mecazi sunuş tekniğiyle donatarak bu gelişim sürecine itici güç olarak hizmet ettiğini kabul etmek yanlış olmaz. Av hayvanlarının adlarının değiştirilmesi ihtiyaç olarak ortaya çıktıktan sonra bu eylem avlanma sırasında en çok kullanılan bütün sözcüklere yayılmıştır.(avcı, tüfek, ateş vb.)

Yasak sözcüğün diğer metaforik bir ifadeyle değiştirilmesi eylemi bakımından belirtmek gerekir ki, genel olarak bu, Çerkes-Adıge dilinin sözcük varlığının en değişik katmanları için bir özelliktir ve tabulaştırma bir nesnenin, olayın, kişinin adlandırılma talebiyle karşılaşıldığı her durumda devreye girer. Örneğin birçok hastalığa ikinci bir örtmece (hüsnütabir) ad verildiği, hastalanan çocukların adlarının değiştirildiği biliniyor. Aile-akraba topluluğunun üyelerinin ad-

larına da örtmece uygulanıyordu, soyadları, olaylar, nesneler başka şekilde söylenerek ifade ediliyordu. Örneğin kızamık (фэгъазэ) yerine güzel, yakışıklı (дэхэж); çiçek (фэрэкІ) yerine efendi, bey (и-ухъэ), misafir (хъэщІэ), güvercin (тхъэркъуэ); yılanlık hastalığına da yakışıklı, hoş görünüşlü (фэфІэ) veya güzel (дэхэ) deniyordu. Gelin ailenin bütün üyelerini Güzel Dudaklı, Güzel Kaşlı (görümcesi için), Mağrur Süvarı, Şövalyemiz, Güneş Gözlü(kayınları için) gibi anlamlara gelen isimlerle adlandırır. Kocasının soyadı da değiştirirdi; örneğin НэгъушІ (demirgöz) yerine ІэгъушІ (demirel) vb. Çocuklara şu tipte ikinci adlar verilir: Пта-ПытІэ, Тта-ТытІэ, Potsa- ПІоцэ, Tale-ТІалэ, Batse-Батэ, Бта-БытІэ, Bzako-БзакІуэ, Kuko-КІукіуэ, Şaş-Şаш, Sipak-Сипакъ vb.

Adları bu şekilde değiştirmenin kaynağı genelde, avcı dilinde olduğu gibi animizm, yeryüzünün kötü ruhlarla, cinlerle dolu olduğu ve kendine, çocuklarına, yakınlarına felaket, hastalık ya da ölüm getirmesin diye onları bazen yumuşatmak, bazen ürkütüp kaçırmak, aldatmak, şaşırtmak gerektiği inancıdır. Avcı dili, tarihin bu döneminde Adıgelerin kültürüne özgü olan ikincil metaforik adlandırmalar sistemine dahil bir olguydu.

Öçerki etnografii obşçeniya adıgov (Adıgelerin Toplumsal İlişkileri Üzerine Etnografik Deneme), Bğajnoko Barasbiy, Nalçik, 1983

Çeviren: Murat Papsu

Dipnotlar:

- 1)Tharkaho Yunus -Tse vuşefinimre ç'eğaç'elbzeme yahil'ağ,Zekoşniğ. 1972. No:1; Tharkaho Y.-Stanovleniye stiley i norm adigeyskogo literaturnovo yazıka (Adıge Adıge Dilinin Stil ve Normlarının Oluşumu), Maykop. 1982, Sf.133-137; Dumanov H.M.-Nekotoriye obıçai i traditsii, svyazannıye s ohotoy u kabardintsev v XIX-naçale XX veka.Etnografiya narodov Kab.-Bal. "XIX.yy. XX.yy Başında Kabardeylerde Avla İlgili Bazı Gelenek ve Görenekler", Nalçik, 1977; Bğajnoko Barasbiy, Tayniye i gruppovıye yazıki adıgov-Etnografiya narodov Kab.-Bal. (Adıgelerde Gizli Diller ve Grup Dilleri) , Nalçik, 1977; Bğajnoko Barasbiy, Nekotoriye osobennosti kulturi obşçeniya adıgov-Sovjetskaya Entsiklopediya (Adıgelerin Sosyal Kültürünün Bazı Özellikleri), 1979, No 5.
- (3) Zelenin D.K. - Tabu slov u narodov Vostočnoy Yevrope i Severnoy Asii (Doğu Avrupa ve Kuzey Asya Halklarında Sözcük Tabusu),Leningrad, 1929, sf.10
- (4) Diir A.M. Bojestvo ohoti i ohotıcnıy yazık u kavkaztsev (Kafkasyalılarda Av Tanrıları ve Avcı Dili),Rusya Doğal Bilimciler ve Hekimler 13. Konngresi Çalışmaları, Cilt 16, Tiflis. 1916.
- (5) Tharkaho Y.-Stanovleniye stiley ...

Yaşayan Kültürler

Reto-Roman(Rhaeto-Romanca)

İtalya'nın Dilleri: Ladin Dili ile Furlan Dili Üzerine Aktüel Bilgiler

Ricarda Jenniges

Radin veya Reto-Roman(Rhaeto Romanca) deyimi Orta ve Doğu Alpleri Bölgesi'nde konuşulmakta olan bir grup neo-Latin dilini belirtir. Burada üç lehçeden söz edilebilir: Batı, Orta/merkezi, Doğu Ladince. Doğu Ladince, tek başına Furlanca (Furlan Dili) olarak ayrılıyor. Batı Ladince, İsviçre'nin Gruabünden ile Engadin yörelerinde konuşuluyor.

Orta Ladince, Dolomites yöresindeki bazı vadilerde - Cortina'daki d'Ampezzo gibi - konuşuluyor.

Dilin Konuşulduğu Bölge: Ladin dili, Dolomites yöresinde Val Badio, Val Marebbe, Val Gardena, Val di Fassa, Livinallongo, Cortina'daki d'Ampezzo gibi(bunlar Trento, Belluno ile Bolzano/Bozen illerinde bulunuyor) bazı vadilerde konuşuluyor.

Dili Konuşanların Sayısı: Toplam 35 bin kişiden oluşan Ladin nüfusunun 30 bin kadari dili konuşuyor. Bunların çoğu çifttillidir, ya Ladince-İtalyanca veya Ladince-Almanca konuşurlar. Ancak yazma, ya da konuşma düzeyinde standart bir dil yoktur.

Dilin Statüsü: Bolzano/Bozen ilindeki Ladin toplulukları (Val Badia ile Val Gardena'da yaşayanlar) Trento ile Belluno illerindeki topluluklardan daha fazla yasal ve yönetsel destekten yararlanıyorlar. Ladin dili 1948 yılından bu yana Bolzano/Bozen ilinin özerklik statüsünde (Statüte of Autonomy of the province of Bolzano/Bozen, Statut d'autonomic de la province de Bolzano/Bozen) tanınıyor.

Dilin Kamudaki Kullanımı: Son birkaç yıl boyunca Ladin dilini daha fazla gözle görülebilir duruma getirmek için (kamuya ait tabelalar, özellikle caddelerin levhaları) pek çok girişim oldu. Bunu 1989 yılında Trento ilinde bulunan Ladin vadilerindeki kamu yönetiminde Ladin diline resmi dil statüsü veren yasa izledi.

Bolzano/Bozen ilindeki Ladin vadilerinde ise dil tam olarak yasal ve yönetsel destekten yararlanıyor. Yasaya ilişkin bazı metinler üç dilde (İtalyanca, Almanca ve Ladince) yayımlandı.

Ladin dili hakkında daha ayrıntılı bilgi yerel yönetim bürosundaki memurdan istenebilir.

Eğitim: Dilin resmen desteklendiği Bolzano/Bozen ilindeki konumu ile, zamanın önemli bölümünün tekdilli (İtalyanca) okulların bulunduğu Trento ile Belluno'daki konumu arasındaki ayrımı gidermek zorunludur.

Bozano/Bozen İli: 1972 Tarihli Özerklik Statüsü Ladin dilinin Ladin vadilerindeki tüm anaokullarda kullanılması ayrıca tüm ilkokullarda öğretilmesini şart koşuyor.

Ladin eğitim sistemi, öğrencilere İtalyancanın ve Almancanın kullanım alanını "öğretim araçları" olarak sunarken, Ladin dilini bir ders olarak işleme esasına dayanır. Ortaokul düzeyinde derslerin yarısı İtalyanca, yarısı almanca veriliyor.

Ayrıca Ladin dili haftada iki saat öğretiliyor.

Trento ile Belluno İlleri: Okullarda Ladin dilinin öğretimi sistemli, Bolzano/Bozen ilindeki gibi kapsamlı değil. Bunu yapmaya istekli, yetenekli öğretmenlerin olduğu anaokullarında dil kullanılıyor. İlkokul düzeyinde Ladince haftada bir saat ders olarak öğretiliyor. Ortaokullarda programa alınmamış. Ladin dilinde öğretmenlik eğitimi yok. Ladin öğrenciler Alman(Alman veya Avusturya'da) veya İtalyan orta öğretim kurumlarından birine devam ediyorlar. Ladin dilini ders dili olarak kullanan bir başka kurum yok. Bununla, birlikte Innsbruck'ta olduğu gibi bazı İtalyan üniversitelerinde Ladin dilinin öğrenimini yapmak olanaklıdır. Yetişkinler için Ladince kursları mevcuttur.

Kitle İletişim Araçları: 1978'den bu yana özel, iki veya üç dilde yayın yapan radyo istasyonları kültürel programlar ile haftada bir, bir iki saat kadar haberleri veriyorlar. Bazı programlar da devlete ait kanalın bölgesel network'ü üzerinden yayınlıyor.

1988'den bu yana Bolzano/Bozen'deki devlete ait kanalın bölgesel istasyonu, Bolzano/Bozen ile Trento'daki Ladin toplulukları için Ladince televizyon yayınlarını iletıyor. Belluno'daki Ladin toplulukları bu yayınlardan yararlanmıyorlar. Bununla beraber yayınların bu bölgeye de ulaştırılması düşünülüyor. Ladin dilinde günlük gazete yok, ne var ki bölgedeki hem İtalyanca hem de almanca gazeteler haftada bir Ladince Makaleler yayınlıyor. Tüm Ladin vadilerinde dağıtımı yapılan sadece bir tane haftalık Ladince gazete var.

Öteki Etkinlikler: Yılda 10-15 kadar Ladince kitap yayımlanıyor. Birçok tiyatro grubu oyunlar sergiliyor. Müzeler genellikle yöreyi ziyaret eden turistlerin ilgisi doğrultusunda

düzenlenir. Kültürel etkinlikler kısmen il idaresi tarafından finanse ediliyor.

Furlan Dili ile İlgili Bilgiler

Dilin konuşulduğu bölge: Furlan dili (Friulian veya Doğu Ladince olarak da adlandırılır) Udine, Pordenone illeri ile Gorizia ve Venice'nin bazı kısımlarında konuşuluyor.

Dili Konuşanların Sayısı: Resmi rakamlar olmamakla beraber Friuli-Venezia Giulia bölgesinin toplam 1.230.000 nüfusundan 550.000 kadarı Furlan dilini konuşmaktadır.

Dilin Statüsü: Bölgenin özel yasası bölgenin tüm vatandaşlarına eşit olarak davranılacağını, herhangi bir dilsel gruba ait bulunan ve onların herbirinin etnik, kültürel özelliklerinin korunacağını belirtiyor.

Dilin Kamudaki Kullanımı: Uygulamada, çiftdilli olarak hazırlanmış birkaç levha dışında dilin legal veya aleni kullanımı mevcut değil.

Eğitim: Furlan dili Udine ilindeki bazı resmi kreşlerde bir "Pilot Proje" çerçevesinde çiftdilli ön okullarda (pre-school) hazırlık olarak öğretiliyor. 1987'de "Bir lisan, Bir insan" adıyla Furlan ve İtalyan dilinde bir "kısmi daldırma" programı (partial immersion, d'immersion partielle) başlatıldı.

1993 Yılında yeni bir yola girildi. Kamu sektörü Furlan dilini ilkokullarda geliştirmek amacıyla fonlar oluşturdu.

1950'lerden başlayarak Furlan dili ilkokullarda ayrı bir ders olarak öğretilirdi. Bazı ortaokullarda Furlan dili ilk üç yıl seçmeli ders (optional subject) olarak öğretiliyor.

Furlan dili öğretmek üzere hazırlanmış bir öğretim yöntemi yok, ama bazı kültür dernekleri Udine Üniversitesi (University of Udine) ile birlikte hazırlanmış oldukları kursları öğretmenlere sağlıyorlar.

Udine ve Trieste Üniversitelerinde Furlan dili ve edebiyatı öğretiliyor.

Kitle İletişim Araçları: Tamamen Furlan dilinde yayın yapan televizyon istasyonları yok ama kamuya ait üç radyo kanalı Furlan dili ve kültürü hakkında programlar üretiyor. Furlan dilinde haftada 40 saat yayın yapan özel bir radyo istasyonu mevcut.

Adresi:

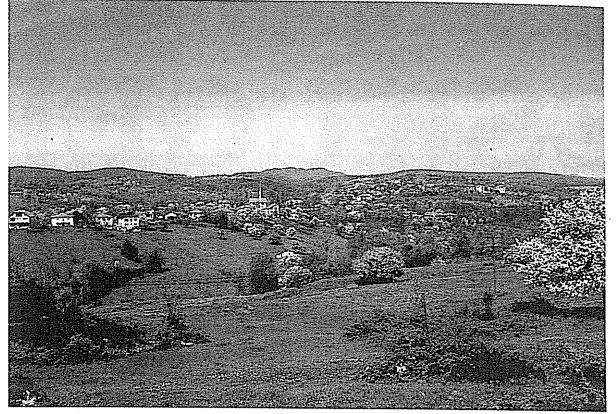
Radio Onde Furlane-Vie Voltur no 29-33100 Udine-İtalya

Tel: 0432 530 614 Faks: 0432 530 801

Öteki etkinlikler: Furlan diliyle basılan edebiyat ürünlerine verilen edebiyat ödülleri ve yapıtlarını Furlan dili ile sahneleyen tiyatro grupları mevcut.

Kaynak: Mini-Manuel Des Langues Moins Repandues De La CE-Dublin, 1993

Çeviri: Ö. Göneralp

ADİGE KÖYLERİ

JANE Kırmızı.

Yaşadıkça unutulmayacak olan
Yüreğimizin saplı olduğu köyüm
Toprağın hayatını yaşayan
Çağırıyor sizleri türküm.

Adige köyleri, voyra
Güzel köyler, voyra
Sizsiniz büyük değerimiz
Usanmadığımız, voyra

Güzel sevgimizle
Kökleşir gönlümüzde
Adige köyleri, voyra
Güzel köyler, voyra.

Toprağınız bereketli
Yüzünüz ayna gibi
Yükselir türküm sizin için
Mutluluğun ayrılmaz parçaları.

Uzayan sokaklarınız
Buluşturdu bizi dünya ile
Yitirmez değerini türkümüz
Saklarım bunu hep kalbimde.

Bu şiir **Thabısime Wumar** tarafından
türküleştirilmiştir.

Sixeku Sivored (Yurdum Türkümdür)
Miyekuaape, 1989.

Adigece'den Çeviren:
Meretiko Metin

SÜNETTEN DOMUZA, MİNAREDEN MUSKAYA ! ESKİ GELENEKLER

HATİCE EKİNCİ

Hititlerden günümüze kalanlar. Karadenizliler gök gürleyince neden demir ısırlılar? Ölen tekrar dirilirse...Yuvarlak uçlu minareler...

imamların ezan okumak için çıktıkları minarenin İslamiyetle hiçbir ilgisinin olmadığını biliyor musunuz? Türkçeye "ışık yanan yer, ışıldak, ışıklı yer" diye çevirebilen minare, çok tanrılı dinlerin İslamiyete bir mirası.

İslam dininin doğduğu dönemde tapınaklarda böyle özel bir bölüm yoktu. Sonraların çok tanrılı dinlerdeki tapınaklara özenilerek camilere minare yapılmaya başlandı.

ORGAN TAPIMI

İnsanların üreme organları, Eskiçağ dinlerinde Anadolu'da ve Hindistan'da kutsal nitelikler taşıyordu. Ana tanrıça Kybele'nin yönetimi altındaki doğum olayı, insanların yürekten saygı göstermesi gereken kutsal bir eylem sayılırdı. Doğum, tanrısal bir olaydı ve insanlarla hiçbir bağlantısı yoktu. İnsan, bu eylemde tanrının ya da tanrıçanın buyruklarını yerine getiren bir görevli durumundaydı. Bu nedenle eski Hint ve Anadolu tapınaklarında sevişmeyle ilgili sahneler rastlamak olasıdır. Fallus adı verilen üreme organı da çokça kullanılan imgeler arasındaydı. Anadolu'da pek yaygın olan bu inanç, zamanla biçim ve anlamı değişerek İslamiyetin özüne girdi. İşte, İslamiyette inancın kutsal mekanı camilerdeki ince uzun minareler, bu fallusların bir kalıntısı. eski minareler bugünkünden daha çok benziyordu fallusa. Bugün minarelere konulan külahların ucu da eskiden bu kadar sivri değil, yuvarlakça idi.

KARA KEDİ BİLE

Bugün, yaşamımızdaki pek çok gelenek ve adet hemen hemen insanlık tarihiyle eşit. Binlerce yıl

öncesinden bize ulaşıyor. Biçim değiştirerek ya da anlam kaymalarına uğrayarak.

Örneğin, C.V. Ceram, Tanrılar ve Mezarlar ve Bilginler adlı Kitabında "Yolumuzdan bir kara kedi geçer de batıl inancımız bize geri dönmemizi söylerse eski Babillileri aklımıza getirmeliyiz" diyor.

Ankara Üniversitesi DTCF öğretim üyesi Doç. Dr. Atilla Erdem, binlerce yıldır süre gelen geleneklere yeni kılıflar geçirildiğini vurguluyor: "Bugünkü geleneklerin pek çoğu, eski uygarlıkların kine İslamiyet kılıfı geçirilerek yeni kuşaklara aktarılıyor. Kültürel unsurlar, asırlar boyu toparlana toparlana gelenek olarak devam eder. Bu nedenle Anadolu, değişik kültürlerin karıştığı, hamamlanmış bir potadır. Bunların bir kısmı, günümüzde hiçbir bilimsel iddialar oluşturmamasına rağmen, süregelen anlatımları, değer yargıları ve davranışlardaki tekrarlar bize birçok ipucu vermektedir."

ÇEYİZ VE BAŞLIK

Hititlerden günümüze kalan gelenekleri Ankara Üniversitesi DTCF öğretim üyesi Prof. Dr. Hayri Ertem'den öğreniyoruz. Anadolu'nun birçok yöresinde hala geçerli olan beşik kertmesine, Kayseri yakınlarındaki Kültepe'de bulunan yaklaşık 4 bin yıl öncesine ait bir metinde rastlanıyor. Kız isteme, başlık parası ve çeyiz gibi damat adaylarını canından bezdiren adetler, Hititli erkeklerin de başına belaymış. Bir de Hitit öyküsü var buna ilişkin. Ahuşavakka'nın kızkardeşi, arkadaşı Zuba ile beşik kertmesi yapılmış. Kız, Kanış'da yaşıyor. Ahuşavakka, "Artık git kardeşimi al" diyor bir gün. Zuba

ise kızın istediği herhangi biri ile evlenebileceğini söylüyor. Geleneklere başkaldırı. Ahuşavakka ise beşik kertmesine tanık olanların adlarını bir bir sıralıyor. Zuba'nın yapacak bir şeyi kalmıyor o anda, gelenekler geri dönüşü affetmiyor.

Söz kesilmesi ve nişanlılık prosedürü de Hititlerden kalma. Hititler, söz kesilmesine "Kusata", başlık parasına ise "İvanı" diyorlar. "Allah'ın emri peygamberin kavli ile" kız isteme de günümüze kadar gelmiş. Ama ilk haline bazı eklemeler yapılarak. Bunu, M.Ö. 1700'lerde yaşamış Kral Hattuşilili'nin evlenme törenini başından sonuna kadar anlatan metinlerden anlıyoruz. III. Hattuşilili, kendine eş olarak seçtiği rahibin kızını "Tanrı'nın emriyle" istiyor. "Peygamberin kavli" diye eklemeye gerek yok. Çünkü o dönemlerde krallar aynı zamanda tanrıların elçileri, yani aynı zamanda peygamberler...İç güveylik olayı ise kızın babasının isteğine bağlı. O zaman öyle.

KADEHLER KIRILSIN

Susuzluk, Hititlerin de en önemli sorunlarından. Geçimlerini tarımdan sağladıkları için yağmur çok önemli. Onların, yağmur bombası gibi bir olanakları da yok. Yağmur duasına çıkıyorlar çaresiz. Önce tanrıya içki sunuyorlar. Sunulan kadehlerin kırılmasının ardından dua ediliyor Fırtına Tanrısı Teşup'a: "Ey benim Fırtına Tanrım. Yağmurları bolca yağdır, kara toprağın susuzluğunu gider. Gider ki, böylece kurban ekmeğin çoğalsın".

Arkeologlar Kabe'de bulunan Hacer-i Esvet taşı ile Hititlerin tapınaklarında tanrı heykelleriyle birlikte bulunan Huvaşi taşı arasında da benzerlik saptamışlar. Huvaşi'nin dikildiği yerler tanrının evi sayılırdı. Kabe'de bulunan Ha-

cer-i Esvet taşı, M.Ö. 1200'lerde yaşamış olan Hz. Yusuf zamanından kalma. Bu çağlar. Hititlerin kültürel olarak en üstün oldukları dönemlere denk düşüyor.

Fes, cepken, çank, Meslevi külâhı gibi kıyafetler, Hititler zamanında giyilmeye başlanmış. 4 bin yıl önceki Hitit kabartmalarında saz çalındığına da rastlanıyor.

Mevsim dönmeleri, özellikle de kıştan ilkbahara geçerken yapılan şenlikler de eski çağlarda başlatılan bir gelenek. Nisan ayı, yazın başlangıcı, ilkyaz olarak kabul görmüş eski uygarlıklarda da. Bahar, Tanrı Adonis'in yeryüzünde dolaşmaya başladığı, evreni dölüyle bolluğa kavuşturduğu bir dönem. Bu nedenle bir bayram niteliği taşır, kutsaldır. Tıpkı Hidrellez ya da Newroz gibi. Tek tanrılı dinlerin doğup yayıldığı bölgelerde yaşayan İbraniler, Babiller, Asurlar ve Akadlar da nisan ayını kutsal sayarlardı. Nisan ayı bu uygarlıkların dilinden kalma.

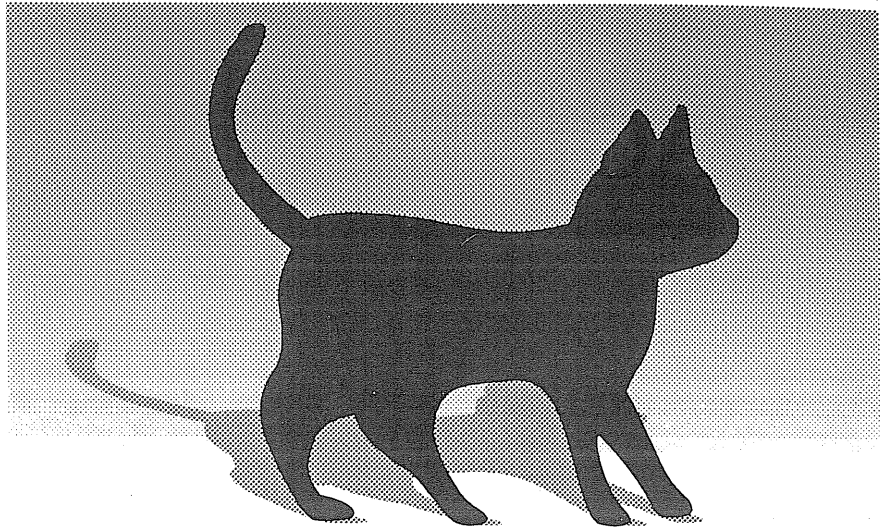
DEMİRİ ISIR

İlkyaza girerken, gökler gürlemeye, şimşekler çakmaya, yıldırımlar düşmeye başlar. Eski çağlarda ilk gök gürültüsü duyulduğunda demir ısırma inancı vardı. Gürültüyü ilk duyanın, elinde bıçak, balta, orak, çekiç ne varsa ısırması uğurlu sayılırdı.

Eski Yunan'da, Hephaistos denen bir ayağı topal demirci tanrı vardı. Ellerinde demir yumuşar, su gibi eriyip akardı. Ocağın ve ateşin tanrısıydı Hephaistos. O'nun işi, Zeus'un insanlara kızıp fırlattığı yıldırımlara engel olmaktır. Gökler tanrısı kızıp ortalığı allak bullak etmeye kalkınca, ateşe hükmeden Hephaistos'a sığınır. Bu gelenek, günümüzde dini geleneklerine "fazlaca" bağlı olan Karadeniz Bölgesi'nde yaygınlığını sürdürüyor. Bu yörelerde, bu inancın İslam diniyle ilgisi olmadığı hemen hiç bilinmez. Üstelik, hocalar bu inançla ilgili öyküler bile uydururlar. İnsanın dişlerinin 150 hokka yük kaldırabileceğini, demiri ısırınca yıldırımları gönderen cinlerin korkup kaçacaklarını anlatırlar durmadan.

SARHOŞ EFELER

Doğa tanrısı Dionisos, her şeyi unutup doğayla başbaşa kalmak için sürekli şarap içer, her zaman

sarhoş dolaşırdı. Ona eşlik eden Satyr ve Maina adı verilen erkek ve kadınlar da sarhoş olup kendilerinden geçerek dans ederlerdi. Eski Yunan'dan kalma vazoların üzerinde tasvir edilen bu esrik danslar, Ege Bölgesi efelerinin zeybek oyunları ile aynı figürlerdir.

İslamiyet tarafından lanetlenen domuz, eski Türklerde kötülenen bir hayvan değildi. 12 hayvanlı Türk takviminde domuz anlamına gelen Tonguz adlı bir de yıl vardı.

Dağlarda, kırlarda sığır güderek sığırtmaçlık yapan İlkbahar Tanrısı Adonis, günün birinde azgın bir domuz tarafından öldürülünce domuzun kara yazgısı başladı. Adonis'in kanıyla sulanan topraklarda, bugün Manisa lakesi adıyla bilinen çiçekler bitti. Bir tanrıyı öldüren domuz, böylece "lanetlenen hayvan" ilan edilmişti.

DERİSİNİ YÜZDÜREN YİĞİT

Tek tanrılı dinlerde rastlanan sünnet de totem inancının bir uzantısı. erkek çocuk, belli bir yaşa gelince kendini kanıtlamak için zor bir sınavdan geçirilirdi. Üreme organının bütün derisi soyulan erkek çocuklardan sesini çıkarmayan ve acıya katlananlar "yiğitlik" mertebesine ulaşarak erkekliğe adımlarını atarlardı. Zamanla, yalnızca üreme organının ucundaki derinin kesilmesi yeterli görülme-ye başladı.

Bugün artık bilgisayarlar tarafından bile yazılan muskalar, bütün Mezopotamya uygarlıklarında kullanılmış. Kötü ruhlardan ve cinlerden korunmak için top-

raktan yapılır ve bir iple boyuna asılırdı. Bir yüzünde resimler vardı. Öbür yüzü ise sizi korumasını istediğiniz tanrıya ilişkindi. "Orduların koruyucusu büyücülerin şefi, başkanı Nin-Urta sizi korusun."

İnsanlık cinler ve perileri de Es-kığaç dinlerinde yaşatmaya başlamış. Nazar ve çarpılma inanışları da Anadolu uygarlıklarının en eskisinden en yenisine kadar hepsinde görülür. İnanişaya göre insanın iki cini vardır, biri iyilik öbürü kötülük eder. Bunlar sürekli savaş halindedir. Kötülük cini üstün geldiğinde elinde olmadan kötü olan insan, bu kez de çarpılarak cezalandırılır. Pek çok davranış çarpılmaya neden olabilir. Başta ekmek olmak üzere, buğdaydan yapılan bütün ürünlere saygısızlık etmek bugün de en önemli çarpılma nedenidir. Çünkü buğday tüm Anadolu dinlerinde kutsaldır.

Geleceğe ilişkin bilgiler vermek ve insanların yazgısını okumak İslam dinince yasaklanmasına rağmen, bugün Anadolu'da falın ve falcılığın binbir türlüüne rastlanıyor. Bunlar Anadolu'nun en eski dinlerinin kalıntıları.

Bir evde yeni doğan çocuğa dedenin ya da yakın bir tarihte ölen akrabasının adını vermek bugün de hala yaygın. Bu da totemik bir inançtır. Bir anlamda, ölenin tekrar dirileceğine inanılırdı. Onun ardından doğan ilk çocuğa ruhunun ona geçmiş olduğu düşünce-siyle ölenin adı verilirdi.

Kaynak: Yüzyıl Dergisi
18 Mart 1991, Yıl: 2, Sayı: 6

DAĞISTAN EFSANELERİ

Bulaç Gadciyev

TELETLİ EFSANELERİ

Teletli, her birinin kendine göre efsanesi olan onbir köy olarak geçiyor tarihe.

"Darbhala" (kale) Oralarda kaleyle ilgili herhangi bir iz kalmamış. Kaldığı tek şey isim.

"Mahaltil Hur" Adı kalmış, yaban bitkiler yükselmiş bir alan.

Teletli tarih öğretmeni Murtazalı Magomedoviç, tarihi adları taşıyan bu yerlerle ilgili bazı şeyleri anlatmıştı bana:

Mahalatil Hur'a çelik aramaya gidermiş çocukluğunda. Küpe, boncuk, kolye gibi takılar bulurmuş çelik ararken. Kazarak bu tür şeyleri şimdi de bulunabileceğinden emindi Murtazalı. Söylentilere göre çok eski zamanlarda oralarda pazar kurulmuş ve halkın eline geçen bu takılar o dönemden kalmamış.

Bununla ilgili çok yaygın başka söylentiler de var: Tamirlan-Dağıstan erkek, kadın, çocuk demeden birçok insan toplatlayıp orada yakmışlar. Güya, bu kalıntılar da onlardan kalmamış.

Bu kalıntılarla ilgili üçüncü bir söylenti de şöyle: Bilmem hangi bir zengin kabile, onları izleyen saldırgan bazı güçlerden kaçmak zorunda kalmışlar ve buraya geldiklerinde kendi zenginliklerini burada gömmüşler.

Mahalatil Hur, alanı 50x50 metre olan küçük bir düzlüktür. Bunun yüz metre kadar ilerisinden fişkıran pınardan Teletli'nin su gereksinimi karşılanır.

Bir sonraki küçük köy Roklobalas (Kuleli Kale). Herhangi düşman tehlikesi karşısında köy halkı bu kuleye gizlenir, tehlike ortadan kalkınca da çıkıp kendi

işleriyle meşgul olurlarmış. Bu köyle ilgili söylentiler de şöyle yayılmış:

Günlerden bir gün, Teletli köyden bir grup kendi işleri için Gürcistan'a gitmişler. Uğradıkları köyde yaşlı bir kadın yanlarına gelip sormuş:

- Siz nerelisiniz?

- Teletli'liyiz.

- Size yakın başka hangi köyler var?

Ziyaretçiler, yakın köyleri saymaya başlamışlar, "Roklubalas" denilince, "durun" diye konuşanı susturmuş yaşlı kadın. Meğerse kadın, on yaşındayken kaçırılıp yabana götürülmüş bir Avar kızaymış. Gruptakiler:

- Kaç yaşıdasın? diye sorunca kadın cevap vermiş:

- 120'nin üzerindeyim fakat, olup bitenleri iyi hatırlıyorum.

Ziyaretçiler, kendileriyle tekrar ilk vatanına gelmesi için öneride bulunmuşlar fakat kadın bunu kabul etmemiş:

- Ben, Gürcistanda evim edindim. Yaşayanlarım ve ölümlerim bu topraktır. Ölümlerimin mezarlarına ziyaret edip, Avarca ve Gürcüce dua ediyorum. Ülkem Dağıstan'ı çok özledim ama kavuşamadım. Siz hemşerilerimi görünce çok sevindim, rahatlandım. Artık bu dünyadan göçebilirim. Bunun zamanıdır şimdi.

Ve yaşlı kadın ertesi gün toprağa verildi. Gürcüler "amin," Dağıstanlılar "Fatıha" diye mırıldandılar.

Bir Teletli, alışveriş için, efsane dağı Tlimeer dağın eteğinde bulunan Gıdalın pazarına gitmek için yollara düşmüş. Yolda şiddetli yağmur başlamış. Çarıkları su dolmuş, ıslanan paltosu uzayıp yere değmeye başlamış. Bir ilerde görünen köye, bir de yerde sürünen paltosunun eteklerine bakıp

söylenmiş:

- Şu Gıdalı'nın toprak ne kadar da bereketliymiş, yerde palto bile bi-tiyor...

Söylene söylene hançerini çekip paltosunun eteğini kesmiş ve o parçadan papak yaptırmak niyetiyle heybesine koymuş.

Teletli, alışverişini yapıp, köyüne dönmek üzere yola çıkmış. Yağmur dinmiş, bulutlar dağılmış. Bulutlardan kurtulan güneşin sıcağından topraktan olduğu gibi gocuğundan da buharlar yükselmeye başlamış ve bir süre sonra dizlerine kadar toplanmış paltosu. Bunu görüp son derece üzülen Teletli kendi kendine söylenmiş: "Ne lanetli yermiş bizim burası. Gıdalı'da büyüyen şeyler bile burada küçülüyor."

Çeviren: Sefer Aymergen

Kaynak: Bulaç Gadciyev, Dağıstan Efsaneleri ve Olguları

OLİMPİYAT
AKARYAKIT TESİSLERİ
LTD ŞTİ

Murat Kapoğlu

E.8 Karayolu Üzeri
DÜZCE

Tel: (0374) 514 13 05

UBIHLARIN SON SAVAŞI

Anzor MUKBA

Uzun süredir Kafkasyalı göçmenlerin sürgün sonrası yaşamı konusunda verimli araştırmalar yapan yazar Anzor Mukba Türkiye'ye yaptığı gezilerinde Ubihların torunlarıyla görüştü. Bir süre önce "Respublika Abhaziya" gazetesinde, Hacı Osman köyünde Ubihlarla yaptığı görüşmelerin notları yayınlanmıştı. Şimdi, Ubihların trajik geçmişini anlatan bu öykünün devamını sunuyoruz.

...Hacı Osmanlılara eski zamanlardaki olayları, Ubihların vatanlarından sürülmesinin nedenlerini kısaca anlatmak istedim. Yaşlılar sık sık "aa!, Allah Allah!.." diyerek büyük bir ilgiyle beni dinliyorlardı.

Bu bana Sapanca gölü kıyılarındaki yaşlı Ubih Kadir Ketse'yi hatırlattı. Dedesi Ketse Napşov, gençliğinde muhafız olduğundan Ubih liderlerine çok yakınmış ve o zamanki birçok önemli olaya bizzat şahit olmuş. Kadir, dedesinin hikayelerinden birini unutmamıştı. "Bu ülkeye nasıl geldiniz?" diye sorduğumda anlatmaya başladı:

"Kafkasya uzun yıllardır ateş içindeydi. Dağlılar vatanlarını kurtarmak için Rus çarının ordusuna karşı yiğitçe savaşıyorlardı. Şeyh Şamil esir düşmüş ve Muhammed Emin de artık Kafkasya'da bulunmadığı halde Ubihlar komşularıyla birlikte direnmeye devam ediyorlardı. Halk en iyi evlatlarını kaybetmiş, bu uzun, yıkıcı savaşta zayıf düşmüştü, fakat insanlar silahlarını bırakmıyordu. Ve sadece kendilerini savunmakla kalmayıp, düşman kamplarına cüretli baskınlar yapıyor, düşmana darbe üzerine darbe indiriyorlardı. Fakat düşman çekilmiyordu. O zaman Ubih gençleri son bir umutla gece geç vakitte düşman kampını basıp

generalin kızını kaçırdılar ve kendilerini onun akrabası ilan ettiler. Fakat bu da işe yaramadı, onları sıkıştırmaya devam ettiler.

O sırada birden, denizin ötesinden yanında küçük bir heyetle padişah Abdülhamit'in bir paşası çıkıp geldi; "Padişah Ubih ülkesindeki durumdan endişe duyuyor, size yardım etmek istiyor, bunun için beni size yolladı." dedi. Ubihların padişahın elçisine inanmak için nedenleri yoktu; onu en değerli konuk olarak kabul ettiler, saygıda kusur etmediler. Üç ay boyunca Paşa onların arasında kaldı. Bütün ülkeyi gezdi, dolaştı; Ubihların istihkamlarının bütün kuvvetli ve zayıf yerlerini öğrendi; savaşçıların önderleriyle görüştü. Her şeyi not etti ve yola çıkmaya karar verdi: "Ben İstanbul'a geri dönüyorum; durumunuzu padişaha anlatacağım; çok yakında yardım gelecek, bekleyin" diye umut verdi.

Abdülhamit'in yanına gelince Paşa, Ubihların çok zayıf düştük-

lerini, karşı koymak için güçlerinin olmadığını bildirdi. Padişah hemen Rusya elçisini çağırttı ve ona Osmanlı Devleti'nin Ubih topraklarında bir iddiası olmadığını söyledi; "Ubihların toprakları sizin olsun, ama Ubihları bana verin", dedi ve Paşa'nın hazırladığı kağıtları ona teslim etti.

Rus birlikleri Ubihların hiç beklemediği yerden yeniden saldırıya geçtiler. Tahkimatları yarıp ülkenin içine girdiler. Ubihların bütün vurucu kuvvetleri yok oldu. Artık direnmeye imkan kalmadığını gören Ubih liderleri elçilerini generale göndermeye karar verdiler. Kısa süre sonra yaklaşık 50 kişiden oluşan bir heyet, başlarında Ubihların lideri Berzeg'in oğlu olduğu halde generalin yanına vardı: "Bizi yendin, ordunun ilerlemesini artık durdur. Daha fazla kan dökülsün istemiyoruz; halkımız çarınıza boyun eğiyor", dediler. Fakat general karşılık olarak: "Siz bize lazım değilsiniz, bu toprakları terkedin!" dedi.

Ubıhlar uzun süre onu ikna etmeye çalıştılar, fakat o dediğinde direniyordu. Sonunda bağırmaya başladı: "Hemen silahlarınızı teslim edin ve önümde diz çökün!..." Ubıhlar o zamana kadar hiç kimsenin önünde diz çökmemişti. Buna cevap olarak genç Berzeg emir verdi; hepsi bir anda atlarına atlayıp Ruslarla çarpışmaya başladılar. Bir avuç Ubıhın kazanması imkansızdı, ama başka türlü davranamazlardı. Birçoğu bu eşit olmayan döğüşte yiğitçe çarpışarak öldü. Kalanları sağ yakalamak istiyorlardı. O sırada Berzeg, yolu farkederek atını hızla deniz tarafına sürdü; diğerleri de onun ardından. Dört nala kıyıdaki sarp kayalıklara vardıklarında, generalin gözleri önünde atlarını denize sürdüler. Biri dışında hepsi öldü; mucize eseri kurtulan biri de üç gün sonra yüzerek Vardan'a ulaştı ve olanları anlattı. İşte bu savaşçı benim dedem Ketse Napşov'du.

O zamandan sonra Ubıhlar bir daha tek yumruk halinde toplanamadı. Çekişmeler, ayrılıklar çıktı... Fakat bir konuda fikir birliğine vardılar; kalanları kurtarmak için göç etmek zorundayız. Halk, düşman tarafından gösterilen yolları gitmeye zorlandı. Türkler hemen gemilerini yolladılar. Ruslar da gemilerini gönderdi. Hem onlar hem de diğerleri bu şekilde vatanımızdan ebediyen ayrılmamızda bize yardım ettiler..."

Kadir Ketse acıklı öyküsünü böyle bitirdi. Oğlunun nasıl heyecanla ve şaşkınlıkla beni dinlediğini anımsıyorum. Daha sonra bize söylediğine göre bütün bunları babasından ilk kez duyuyormuş. Kadir Ketse'nin 60 yıl boyunca, halkın kaderini belirleyen bu trajik olayları kendi oğluna neden anlatmadığını anlamak zor!

Evet, topraklarını kurtarmak için tek bir yumruk haline gelme imkanı varken, vatanında yaşarken, özgür, bağımsız bir ülkede tek bir halk olarak yaşamak amaçları varken Ubıh halkı vardı. Ubıhlar, halkın kurtuluşu adına topraklarını bırakma kararı verdikleri günden itibaren yokoluş başladı. Ve işte uzun ömürlü bir insanın yaşamı süresinde bu halk yok olmanın eşiğine geldi.

Türkiye'ye yerleştikten sonra 50 yıl boyunca Avrupa gazetelerinin sayfalarından "Ubıhlar'ın adı eksilmedi. Türk hükümeti, yaptığı bütün savaşlarda onları öncü birlikler olarak kullanıyordu. Gazeteler Ubıh birliklerinin savaş meydanlarında gösterdikleri kahramanlık örneklerini yazıyorlardı. 1912 yılında çıkan İngiliz gazetelerinden birinin muhabiri Ubıh birliklerinden birinin liderine soruyor: "Ubıhların savaşta şimdiye kadar duyulmamış bir cesaret ve gözüpeklik göstermeleri nasıl açıklanabilir?"

Ubıh cevap veriyor: "Babalarımız da orada, Kafkasya'da vatanlarını savunurken cesaretle savaşmışlar. Ama savaşı kaybettiler. Biz, insanın yaşarken sahip olduğu en kutsal şeyi, vatanımızı kaybettik. Şimdi bize sadece şereflice ölmek kaldı."

"Ama başka bir ülkenin çıkarları uğruna ölüyorsunuz"

"Bu önemli değil. Bizim için önemli olan kendi gözümüzde şerefli olmak ve bir Ubıha yakışır şekilde savaş meydanında şerefle ölmektir. Bize böyle öğrettiler."

"Türkler Kafkas Savaşı'nda size ihanet etmediler mi?", diye ısrarla soruyor yapışkan gazeteci.

"Evet söz! Ama sadece onlar değil.. Şimdi benim size bir sorum var. Bizim cesaretimiz Tanrı vergisi. Peki söyler misiniz, sizin yöneticilerinizin ihaneti neden?" Ubıh, Kafkas Savaşı'nda Çerkeslere karşı izlediği iki yüzlü politika nedeniyle İngilizleri suçluyordu.

Ubıhların şimdiki durumu ağır bir tarihi geçmişin sonucudur. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki bugün de onların toplum içinde, ülkede büyük saygı gören torunlarına sık sık rastlamak mümkündür. Dillerini kaybetmiş olsalar da Kafkasyalı kimliğini kaybetmediler, atalarının yaşam tarzından ve törelerinden birçoğunu korudular. "Ben Ubıh", diyor gururla genç adam tanışırken "O Ubıh" diye saygıyla takdim ediyor. Türkiyeli Abhaz veya Adige arkadaşları.

Ubıhların bir kısmı Adigece veya Abhazca'yı anadili olarak kabul ediyorlar. Küçük toplulukları esas olarak Türkiye'nin Balıkesir, Samsun, Kocaeli, Sakarya vilayet-

lerinde, birbirlerinden 100 ila 800 km. mesafe de yerleşik bulunuyor.

Hacı Osmanlı bazı yaşlılar Ubıhça belli başlı kelimeleri hatırlıyorlar. Bunlardan 100'den fazlasını kaydettim. Genel olarak bunlar, 1988'de Ketse Kadir'den kaydettiğim kelimelere uyuyorlar. Bazı farkları, bir zamanlar bu dilde lehçelerin veya ağızların var olduğunu gösteriyor. Bu kelimeler bir kez daha beni Ubıhça'nın Abhazca'ya yakın olduğuna inandırdı. Yaşlılar çok eskilere dayanan köklü sülale adlarını da hatırlıyorlar: Hunca, Çıu, Guj, Diji, Abaza, Ketse, Hita, Hamita, Çoroko, Mezşuko, Oçaşı, Dıpşov... Peki yaşlılar olmadığında ne olacak?

Gurbette misafirlikleri fazla uzun süren kardeşlerimiz Ubıhlara şimdi kararlılıkla elimizi uzatmak, adlarını Kafkasya'da bütün se simizle bağlamak bizim, Kafkasyalıların görevidir. Ve sadece onlar değil... Bilmeliyiz ki kardeşlerimizi kurtarırsak kendimizi de kurtarmış olacağız.

Bugün artık 19. yüzyılda, Kafkas halklarının katledildiği yüzyılda değiliz. 21. yüzyılın, sakat edilmiş halkların yeniden canlanma bütün dünyaya dağılmış aynı kanı taşıyan kardeşlerin yeniden birleşme umudunun olduğu bir çağın eşiğindeyiz.

Anzor Mukba

(Abhazya'nın anavatan dışındaki soydaşlarla ilişkilerden sorumlu kuruluşun başkan yardımcısı)

Kaynak; Respublika Abhaziya
No: 39 (344) 27-31 Mayıs 1994

Çeviren: Murat PAPŞU

**Supplementary Notes to
Swetlana Tacherwonnaja's
Blumen den Siegern, Blumen mit Blut
by
George Hewitt
Reader in Caucassian Languages
SOAS, London University**

I should like to take this opportunity to congratulate Steffi Chotiware-Junger for translating, and the BGG for publishing, Swetlana Tcherwonnaja's *Blumen den Siegern, Blumen mit Blut* (*Mitteilungsblatt der Berliner Georgischen Gesellschaft* 24, Januar 1994) as a wonderful example to its readership of the utter tautologousness that characterises all publications on the Abkhaz-Georgian conflict emanating from Tbilisi or, as in this case, an apparently ethnic Russian in Moscow. However, unfortunately the observations that palpably should have accompanied this German translation to warn uninformed German readers against taking Miss Tcherwonnaja's arguments at face-value for some reason seem not to have found their way into the published variant, with the result that the naive may be forgiven for supposing that the translator and the editorial board of the newsletter actually share the views propounded in this article. May I, therefore, respectfully ask the editors to allow an interested Englishman to participate in what has evidently been a multi-national debate on this issue in the pages of your newsletter by filling this particular lacuna?

The Abkhaz-Georgian conflict is apparently no older than 1988. The national fora of both South Ossetia (Ademon Noxas) and Abkhazia (Aydgelara, formed to safeguard Abkhazian interests in late 1988) are 'anti-Georgian, undemocratic' organisations, set up with the main aim of opposing the informal movement of the Georgian people for 'freedom from communist dictatorship'. With this the background to the picture is coloured in: Soviet communism is (rightly) despised in the West; the Ge-

orgians are simply exercising their democratic right and trying to break free of it, which means that, in the main, the actions of the informal leaders of this movement must be praiseworthy (even if Miss Tcherwonnaja does accept that they made 'mistakes'); anyone whose actions do not wholeheartedly give support to such worthy aims must be anti-Georgian and undemocratic. In case the correct frame of mind might not yet have been established in the reader, the Abkhazian National Forum (ANF) is depicted as the tool of the 'egotistical interests of the Party-and Soviet nomenklatura', which are 'to preserve their positions in the paradise of Abkhazian holiday-resorts'. What more needs to be said? As advocates of honest Western democracy and capitalism, we readers know whose side we should be on, don't we? Well, perhaps it is not quite as simple as Miss Tcherwonnaja would have us believe...

I shall not recapitulate here the details I have given elsewhere (1993) of the long history that underlies Abkhazian dissatisfaction with having had to live since 1931 (only) at the mercy of decisions taken in an often hostile and certainly never friendly Tbilisi. Suffice it to say that there were good indications as early as 1988 that 'the informal movement of the Georgian people' would lead to a renewal of the aggressive anti-Abkhazian, georganising campaign of 1937-1953, which saw the forced implantation of thousands of (largely) Mingrelians onto Abkhazian soil, the banning of Abkhazian publications, the closure of Abkhazian schools and their replacement by Georgian schools. One did not need the aid of a crystal-ball to make this prediction, Messrs. Gam-

sakhurdia and Kostava openly called for a return to the methods of 1937-1953 in their letter 'To the Georgians of West Georgia', about the content of which Miss Tcherwonnaja says not a single word, although she styles it a 'well-known letter' -- well-known (or, more aptly, notorious) in Abkhazia perhaps but not, I suspect, in Berlin... If the covert activities of Georgian Stalin and his Mingrelian Transcaucasian lieutenant, Lavrenti Beria, are widely condemned today, why should the Mingrelians Kostava and Gamsakhurdia have been allowed to get away with an overt repetition of Beria's policies in the imminently post-Soviet Georgia of the late 1980s?

It is true that prior to the final collapse of Soviet power leaders of the ANF often openly expressed their solidarity with Moscow and the goals of *perestrojka*, which in uninformed Western observers might well have occasioned some unease. But let us consider the facts of life for a nation of a mere 100,000 Abkhazians placed inside Georgia in 1931 by none other than Stalin. The Soviet Union still existed, which meant that the West, whether concerned or (more likely) not, would not have intervened in an ethnic conflict on Soviet territory. Faced with the ever growing dangers of chauvinism in Georgia which threatened (it is true) not only the Abkhazians but which quite obscenely in their case charged that they were mere 17th century 'new-comers' to 'Georgian' soil, when in fact it was only after the forced migration of most of the Abkhazian population to Ottoman lands post-1864 that Kartvelians started to appear in Abkhazia in significant numbers¹, there was a grass-roots movement in Abkhazia which sought to do what many nationalities (of whom the Georgians were just one) across the vast Soviet territories were doing, namely re-asserting their historical rights in the light of *perestrojka-glasnost*. Clearly the Georgians in Tbilisi would have been in no mood to listen to (let alone acknowledge the justification of) Abkhazian anxieties, and so the only alternative was to seek support from the one power that was in a position to lend it, namely Moscow.

The organ of the NFA, *Edinenie*, is portrayed as a rather sinister publication in whose pages one found anonymous 'informationen'. One such is quoted from the July issue of 1990, in which the activities of some local Kartvelian nationalists are described. This reference is presented as part of the 'anti-Georgian' NFA/nomenklatura campaign. In fact, the quotation comes from a lengthy report, running to almost 4 complete pages of this tabloid-size journal, entitled 'Intelligence on some results of the investigation into the events that took place in Sukhum and other towns and regions of the Abkhazian ASSR on 15-16 July 1989'. This report contains relevant information on the background to the killings in Sukhum and Ochamchira, and not unnaturally it includes descriptions of activities on the part of those who were agitating on behalf of the Georgian nationalist cause in Abkhazia. One such was Nugzar Mgaloblishvili, described by Miss Tscherwonnaja as 'the artist', who was one of the most active promoters in Abkhazia of Gamsakhurdia's anti-Abkhazian policies. After devoting so much space to the report, the editor simply added in brackets that there followed the signatures of those who made up the investigative commission. So the lack of any personal attribution here is not quite the sinister act it might at first appear to be.

When the mass-meeting which called for restitution of Abkhazia's full republican status took place in Lykhny on 18 March 1989 it was attended by representatives of all the nationalities in Abkhazia (not just Abkhazians), who subsequently also signed the resulting Declaration. This meeting, branded by Miss Tscherwonnaja as a 'calculated provocation', may well have been sanctioned by the authorities in Sukhum, but this does not mean that it went ahead 'with the participation of the entire Party- and Soviet leadership of the autonomous republic', as stated. At this time the First Secretary in Abkhazia was Boris Adleiba. He had come to be regarded by the mass of Abkhazians as a traitor to his people and country for his willingness to sell property in Abkhazia to more incoming Kartvelians (largely

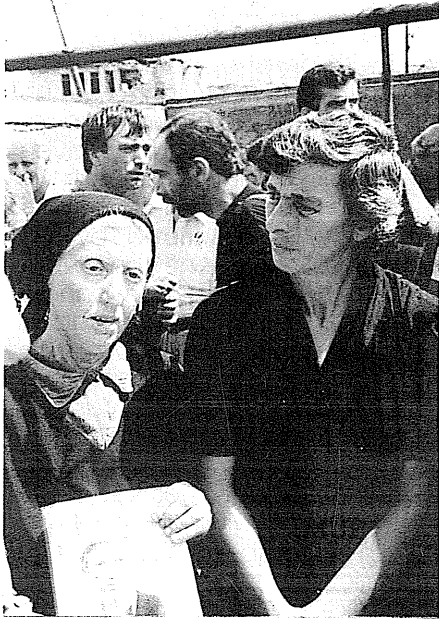
Mingrelians). As one Abkhazian subsequently put it to me: 'By adding his signature to this grass-roots expression of Abkhazian aspirations he redeemed himself in the eyes of his people with the simple stroke of a pen'. This does not sound like Party-manipulation of the masses to this observer. Adleiba was promptly removed from office by the Tbilisi authorities, who put in his place a docile puppet called Khishba. When I met Adleiba after the July 1989 killings in a meeting with Georgian First Secretary, Givi Gumbaridze, Khishba and the lokal Ochamchira Regional Secretary, Sergei Baghapsh, Adleiba was a physical wreck as a result of the pressure the Georgians had put upon him and died shortly thereafter.

Miss Tscherwonnaja evidently feels that 'the cultivation of the "cancerous swelling" of the national ambitions in Abkhazia' was too sensitive to be left to develop in mere Abkhazian hands, and so she has to thicken the plot by introducing a Moscow-agent. In this role she identifies none other than Dr. Yuri Voronov 'sent to Abkhazia by Centre for the preparation of future anti-Georgian public appearances and provocations'. It may then come as a surprise to readers to learn that, in fact, Dr. Voronov has spent his entire life living and working in Abkhazia, researching the archaeology and history of the region. Though married to a Georgian, he never allowed himself to fall victim to the

Georgian nationalist dictates that always set the mould for 'scholarly' work on Abkhazian culture within Georgia. Because of this he was faced with great opposition in Tbilisi when it came to trying to get his work published; the Georgian academic-political community even took their complaints as high as the Soviet Politburo figure of Mikhail Suslov, as described by Voronov himself as recently as 1992. It is a pity that Miss Tscherwonnaja neglected to inform her readers that during the anti-Abkhazian campaign run by local Kartvelians in 1989 Voronov's house-museum was put to the torch (in ominous anticipation of the fate which befell the Abkhazian Research Institute, Archives, Museum and University in November 1992)...

The tragic events and bloody clashes of mid-July 1989 are stated by Miss Tscherwonnaja to have been organised by the NFA. As one who was in Abkhazia at the time, living about one mile from the scene of the fighting over the Ghalidzga Bridge on the morning of 16th July, I can tell our authoress that it was only the quick-thinking action of a group of Abkhazians who exploded a tanker on this bridge that prevented thousands of armed Mingrelians from flooding north to continue the blood-letting their compatriots, along with a group of Svans, had unleashed the previous evening in Sukhum. As part of the planning on the Kartvelian side the prison in Mingrelia's capital, Zugdidi, had been opened and arms

given to the prisoners to go and support the 'patriotic' Kartvelian cause. I have spoken to both Abkhazians and Mingrelians who witnessed the fighting in Sukhum on 15 July, and it is clear that the fighting began only when a group of Svans, stripped to the waist and wearing a headband to identify one another, appeared from the back of a lorry. This Kartvelian 'calculation' is described in great detail in the work of a freelance Russian reporter, Viktor Popkov, who happened to be in Abkhazia at the time working on an excavation in Tamsh. His articles were rejected for publication as far too sensitive by all the Soviet papers he approached; an English translation was subsequently prepared, however, and sent to every American senator. I shall be happy to supply a copy to BGG, if requested.

Part of this 1989 provocation against Abkhazians and their culture involved the moves to establish in Sukhum a branch of Tbilisi State University. The Abkhazians strenuously, but peaceably, objected to this as being a direct threat to the continued viability of the Abkhazian State University, which, since its inception in 1978, had catered mainly for Kartvelian students from West Georgia and then in equal measure for Russians and Abkhazians. In the conditions prevailing at the time only Moscow could sanction the opening of ins-

titutes of higher learning anywhere in the USSR, and the official commission despatched by Moscow to investigate these events surrounding the opening of the branch condemned it as totally illegal. Tbilisi pushed on regardless, and, when the Abkhazians attempted to prevent entrance-exams going ahead by laying siege to the relevant building, they were attacked by the Svan contingent referred to above.

After the killings in July 1989, the leanings of the Khishba government were irrelevant, as Khishba was universally condemned for, reportedly, having preferred to watch a football match rather than take action to ease the tensions over the branch of Tbilisi University. Events in Abkhazia were shaped by the NFA until Vladislav Ardzanba came to prominence, ultimately as President. The Abkhazians have acted since 1989 solely in the interests of Abkhazia (and all peoples living therein). The internal politicking of the Kartvelians in Georgia proper, which in the full glare of world-publicity has brought the country to utter ruination, has been of no concern to them, for they simply wanted to be rid of the whole rotten mess. If one is looking anywhere in Georgia for 'the planned formation of a "fifth column" against the independence of Georgia' or 'a personally and financially organised, ideological preparation of a war', one could hardly do better than look more closely at those in Tbilisi who chose the barrel of a gun to oust in a bloody coup a legally elected president, subsequently calling home to rule them the best known Georgian communist since the death of Stalin, Eduard Shevardnadze...

Miss Tscherwonnaja reapplies the 'anti-democratic' label to the Abkhazian authorities when she links them to the Confederation of Mountain Peoples of the Caucasus, 'an aggressive, extremist organisation, ready to fight against the foe'. Readers might like to familiarise themselves with the constitution of this organisation to see how 'aggressive, extremist' it actually is—an English text is readily available as Appendix 4 of my 1993 article.

Shevardnadze is naively presented, as is regularly the case in the West

(Germany and America in particular), as defender of 'the territorial integrity of a democratic Georgia' with a political platform that generously recognised the need to preserve all Georgia's autonomies (sc. South Ossetia, Abkhazia, Ajaria); in addition, he is credited with ending the war in South Ossetia. Whilst it is true that, after an initial escalation on the part of the Georgians, a ceasefire was negotiated in South Ossetia in June 1992, there has been no move to find a political solution to the problem of South Ossetia's status to this day. The South Ossetians are adamant that they will not allow South Ossetia to return to being ruled by a chauvinist Tbilisi, and all commentators agree that South Ossetia is already *de facto* linked to North Ossetia as part of the Russian Federation. The Abkhazians likewise have no reason to feel that, as regards Tbilisi's attitudes towards Georgia's ethnic minorities, there is one iota of difference between the policies pursued by Gamsakhurdia and those pursued since March 1992 by Shevardnadze.

During the years of Gamsakhurdia's ascendancy Soviet legislation affecting Georgia (sc. post-1921) began to be unpicked, and after his overthrow the ruling State Council annulled all post-1921 legislation, returning to the Menshevik constitution of early 1921. Since Abkhazia was subordinated to Georgia only in 1931, this act of the Georgian authorities left Abkhazia without any constitutional status. It was for this reason that they were compelled to reintroduce as a planned temporary measure their own earlier constitution, namely that of 1925, wherein Abkhazia had the status of a full republic. It should also be recalled that in the all-Union referendum of 17 March, boycotted by Kartvelians in general, there was an absolute majority of the total electorate eligible to cast a vote within Abkhazia in favour of remaining part of the planned revamped Soviet Union—this is to say that the majority in Abkhazia did NOT want to break away as part of an independent Georgia, recognising that Georgian chauvinism was as much a threat to Russian, Armenian, Greek, Estonian, Ukrainian and other mi-

norities anywhere inside Georgia as to the Abkhazians themselves. Contrary to popular belief, the Abkhazians have never declared Abkhazia to be independent of Georgia, even after their final military victory over Georgia's rag-bag of an army in September 1993. The intention always was (and still remains) that the post-Soviet status of Abkhazia should be determined by a referendum of the whole population. The Abkhazians themselves prefer independence and feel confident that, when this referendum is conducted, the majority will agree with such aspirations. The referendum will only be carried out once all refugees who committed no crimes or abuses of human rights during the 14 month Georgian occupation have returned to the republic. Do we need any further examples of what Miss Tscherwonnaja understands by the term 'anti-democratic'?

Miss Tscherwonnaja asseverates that responsibility for the actions of the Abkhazian government cannot be laid at the door of Abkhazia's 'multi-national intelligentsia', who 'opposed the new dictatorship' and 'formed themselves into opposition-parties, blocks, deputy-fractions ("Democratic Abkhazia")'. Clearly Miss Tscherwonnaja has no great respect for the intellectual attainments of the autochthonous residents of Abkhazia whom she implicitly denigrates as totally lacking an intelligentsia, for the Abkhazian government is in the happy position of being able to boast the universal support of all Abkhazians (sc. other than certain puppets resident in Tbilisi and frequently wheeled out for propaganda-purposes by the Georgian authorities), none of whom joined these Kartvelian oppositionist groups.

Miss Tscherwonnaja makes the same mistake as most Western politicians and journalists in assuming that everything that Shevardnadze says must be true. Talk of a 'red-brown army' active in Abkhazia to 'restore a totalitarian system' is designed to elicit greater Western sympathy and to excuse the humiliating military defeat inflicted on the Georgians by the coalition of Abkhazians, North Caucasian volunteers, and the other residents of Abkhazia, who had suffered ap-

palling at the hands of the initial Georgian invasion-force, undiscriminating in their perpetration of human-rights' abuses (relevant detailed documentation was submitted to Amnesty International as early as April 1993, and more has followed since then).

The charge that the Abkhazian authorities wanted to preserve the Soviet *status quo*, with economic stagnation and no privatisation of land is rather belied by regular attempts on the part of the leadership in Sukhum from the late 1980s to interest Turkish businessmen (often of Abkhazian origin) in investing in Abkhazia and introducing Western methods.

The current Abkhazian president is described as having joined the Communist Party at the age of 22. Surely Miss Tscherwonnaja is aware that many budding scholars all over the former USSR would join the Party at a similar age simply in order to ensure their future advancement up the academic hierarchy - it would be interesting to discover how many members of the Party were ever true believers. A member of these (un) distinguished group would surely have to be one Eduard Shevardnadze, who ruled Georgia as a committed por-Brezhnev apparatchik from 1972 to 1985, and who has recently returned to some of his well-tried former methods (such as closing down opposition-papers), as observed by the impressively detailed and fair *Der Kampf um das goldene Vlies* (Hessische Stiftung Friedens- und Konf-

likt-Forschung, Report 8, 1993, Frankfurt am Main).

The Abkhazian elections in October/December 1991 are condemned for being conducted on ethnic lines, producing an assembly consisting of 28 Abkhazians, 26 Kartvelians, 11 Others. It is claimed that this arrangement was the one preferred by the Abkhazians themselves-it was not. They wished to have a bi-cameral system that would have avoided a straight opposing of representatives of the different ethnic groups. This was rejected by Gamsakhurdia in Tbilisi, who forced the system despised by Miss Tscherwonnaja on the Abkhazians in the hope of preserving the (pro-Georgian) *status quo* (a two-thirds majority was imposed for all fundamental votes). Interestingly, in the draft-constitution for the Republic of Abkhazia prepared with the help of the Unrepresented Nations and Peoples' Organisation (The Hague) in 1993 it is the Abkhazians' own preference for the bi-cameral system that is again proposed now that the destructive hand of chauvinist Georgia has been thrown off.

References

- Hewitt, B.G. (1993) Abkhazia: a problem of identity and ownership, in *Central Asian Survey*, 12 (3), pp.267-323
 Voronov, Y. (1992) Mariam Lordkipandze "The Abkhazians and Abkhazia", in *Caucasian Perspectives*, (ed. George Hewitt), pp.259-264

O herkesin anlayabileceği bir şey olsaydı, dünyadaki mil-letler arasındaki eşitsizlik de, zenginle yoksul arasındaki fark da, çoktan son bulmuştu. Bugün anlayamayan, yarın anlar, önemli olan halkı o tarafa yönlendirmek! Düşünsene Zawurkan, Ubihlar yaşamakta oldukları, şu "Karinca Ovası" isimli toprağa vergi (Öşür) ödemek zorunda olmadan, dağlarına, ovalarına, sularına sahip olarak yaşasalar, paşalar ve beyler onları rahatsız etmese, tefeci tüccarlar olmasa, alimleri ile geçinen çiftçi kanunlarla korunsa, komşularımız olan Şarvallar ve Çamhasarlarla birbirimize kin gütmeden, kardeş gibi, yardımlaşarak yaşasak, her Ubih köyünde ana dilimizi de öğreten okullar açılrsa, köy muhtarlarımız bizim gençlerimizden seçilse... Bir gün bütün bunlar gerçekleşse ne güzel olurdu Zawurkan?

-Tahir, evladım, senin sözünü ettiğin şeyleri, insanoğlu varolduğundan bu yana, hep istemişler, ama bu sadece bir rüya olarak kalmış, gerçek hayatta ise böyle bir şeyin olduğunu hiç duymadım! Dünya yaratıldığından beri bir kural vardır: Zengin olduğu yerde, fakirde olur, adalet ile haksızlık, gece ile gündüz gibi karşı karşıyadır, kimileri üzülürken kimileri sevinir; kimileri ağlarken kimileri şarkı söyler, birileri doğarken birileri ölür! Tahir, evladım, benim için artık Tanrı da yok, Allah da! Siyt sana anlatmıştır; benim için Tanrı, zavallı Ubih genci Said'i, Afrika çöllerinde, yalnızlıkla öldürdüğüm gün, öldü!

-Rus Çarı'nın tahtından indirildiğini duydun mu Zawurkan? diye sordu Tahir.

-Duydum, duymayan kimsenin kaldığını da sanmıyorum!

-Rusya'daki devrim Çar'ı tahtından indirmekle kalmadı, dedi Tahir. Sonra dolanmayı bırakıp geldi yanıma oturdu. Feodal beylerin, mal sahiplerinin (tüccarların) güçlerini, ellerinden aldı. Çiftçiler ve işçiler, dünyada benzeri olmayan, yeni bir düzen getirip, başa geçtiler. Rusya egemenliğinde olan bütün halklar ve ülkeler, bağımsızlıklarına kavuştular. Artık bir tek Ubihın bile yaşamadığı Ubih ülkesine de güneş doğdu. Senin dayıların olan Abhazların da artık kendi devletleri var, devletin ba-

Tükenişin Romanı

SON ÜBİH

BAGRAT ŞINKUBA

ÇEVİREN: ZEHRA AÇICBE

Ubih dilini araştıran bir Abhaz genci İkinci Dünya Savaşı'nda ölür ve aradan yıllar geçtikten sonra, anıları bir yazarın eline geçer. Bu anıların yazarı olan Förah Koadzba 1864 Çerkes Sürgünü'nde yurtlarından sürülen Ubihların izini sürerek Anadolu'ya gelmiştir. Burada bulabildiği yegane Ubih, artık yüz yaşını çoktan aşmış olan Zawurkan Abhazca da bilmektedir ve "Sürgün"ün başından başlayarak hem kendisinin hem de Ubihların dramatik sürgün öyküsünü Förah Koadzba'ya anlatır.

şında yine kendilerinden olan bir Abhaz var. Kendisi evvelki yıl bazı işler için Türkiye'ye gelmiş, ben göremedim ama Muhacir dağlılardan çok kişi kendisi ile tanışmış.

Aah, şansı bir türlü yaver gitmeyen biz zavallı Ubihlar, şimdi sevgili ülkemizde olsaydık, özgürlüklerini kazanan kardeşlerimiz dağlılarla birlikte yeni yaşantımıza başlardık. Mansow gibi feodaller ve parazitlerini kovup, toprakları ve ormanları köylülere dağıttırdık. Evlerine okul ve hastane yapardık? Ama neredel..

İçini çekti Tahir, aceleyle önünde

duran tütünü sarıp dudaklarına götürdü, upuzun savurdu dumanını, sakinleşmişti. Arkasına yaslandı.

-Tahir, evladım, bütün bu anlattıkların benim için bir masal gibi, inanmak güç geliyor. Pekala, beyimiz Mansow ya da Ali Hazret Paşa, servetlerini zorluk çıkarmadan (iyilikle) verirler mi?

-Söylemeye gerek var mı Zawurkan, tatlılıkla vermezler tabi, ama unutmaki onlar bir avuç insan; bizler, eli ateşin içinde olanlar ise milyonlarca!..

Tahir böyle başlayarak, o güne

kadar hiç duymadığım şeyler anlattı. Duyduğum şeylerin tümü beni sevindiriyor, yüreğimin derinliklerinde umut kıvılcımları çakıyordu, ama daha önce de söyledim gibi inanamıyordum bir türlü. Tahir de bunu bakışlarımdan anlamış olmalı ki,

-Zavurkan, bütün bu anlattığımız şeyler Kafkasya'da gerçekleşti, diye açıklama gereği duydu. Sonra baltasını alıp bilek taşında bilemeye başladı. Bu balta ile ne kesmeyi düşünüyordu bilmiyordum ama ben, o baltayla yüreğimi kesip atmışçasına çıktım bahçeden.

Sırtımda sanki kaldıramayacağım ağır bir yük varmış gibi, bitkin ve üzgün bir şekilde, iki yanı çitlerle uzanan yola doğru saptım. Förah, evladım, senin gibi gönmüş biri için, Astan'la karşılaşmamızın, bende uyandırdığı düşünceleri, tahmin etmek zor olmasa gerek...

Sevgili vatanımdan ayrıldığımdan beri hayatım hep zorluklarla geçti, ama o gün dizlerimin bağı çözülüyor, yüreğim kan ağlıyordu. Hey gidi hey, bir zamanlar Ubih ülkesinde, iyi at binmeleri ile tanınan, şeref ve haysiyetlerine gıpta edilen, yiğitlikleri masal gibi anlatılan Zolaklar bugün bak ne hallere düştüler! Ben en dibe düşmüş (vurmuş), gidecek başka bir yeri olmayan, çaresiz insanı gördüm o gün. Ubih ülkesinde hemen her köyde yaşayan Zolakların sonunun geldiğini işte o gün anladım!

Sonunda iki salatalık yeşerdi bu güçlü aileden, ikisi de ezik: Biri -ben, diğeri Astan!

İnsanın yiğitliği karşılaştığı güçlü bağlantıdır, derler. Astan'ı yargılayıp, eleştirebilir miyim? Sağ salım bugüne gelmesine şaşmak gerek, kaderi böylesine kötü olmasaydı, bu duruma düşmezdi şüphesiz! Benim de ondan iyi bir yanı yok.

Ailem, çocuğum, çocuğum yok, evim barkım yok, başkalarının ekmeğini yiyip, dolaşıp durmaktayım. Doğru, bundan sonra, yaşamımı değiştirip, Astan gibi kendimi düşüremem, uçurumda asılı kalsam da, başımı yukarıya dönerim, atalarımın öğrendiklerini yapmaya devam ederim ama yarın yoluma neyin çıkabileceğini kim bilebilir.

Bu kıraç yerde daha yüz sene yaşayabilecek bir ağaç vardı. Kötü bir fırtına geldi, onu kökünden söküp attı. Herkes saldırdı devrilen ağaca, kimi odun yaptı parçalarından, kimisi alet edevat, tek bir parçası bile kalmadı geriye. Sonunda, bir zamanlar üzerinde yaşadığı toprakta, izi bile kalmaksızın yok oldu gitti. İşte bizim soyumuz da dünyadan böyle silindi.

Bir halkın tümünden yokolmasına neden olan şey nerede gizli acaba? Kimbilir belki de gerçek suçlu, yine bizleriz. Bu durum rehavetimin bir sonucuysa; yokoluşumuzu koşarak karşılamışsak eğer, bizi alıp götürün suyu az bulup kendi kanımızı da katmışsak ona...

Başka bir şekilde söylersek, Tahir bizden biri, sevgili vatanından ayrılırken henüz bebektir, oraları görmedi bile, ama bu, milleti için yararlı bir evlat olarak yetişmesine engel olmadı. Peki nasıl oldu bu? Eğer tüm Ubihların çekirdeği iyi olsa, onun gibi düşünebilseydik eğer, bugün nerelere ulaşmış olurduk kimbilir?! Aklımızı kullanarak yeterince duyaralı olamadık herhalde!

İyi ama beyimiz Mansov'un açık göz biri olmadığını kim söyleyebilir? Tahsilini tamamladı, bir çok ülke gezdi, etrafında olup bitenden haberi var, ama düşünceleri çok farklı, o kendi milletinin geleceklerini kaybetmekten mutluluk duyuyor, bunu bir şans olarak kabul ediyor!

Böylesi derin düşüncelere dalmış ilerliyordum, tek bir yerden güneş huzmesi süzülmekteydi. Oraya yöneldim. Öğle üzeri güzel bir bahçenin kapısına varmışım. O anda benim için Tanrı da, Cami de, Anıha da, yolun sonundaki, halkımın sevgili evladı Tahir'in, kendi eli ile yaptığı kırmızı toprakla sıvalı küçük eviydi.

Oraya ne zaman gitsen, ev sahiplerini yalnız başkalarına yakalayamazdın, köy işlerinin görüldüğü resmi daireden çok daha kalabalık olurdu: Kimi arzuhal, kimi şikayetname yazdırmak için, derdi olan da, o gün benim geldiğim gibi, çare aramaya gelirdi. Kendisi hekim olmadığı halde, ondan ilaç istemek için gelen, hastalar da çoktu.

Bütün bunlar muhtarın, kışkançlığını harekete geçiriyor, ya-

vaş yavaş intikam duyguları beslemesine neden oluyordu. Tahir'i görünce sinirleniyor, onu gözaltında tutuyor, her hareketini takip ediyordu. Sık sık şikayet mektupları yazıp Ali Hazret Paşa'ya jurnallıyordu. Tahir bütün bunları bildiği halde, umursamıyor, elinden geldiğince halka yardım etmeyi sürdürüyordu.

O gün yine odasında üç dört kişi kadar insan vardı, ortak bir derterli olsa gerek ki, Tahir onları birlikte içeriye almıştı. Bahçeye girdiğimi görünce misafirlerini bırakıp, beni karşıladı.

-Zavurkan, gölgelikte biraz oturuver, işim çabuk biter, deyip geriye döndü. Henüz yerleşmişim ki, Gülizar üzerinde dumanı tüten kahveyi getirip önüme koydu. Onu, talipsiz bacılarının yerine koyuyor, özel bir değer veriyordum. Güzelliği de dillere destandı: İnce ve uzun boyluydu, gözlerinin içi gülerdi, İstanbullu bir Türk kıızıydı, biraz tahsili de vardı, dilimizi anlıyor ama konuşamıyordu. Evde iken yüzünü açıyor, çarşaf giymiyor, erkeklerin yanını da çıkıyordu. Tahir evlendiğinde yaşı bayağı ilerlemişti. Ama şans ona gülmüş, iki erkek çocuk sahibi olmuştu. Onlar da artık, boy boy olmuşlar, pulluğu kullanacak hale gelmişlerdi. Şimdi hatırlayamıyorum ama, iksinin de adları Ubihçaydı.

Gülizar, benimle biraz konuşup, evinin işlerine geri döndü, ben kahvem yudumlayarak oturdum. Bütün Ubih çiftçileri gibi Tahir'in de, kırmızı toprakla sıvalı, küçük bir evi vardı, arkasına ahır yapılmıştı, bahçede başka bir yapı yoktu ama her yer meyve ağacıyla kaplıydı. Bahçede oynayan Tahir'in oğulları, beni faredince sevinerek yanıma geldiler. Üstümdeki yamçıya, belimdeki kama ve kemere, şaşkınlık içinde bakıyorlardı.

Kalktım, sarılıp ikisini de başlarından öptüm.

-Atalarınızın izinden ayrılmayasınız, evlatlarım dedim, gençlerin başlarını okşarken,

-Babalarının yolundan gidip gitmeyecekleri, bugünden belli, söylediğini anlıyamadılar, henüz Ubihça bilmiyorlar, o konuda, ko-lum kanadım kırık, diye seslendi Tahir, konuklarını yolcu edip geri dönmüştü.

-Onun bende farkındayım, Tahir, deyip ayağa kalktım. Orada başka birşey söyleyemeden, takılıp kalmıştım.

-Beklettiğim için kusuruma bakma, şöyle buyur Zavurkan!, ev sahibi beni önüne katıp eve soktu. Bir odanın içinden, daha dar olan diğerine geçtik Bu odaya daha önce hiç girmemiştım, eşikten içeri adım atınca, şaşırarak durdum: yerdeki döşemeden tavana kadar bütün duvarlar, yan yana dizilmiş kitaplarla dolu idi. Daha önce birisi bana, bir Ubih'in evin de bu kadar çok kitap gördüğünü söylese inanmazdım. Nedir acaba diye, gidip içlerinden birini seçerek yapraklarını çevirip okumaya çalışacak değildim, aynaya bakan keçi misali göz gezdiriyordum, Tahir de farketti bunu.

-Burada nadir bulunan, çok eski kitaplar var...

Tahir elini kitapların üzerinde dolaştırarak konuşuyordu.

-Zavurkan, sonunu getiremedik yoksa biz zengin tarihi kimliği olan, eski bir halkız. Burada top-

ladığım kitapların arasında, eski Rum dili ile Arap ve Türk dili ile yazılmış olanlar var, bu kitaplarda tarih bilginlerinin Ubih ülkesi ile ilgili yazıları da bulunuyor. Biliyorsun bir zamanlar Şardın'ın oğlu Mansov ve ben, İstanbul'da okula birlikte gittik, aynı odada kaldığımız da oluyordu. Onun babası zengindi, biricik oğlu para sıkıntısı çekse, olur muydu hiç! Açlıktan ölüyorum diyerek, Mansov'a yalvarıp, ondan aldığım paralarla topladım bu kitapları...

Tabureyi çekip, beni yazı masasının yanına oturttu. Tek elle kaldırılmayacak kadar ağır bir el yazmasını çekip önüme koydu.

-Bunu senden gizleyecek değilim Zavurkan, dedi.

-En eski Ubih tarihinden başlayarak, muhacereti de kapsayan, bir çalışma yapıyorum, başlıyalı epey zaman geçti, bir engel çıkmazsa çok geçmeden bitireceğim! Ben çok ümitsiz değilim ama, eğer üzerimizdeki baskılardan dolayı, bu topraklar da yok olup gidecek olursak ki, bu yuvarlak dünyada herşey olabilir. İşte bu üzerinde çalıştığım kitabı yayımlayabilirsem dünya, bir zamanlar Kafkasya'da Ubih adında bir halkın yaşadığını bilir ve tarihin acımasız çarklarında kaybolup giden diğer halkların arasına bizi de koyup, nasıl bir soykırıma uğradığımızı, zorla yok edildiğimizi anlar

-Yapmayı düşündüğün çok iyi bir iş, Tanrı yardımcın olsun, Ta-

devamı önümüzdeki sayıda

BULMACA

Hazırlayan: Şermin ENÇOK

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												

SOLDAN SAĞA

1. Abhazların yaylı çalgısı, 2. Bir nota-Nemli ve çamur haline gelmiş arazi. 3. Elektrik, su gibi şeylerin harcama miktarını ölçen alet- Bir kimse ile eğlenme. 4. Türlü renkte olan çok sert taş-Belirti, iz. 5. Rusya'da bir kent-Fransayı simgeleyen harfler. 6. Telli bir müzik aleti- Kuzey Kafkasya'da yaşayan bir halk. 7. Bir ülke-Kas, 8. Birdenbire-Kadın savaşı, 9. Sözcük-Asya'da bir göl, 10. İşçi-Litrenin kısa yazılışı-Korlaşmış ateş, 11. Çoğul eki-İşkambilde bir kağıt-Kilo amper.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1.Kuzey Kafkasya'da bir halk -Etoburlardan sürü halinde yaşayan bir hayvan, 2. İtalya'da bir ova-Yedinci sanat, 3. İran'da kurulmuş eski bir devlet, 4. Sıcak ülkelerde yaşayan siyah sert kabuklu bir bitki-Vilayet, 5. Sürüm değeri-Bir erkek adı, 6. Durağan-Kuzu sesi, 7. Hüküm darlık kanıtı olarak başa takılan -Bir nota, 8. Bir renk-Salgılar, 9. Bir okyanus akıntısı, 10. Vatan, yurt-Topraktan yapılmış yayvan kase, 11. Yırtıcı bir kuş-Bir deve cinsi, 12. Yemekten emir-Farsçada bir-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti.

Doğru çözüp gönderen on okuyucumuza Yaşar Bağ'ın "gülümse" adlı şiir kitabını hediye ediyoruz.

1953'ten günümüze dergiciliğimiz

Aydın Osman Erkan

YENİ KAFKAS DERGİSİ

...geçen sayıdan devam

Sayı 8

Mart-Nisan 1958 Fiyatı 1 TL.

Kapak resmi : İmam Şamil'in bir boy fotoğrafı. Bu resmin aslı Temirhan Şura'da tarih müzesindedir.

İçindekiler :

1. Kuzey Kafkas İstiklali mi? Rejim Değişikliği mi? : (Dr. Vasfi Gûsar)
Kafkasya'nın yolunun Moskova'dan geçmeyeceğini, Kerenskilerle, büyük Rusyacılarla, Çaristlerle birleşip milli gayelere ulaşılmayacağını anlatan bir yazı.

2. Vecizeler :
5 güzel vecize yazılmış.

3. Çocuk Köşesi : (Bedia Şaplı)
Şiir.

4. Kıymet ve Şahsiyet: (Necdet Suyik)
Ülkeye ve topluma yararlı üstün yetenekli insanlara saygılı olmayı tavsiye eden bir yazı.

5. Şeyh Şamil : (L. Şav)
Anıbale Şeyh Şamil kadar hiç bir kahraman benzememiştir. (Süleyman Nazif) Batarya ile ateş.

6. Gnl. Musa Kundukhov'un Hatıraları: (Murat Yağan)
Fasıl V.

7. Biraz da Gülelim : (Mehmet Ketey)

8. Kuzey Kafkasya'da 23 Şubat Teciri : (İdare)
Rusya Sovyet Federatı (Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Sovyet Prezidyum Başkanı Bahmura'nın resmi beyanatu.

9. tarihi Hatıralar :
11 vefaati tarihi ve olay konu ediliyor.

10. Türkiye'de Halkın Yüzde 88.29'u Türkçe Konuşuyor
İstatistik Haber.

11. Çerkesya'da Terbiye, Adet ve İctimai Hayat
J.S. Bell'in izlenimleri,

- Pşerhe - yaver silahşör,
- Spor,
- Çerkes kızı,
- İzdivaç.

12. Büyükleri Hatırlayalım
- Bekmirza Şora Nogumuka (181-1844), özgeçmiş,
- Hacı Giranduk Berzeg (1770-1880), özgeçmiş ve fotoğrafı.

13. Haberler :

14. Kafkas Vahdeti Çarlık ve Sovyet Rejimleri
Günümüzdek ulaşan bir tarihi araştırma.

15. Kuzey Kafkas Milli Dansları (Sevin Time)
Çerkes kızlarının muhteşem bir şekilde dansa gidip gelmelerini görmek kadar zevkli, hakiki vakar ve nezaketi bunun kadar temsil ettiren bir şey görmedim.
Çerkesya'daki İngiliz Temsilcisi, J.A. Longworth.

16. Sakarya'da ve Düzce Kafkas Baloları : (H. Edat Öz)
Sakarya balosu, Düzce Kafkas balosu.

17. Komünist Blok ve Hür Dünya Askeri Kuvvetlerinin Mukayeseleri, (Yeni Kafkas) :
Süper devletlerin silahlarının kıyaslanması yapılıyor.

Sayı 9

Mayıs-Haziran 1958 Fiyatı 1

K. res. :Dağıstanda Gimri kasabası.

İçindekiler :

1. Şimali Kafkasya İstiklali'nin Yıldönümü: (Vasan Giray Jabağı)

2. Drav (Drau) Faciası (Dr. Vasfi Gûsar)
27 Mayıs 1945'de Sovyetlere teslim edilen Kafkasyalı, Kırmızı ve Kazakların acı dramı.

3. Birazda Gülelim : (Der. M. Ketey)

4. Gelirim Kafkas : (Uğur Dipşov)
Şiir.

5. Kafkas Vahdetli Çarlık ve Sovyet Rejimleri : (Fetgeriy Şöenu)

Bir tarihi araştırma.

6. Hikaye : (Nazif Ferit)
Kısa bir hikaye.

7. Çerkesya'da Terbiye, Adet ve İctimai Hayat : (Z.Jabağı Baj)
- Eş İntibabı,
- Çelimsiz kadın suyu bozar,
- Vase,
- Plagu,
- Gelin götürmek.

8. Gnl. Musa Kundukhov'un Hatıraları : (Murat Yağan)
Fasıl VI

9. Büyükleri Hatırlayalım :
- İmam Şamil Denga (1797-1871)
- Namık İsmail Zeyf (1892-1935)

10. Şamil Şaplı'nın Aziz Ruhuna : (Zübeyde Şaplı)
Şiir.

11. Kuzey Kafkas Milli Dansları : (Sevin Time)
- Nişase,
- Kaje,
- Tleperüj,
- Guşevuj,
- Apısuwa,
- Çeçen,
- Şamil Kale,
- Vig.

12. Haberler :
- İzmit Faciası, 1 Mart 1958 vapur battı,
- Evlenme töreni,
- Kafkas balosu,

13. Mısır Çerkes Sultanları ve Devirleri Hakkında Yazılan Eserler : (Mehmet Zahir)
Birçok tarihi kıymetli eserin bibliografyası.

14. Doğum , Nişan.

Sayı 10

Temmuz-Ağustos 1958, F. 1 1/2 TL.
Kapak resmi : Çerkeslerde bir şehide saygı. Temsili bir fotoğraf.

İçindekiler :

1. Şahlanan Bir Millet : (Dr. Vasfi Gûsar)
Sömürgecilik ve Emperyalizme karşı uyanan milletler konu alınıyor. Ce-

zayıf gibi.

2. Vecizeler :
6 adet vecize.

3. Rusların Kafkasya'yı İlk İstila Hareketleri: (Dr. Ahmet Bedri Atalay)

1594 yılının ilk baharında Prens Dimitri İvanovich Hvososli kumandasında, Terek ve Grekerski Kazakları ile takviye edilmiş 5000 kişilik bir kuvvet Astrahan'dan hareket ederek, Terek'e ve oradan da Sulak nehirlerine varmıştır. Bu ilk Rus Birliğidir.

4. Kafkas Vahdeti Çarlık ve Sovyet Rejimleri : (Fetgeray Söenu)

İki rejimin kıyaslaması ve Kuzey Kafkasya'ya olan etkisi.

5. Okuyucularımıza : İstanbul'da gazete fiyatlarının 15 kuruştan 25 kuruşa olduğu belirtiliyor.

6. Kuzey Kafkas : (Dr. İ.Erhorn) Al-mancadan çeviren Kundeyt Şurdum
Bu ülkenin tarihi, etnografik, etnik ve siyasi bir incelenmesini yapan ilginç bir araştırma.

7. Evlenme ve Vese Derdi : (Bir köylü)
Bu konuda geçen sayılarda çıkan yazıdan etkilenen bir hemşehrinin yanıtı.

8. Biraz da Gülelim : (Mehmet Ketey)

9. Çerkesya'da terbiye, Adet ve İçtimai Hayat : (Z. Jabağı Baj)
- Gelinin variyeti,
- İğne batırma düğünü,
- Güveyi geri getirme,
- Gelin çıkarma düğünü,
- Çerkes düğünleri,
- Yaralıları için tertip edilen eğlence şaps.

10. Hayırlı Bir Dava Mevzu Olunca : (Muharrem Bilgiç)
İzmir fakirleri koruma derneği başkanı hemşehrımız Nuri Savaş'ın bir mektubu ve bu konuda yapılan İzmir seyahati v.s.

11. Gnl. Musa Kundukhov'un Hatıraları : (Murat Yağan)
Fasıl 10.

12. Tarihi Hatıralar : 5 tarihi anı ölümler ve bir hicret.

13. Pşi İnal (Yinal) : (İmzasız)
Büyük Çerkes Hükümdarı Kral İnal konusun da bir yazı ve özgeçmiş.

14. İzmir Folklor Balosu : (Av. Aysel Alpsal)
23 Mayıs 1958 tarihinde İzmir'de verilen baloya gidiş ve bu balo hakkında bilgi veriliyor. Fuar Göl Gazinosu'nda.

15. Haberler : Bazı cemiyet haberleri veriliyor.

16. İrabi Vakası ve Mısır Çerkesleri : (Necdet Siyuk)
Mısır tarihinin Hidipler zamanında en mühim vakadır. bu olay Mısır'a ya-

banlı müdalesine yol açmış ve netice olarak Mısır'ın İngilizler tarafından işgaline ve uzun seneler Mısır'ı sömürge şeklinde idareye sebep olmuştur. Bu yazıda bu olayın nedenleri ve sonuçları anlatılıyor. Çok ilginç.

Sayı 11

Eylül-Ekim 1958. Fiyatı 150 krş.
K. Res: Çerkes Süvarisi - Leh ressamı (1777-1832) Al.Orlovski'nin tablosu.

İçindekiler :

1. Şimali Kafkasya Hududunda Araplar ve İslamiyet : (Dr. Vasfi Güsar)
Miladi 647 yılında Amroğlu Emir Serka idaresindeki Arap ordusu Şirvan'ı istila ederek güneyden Dağıstan'a girmiştir.

2. Vecizeler : 7 adet vecize konu ediliyor.

3. Rusların Kafkasya'yı İlk İstila Hareketleri : Geçen sayıdan devam. (Dr. Ahmet Bedevi Atalay)

4. Adıge Kızı : (Uğur Dipşov)

5. Kafkas Vahdeti Çarlık ve Sovyet Rejimleri : (Fetgeray Söenu)
1. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin yanlış siyaseti Bolşeviklerin fırsattan istifadesi, konfederasyon.

6. Kuzey Kafkas İstiklali ve İngiliz Rus İşbirliği : 1. Dünya savaşındaki olaylar konu ediliyor. (Dr. İ. Erhorn) (Çeviren Kundeyt Şurdum)

7. Çerkesya'da Terbiye Adet ve İçtimai Hayat: (Z. Jubağı Baj)
- Tışsase - gelinin baba evine ilk gelişi,
- Torunlar,
- Kadınlar-Erkekler-Misafirlik,

8. Gnl. Musa Kundukhov'un Hatıraları : (Murat Yağan)

9. Büyükleri Hatırlayalım : - Temriukue İdar ölümü 1571 Kabartay Hükümdarı. Çar İvan ile evlendirilen, Prenses Meryem'in babası. - Abdülmecit Çermoy (1882-1937) Kuzey Kafkasya Cumhurbaşkanı-Çeçen.

10. Kafkas Hikayeleri : (İmzasız)
- Güzel Femihhan'ın öyküsü.
- Çömert Prens - Hatuğzokue Muham-med Pagu
- Vatan sevgisi - Hatuğzokok Kigurk Devlet mirza'nın öyküsü.

11. Kafkas ve Onasya Medeniyetleri Arasındaki Arkeolojik Rabita : (Yıldız Okyay Tlifij)
Hitit-Hati-Sümer medeniyetleri konu ediliyor.

12. Birazda Gülelim : Derleyen : (Mehmet Ketey)

13. Haberler : Dünyadan ve memleketten

14. 25 Dil Bilen Fransız Profesörü Dumezil : (Havadis Gazetesinden)

Prof. George Dumezil'in yaptığı çalışmalar konu alınıyor ve Çerkeslerin özellikle Ubih klanı ve dili hakkında bilgi veriliyor bir de profesörün İstanbul Kafkas Kültür Derneği'nde milli giyisili Çerkes kızları ile çekilmiş bir fotoğrafı yer alıyor.

15. Tarihi Hatıralar : 4 adet tarihi hatıra, tarihleri ile yazılmış.

16. Hadiseler : (Kasey)
Asimilasyon ve millî karakterin kaybolması hakkında ilginç bir yazı.

17. Lüzümlü Bilgiler : Ev işlerinde hanımlara faydalı bilgiler.

Sayı 12

Kasım-Aralık 1958. Fiyatı 150 kuruş.
Kapak resmi : Mısır'da Kahire'de, Çerkes kanat eserlerinden Sulatan Kaytbay Camii

İçindekiler :

1. Büyük İnsan Pius XII : (Yeni Kafkas)

Yeni ölen Papa'nın 2. Dünya savaşı sonunda kendisine müracaat eden bir Çerkes gencine nasıl sahip çıktığını ve bu olay üzerine Çerkes mültecilerin Ürdün'e gönderilmelerine nasıl yardımcı olduğu anlatılıyor. Papa, 60 mültecinin uçak paralarını kendisi bizzat ödemiş.

2. Rus İhtilalinin Çalıştığı Yollarda Kuzey kafkas Fırkası : (Aytek Namitok)

41 yıl evvel yazarın tanık olduğu olaylar Petrograd'ın Müslüman komitesi Bşk. Ahmet Tsalikati ile teması. Sultan Kılıç Girey ile olan konuşması Gürcü Prensi Çavçavadzenin Kuzey Kafkasları koruması. O devirde olan entirikalar ve memleketin Bolşevizmeye doğru kayışı.

3. Vecizeler: 5 adet ilginç vecize

4. Kabilecilik ve Psikopatlar : (Dr. Vasfi Güsar)
Bir toplantıda yaşanan çirkin bir olay anlatılıyor. Medeni hayatta aşiret ve kabile olmaz millet olur, deniyor.

5. Büyük İsviçreli Alime Tazim : (Habibe Erkan)
Kafkas ırkı üzerinde çok inceleme yapmış olan Profesör Eugene Pittard hakkında bir yazı bu zatın 91 yaşına girmesi dolayısı ile yazılmış.

6. Deli Irmak : (Av. Aysel Alpsal)
Bir öykü.

7. Dergimizin Yazı İşleri Md. Mehmet Ketey'in 70. yaş günü toplantısı ve birde fotoğrafı vardır.

8. Çerkeslerde Terbiye Adet ve İçtimai Hayat : (Z.Jabağı Baj)
- Hediye,
- İtikat eski ilahlar.

9. Büyükleri Hatırlayalım : Sultan Kaytbay (1407-1495) (Zahit Güsar)

MEKTUPLAR

"Ağaç" Dergisi Sayın Yöneticilerine

Kaliteli bir baskı ve profesyonel bir anlayış ile bizden olan insanların, bizlerin gösteren bir dergiyi sevinmemek mümkün mü? Elbetteki ben de derginize, öncesinde de Nart Yayıncılık'ın azımsanmayacak sayıdaki kitaplarına çok sevinmişim.

Görüşmelerimizde, telefonlaşmalarımızda da belirtmişim.

Ancak üzümlere söylemeliyim ki, görüşmelerimizde de değindiğim gibi yayın politikamızı anlayabilmiş değilim. Nasıl bir yayın politikasının olması gerektiği, bu politikaya göre nelerin nasıl yazılması gerektiği, nelere öncelik verilip nelerin ihmal edilebileceği ayrı bir tartışma konusu. Bununla birlikte tanış olduğum bir olayın dergide verilmesi biçimi, derginin objektifliği konusunda, azından bu konudaki özeni konusunda kuşku uyandırıcı. Söz konusu haber İslamey ile ilgili olan.

Başlığa bakalım: "İSLAMEY GELMİYOR" Yalnızca başlığı okuyan birine, İslamey'in haklı yada haksız bulunabileceği bir gerekçeden dolayı programını kendisinin iptal ettiğini düşündürmez mi? Dahası "Kartal Kafkas Kültür ve Dayanışma Derneği" tarafından Türkiye'ye davet edilen Adige Cumhuriyeti'nin dünyaca tanınmış başarılı halk dansları topluluğu "İslamey" aynı tarihlerde Kafkasya Konfederasyonu Halk Dansları Grubu "Kafkas"ın Türkiye'ye gelecek olması nedeni ile programını iptal etti. Tümcesini okuyup, sonrasında okumayanlar, "İslamey" in, "Kafkas"ın gelişine kızarak programını iptal ettiği kuşkusuna kapılmazlar mı?

Ancak daha sonra, dernek yönetim kurulu üyesi Sayın Safet Öztürk'ün sözleri, iptalin Türkiye tarafından kaynaklandığını ortaya koyuyor. Yalnız bu kadarlık bilgi ve objektif bir yaklaşım ile haberi yeniden oluşturursak, her halde başlık "İSLAMEY GELEMİYOR" olurdu. Arkasından Sayın Safet Öztürk'ün sözleri verildi.

"Bu konuda görüştüğümüz Kartal Kafkas Kültür ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Safet Öztürk'ün sözleri, iptalin Türkiye tarafından kaynaklandığını ortaya koyuyor. Yalnız bu kadarlık bilgi ve objektif bir yaklaşım ile haberi yeniden oluşturursak, her halde başlık "İSLAMEY GELEMİYOR" olurdu. Arkasından Sayın Safet Öztürk'ün sözleri verildi.

Ancak derginiz, olayı biraz daha kurcalayabilir ve bunun sonucunda İslamey'in gelişinin iptalinin, Kartal Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından alınmış tek tarafı bir karar olduğunu, yazının yazıldığı günlere kadar İslamey tarafına resmi bilgi verilmemişliğini ve bunun duyumsatabilirdi. Hele "Ulusal kültürel değerleri yaşatmak ve geliştirmek" de amaçlarımızdan biriyse eğer; bu davranışın uygun olmadığını, Kafkaslılığa hiç mi yakışmadığını ekleyebilirdi.

Bilmem siz ne dersiniz?

Kalın sağlıklıla...

Not: Birinci sayınızı bulamadığım için okuyamadım. Her yayın organı gibi ilk sayı-

nızda amacınızı, ilkelerinizi belkide açıklamıştınız. Birinci sayıdaki açıklamaları yeterli buluyorsanız onun fotokopisini, yeterli görmüyor ve değer görüyorsanız ayrıca bir yazıyı gönderirseniz eğer, çıkmış sayıların daha ayrıntılı eleştirisini sizlerin amaç ve ilkeliriniz ışığında yazmayı düşünüyorum. Ancak "Kafkasya'yı yok sayan, problemlerin çözülmesini istemeyen" bir amacınız yok ise eğer, ele geçen yarım-yamalak bilgileri, böl-geler arasında ayırıp yapıldığı izlenimi de verecek şekilde ve de problemleri çözmekten sorumlu kişilerin anlayamayacağı dilde yayımlamayı, ulusal sorumlulukla bağdaştırıyorum. Yazışmak, daha iyiyi, daha güzeli birlikte arama çabasında olmak dileği ile başarı-lar....

Necdet Hatam

Maykop - Adige Cumhuriyeti

Sayın Ersoy,

7-8 Sayılı Derginizin 9.10.11 sayfalarında "Yeşim Atrış-pha" imzası ile yayınlanan metinde; ekip giysilerinin temini ile ilgili, diğer bazı hamşehrilerle birlikte bana da teşekkür edilmektedir.

Yazıdan, sanki yardımın tamamı metinde ismi geçenlerce yapıldığı izlenimi doğmaktadır. Değerli yazarın eksik bilgisinden kaynaklandığını zannettiğim bu durumun düzeltilmesine ihtiyaç vardır.

Bilindiği gibi mevzu bahis ekibimizin giysileri ile ilgili materyaller, Türkiye'de geniş hemşehri katılımı/öncülüğü ve çalışması ile hem hemşehrilerimizden, hem de pek çok Kafkaslı dostundan aynı olarak alınmıştır.

Bu tür iyi niyetli yazı ve teşekkürlerde çok hassa olunması gerektiğine; inaniyorum kabul edersiniz. Ya, canla başla koşuşturan/yardım eden tüm hemşehriler ve hemşehrilerin yardım çığırısına olumlu cevap veren Kafkaslı dostlarımız hepsine teşekkür edilmeli, ya da hiç kimsenin, kurumun ismine yer verilmenden "genel teşekkür" ile yetinilmelidir.

İyi niyetli de olsa, eksik bilgiyle ve araştırılmadan yapılan bu tür yayınlarla; yardım edip de ismi zikredilmeyen insanlara büyük bir haksızlık yapılmış olunmakta, muhakkak ki bu insanlar rencide de olmaktadır.

"KAFKAS" topluluğunun kıyafetlerine doğrudan yardım, yardımın toplanmasına katkı anlamında; pek çok hemşehrimiz ve dostları katılmıştır. Kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi açısından bu konunun yeni çıkacak sayınızda ÇARPICI şekilde belirtilmesinde fayda görüyorum, rica ediyorum.

Çalışma ve gayretlerinizde üstün başarı-lar dilerim.

Saygılarımla,

Atay Ceyişakar - İstanbul

İyi Günler Hayri Bey;

Uzuncadır yazamadım, söz verdiğim yazı ve benzerlerini de gönderemedim zamanında. Gerçi daha önce telefonla rahatsız olduğumu bildirmiştim, size de söylendiğinden eminim ama ben yine sözümü zamanında yerine getiremediğim için özür dilerim.

"Ağaç" elime çok düzensiz geldi. Önce 2-3 sonra 4-5 sayı lve 4 yok. Böyle de olsa Ağaç'ı sevdim, okumakla memnun kaldım. Böylesi sıcak bir dergiyi çıkarabilmek pek kolay olmasa gerek. Sabırlı ve iyi niyetinizi korumanızı diliyorum, başarılarınızın devamı için biz okurlarında sizlere elden geldiğince destek vermesini istiyorum.

Ağır işim gereyi (4 vardiya çalışıyorum) vakitkin büyük çoğunluğunu iş ahyor. Anladığınız gibi kültürel uğraşım için çok az zaman kalıyor. Fakat böylede olsa yüreğimdiki sancıdan boş kalmak, birşey yapmaktaki bana göre değil.

Telefonda sözünü ettiğim (Adigey-Albümü) adlı çeviriyi tahminde edeceğim gibi bitiremedim. Ama sözüm sözdür. Bittiyi an elinize ulaştıracağım.

Bu mektubumla beraber bir çok çeviri, yazı, şiir vb. gönderiyorum...

...Şimdilik bu kadar olsun, yaklaşan yeni yılınızı da kutlar, savaştız, sorunsuz, özgürlük dolu bir yeni yıla halkımızın, insanlarımızın ulaşmasını diliyorum.

Tüm Ağaç'ı için çalışanlarada içten selam ve başarı dileklerini sunuyorum.

Meretiko Metin - Hollanda

Ağaç dergisinin üçüncü sayısında yer alan "Adigeyde neler oluyor?" isimli makaleyi okudum. Makale Adigeyde nelerin olduğunu objektif bir şekilde ve doğru olarak yansıtmıyordu. İlgili ve bilgi alanı ticaret olan Sayın Kenan Kaplan Adigeyde kaldığı çok kısa bir süre içerisinde temasta bulunduğu birkaç kişiden edindiği eksik ve yarım bilgilerle sanki bir Adigey uzmanı gibi beyanlarda bulunmuştur. Sayın Ersoy'da ele geçirdiği bilgilerin doğruluğunu, objektifliğini yeterince araştırmadan ve röportaj yaptığı kişinin konu üzerindeki uzmanlığına hiç önem vermeden bu röportajı yayınlamak suretiyle çok ağır bir hata yapmıştır. Bu yazımda sizlere röportajla sonucunda ortaya çıkan Adigeyle gerçek Adigeyin, aynı olmadıklarını ana başlıklar halinde anlatmaya çalışacağım. Sayın Kaplan'ın tesbitlerine göre ortaya şöyle bir Adigey çıkmaktadır:

1-Ülkede yönetimi eski komünist kadrolar mafya ile birlikte paylaşmıştır. Mafya ülkeye gelen yatırımcıların artı değerlerine el koymaktadır. Ülkeye gelen yatırımcılar yıldırılmakta, kendilerinden rüşvet ve avanta istenmektedir. Ülkede yatırım yapma imkanı yoktur.

Evet Adigey'de tüm eski Sovyet ülkelerinde olduğu gibi eski komünist kadrolar yönetimde ağırlıktadır. Yapılan son seçimlerde yine %41 oyla komünistler en büyük parti olmuşlardır. Komünist kadroların iş başında olması bir iktidar gaspı değil Adigey halkının kendi demokratik tercihidir.

Mafya olayı kapitalist sistemin bir ürünü olduğuna göre bu sisteme geçmekte olan Adigeyde de bir mafya olgusu vardır. Ancak bu mafyanın gücü ve etkinliği ne Rusya'nın diğer bölgelerinden nede eski Sovyet Cumhuriyetlerindeki mafyalardan fazla değildir. Hele hele Türkiye, İtalya, Amerika gibi ülkelerin mafyalarının yanında adından bile söz edilemez. Durum böyle iken Adigeyi bir mafya devleti gibi göstermek çok yanlış bir tesbittir.

Bu ülkede yatırım yapılamayacağına gelince, ne yazık ki bu tesbit de doğru değildir. Burada yabancı yatırımcılar çeşitli yatırımlar yapmışlardır. İçlerinde başlatıkları işleri biterenler olduğu gibi devam edenlerde vardır. Türkiye, Amerika, Kanada, Fransa, İsrail gibi ülkelerin firmalarınca tamamlanan veya devam eden birçok işletme buna örnek verilebilir. Kimsenin artı değerine el ko-nulmamıştır.

2-Türkiye'den Adigeye dönmüş olanların durumlarının iyi olmadığı, Adigey halkının dönüşe hazır olmadığı ve Türkiye'den dönenleri dolar makinasi gibi gördüğü iddiasına gelince;

Türkiye'den ve diğer diaspora ülkelerinden Adige'ye yerleşmiş olanların büyük çoğunluğu açmış olduğu irili ufaklı işletmelerle başarılı bir şekilde çalışmaktadırlar. Hiçbirinin yaşam düzeyi gelmiş olduğu ülkedekinden daha kötü düzeyde değildir. Diasporadan dönmüş olan herkes ana vatanında yaşamaktan dolayı büyük gurur duymaktadır. (Birgün sizlerinde bu gururla yaşadığını görmek isteriz). Buraya alışmayan ve uyum sağlayamayanlar azınlıktadır. Halkında büyük çoğunluğu diasporadakilerin dönüşünü istemektedir. Cumhuriyetin anayasasına diaspora Adigelerin vatanı olarak kabul edileceklerine dair madde konulduğu gibi bu konu ile ilgilenmek üzere dışişleri bakanlığı bünyesinde bir de komite oluşturulmuştur.

Türkiye'den dönenlerin dolar makinası olduğu yakıştırmaları ise çok gerilerde kalmıştır. Şu anda Adigeyde tüm Türkiye'den dönenlerin sahip olduğundan daha fazla dolara tek başına sahip olan birçok insan vardır.

3-Halkın büyük çoğunluğunda vatan kavramının yerli yerine oturmadığı, Adigeliğin birilerini çarpmak için gurur ve yetenek gösterisine dönüştürüldüğü iddiası ise bu röportajda yapılan hataların en vahimidir. Adigelerdeki vatan kavramını Sayın Kaplan yeterince anlayamamış olsa bile Çerkes Tarihi yazmış olan Sayın Ersoy'un bunu çok iyi bilmesi gerekirdi. Sadece İkinci Dünya Savaşında nüfusunun onda birini kaybetmiş olan Adigey halkı için vatan kavramı yerli yerine oturmamış demek ne derece sağlıklı bir tesbittir bilemiyorum.

Adigeliğin birilerini çarpmak için gurur ve yetenek gösterisine dönüştürüldüğü ise istisnalar esas alınarak genele yöneltilmiş ağır bir iftiradır. Yeryüzünde Adigelerin adını yaşatmak için nefes tüketen bu insanlara bir Adige tarafından bundan daha haksız bir suçlama yöneltilmezdi.

4-Eski jenerasyonla bir yere varılamayacağı, yeni kuşakların Türkiye veya batıda yetiştirilmesi gerektiği savı da bu ülke insanının iradesine saygısızlıktır. Eski jenerasyon denen kişilerde uzun zaman ülkelerine hizmetlerde bulunmuş ve halen seçimle işbaşında bulunan kadrolardır. Halkın bunları her ülkede olduğu kadar seçimle değiştirme olanağı vardır. Yeni jenerasyonun dışarıda yetiştirilip yetiştirilmeyeceği de ülke yönetiminin bileceği bir iştir. Zira bu ülkenin okullarından yetişmiş dünyaca ünlü bilimadamları, politikacılar, sanatçılar ve yazarlar da vardır.

5-Rus polisinin mafya olgusunu bilinçli olarak yarattığı, bundan Kafkasyalıların aleyhinde yararlanmak istediği, iktidarın örgütlü muhalefetin güçsüz olduğu gibi Rusya'nın geneli üzerine yapılmış tesbitlerde bundan öncekilerde olduğu gibi yeterince araştırma yapılarak ortaya çıkarılmış, sağlam dayanakları olan tesbitler değildir. Bu konularda kesin konuşabilmek için bir Rusya uzmanı olmak gerekir. Nitekim iktidar ve muhalefetle ilgili yapılan tesbitte ne kadar yanlış olduğunu seçimler göstermiştir. Bu seçimlerde örgütlü denen iktidarın oyları % 8'lerde kalırken güçsüz olduğu söylenen muhalefet oyların % 90'nını almıştır.

6-Yöneticilerin pasaport işlemleri için sorunlar çıkardıkları da yanlıştır. Diasporadan dönen Adigelerin büyük çoğunluğu vatanışlık hakkını kazanmıştır. Bu hakkı elde edemeyenlerin işlemleri de devam etmektedir. Kendilerine oturma izinleri verilmiştir. Bu konuda problem yaratıldığı yerine ağır işleyen bir bürokratik me-

kanizmadan sözetmek daha doğrudur.

7-Kazakların Adigeler aleyhine örgütlendikleri, Adigelerle Kazakların birbirine düşürülerek Ruslaştırmanın çabuklaştırılmasının amaçlandığı da hayal ürünü bir varsayımdır. Kendi kendine felaket senaryoları yazmaktır. Hiçbir temeli ve dayanağı yoktur. Bu savı doğrulayacak herhangi bir gelişme yoktur. Azınlıkta olan kimi fanatik kişilerin demeç ve davranışlarına bakarak genel üzerine bir yargıda bulunmak doğru değildir.

Durum böyle iken böylesine eksik ve yanlış bilgilere dayanan bir röportajın derginizde niçin yayınlandığı ve bundan neyin amaçlandığı anlaşılamamıştır. 16 aydır Adigeyde yaşayan biri olarak Sayın Kaplan'ın buraya ancak birkaç günlüğüne kalmak için geldiğini gördüm. Yaptığım araştırmada buna ile bir ticareti olduğunu bilen kimseye rastlamadım. Bana ve birçok kişiye "Adigelerle ticaret yapmıyorum" diye konuşmuştur. Böyle birine "Adigeyin ticareti hakkında bilgi verir misiniz" denilmektedir.

Okuyucuya Adigeyle ilgili bilgi verilecekse bu konuda yetkinliği herkesçe bilinen birçok kişinin İstanbul'da ve Türkiye'de olduğu Sayın Ersoy tarafından da bilinmekte iken neden Sayın Kaplan'ın seçildiği anlaşılamamıştır.

Türkiye'de yaşayan en büyük Kafkasyalı gurubun ona vatani olan ve onları temsil eden Adigey Cumhuriyetinin böylesine karanımasından olan ve haksız yere suçlanmasından ne gibi faydalar umulduğunu bir türlü anlayamadım. bu röportajın daha fazla tartışmaya açılmasında yapılan yanlışları devam ettirmekten başka birşey değildir. Dergi yaptığı hatadan dolayı bir an önce okuyucudan özür dileyerek meseleyi kapatmalı ve bundan sonra yayınlarında daha titiz ve dikkatli olmalıdır.

6 Ocak 1996

İbrahim Çetav, Maykop-Adigey

SEVGİLİ DOSTUM

Öncelikle çalışmalarınızda başarılar dilerim. Bütün zorluklara karşın, aklı başında bir yayın organını sürdürülebiliyorsunuz. Toplumdaki tüm duyarsızlıklara karşın, yayıncılık yapabilmek cesaret ister. Emeği geçenleri kutlarım.

Alaşa dergisinin 7. sayısında İstanbul'da yapılan bir toplantıda Sn. Aytek Kurlmel tarafından dile getirilen görüşleri okuduk. Kaf-Der'e yapılan haksız suçlamalar bizleri üzmüştür. Kurulduğu günden bu yana toplumda birlik ve dayanışmayı savunan derneğimize zaman zaman yapılan haksız saldırılara cevap vermekten özellikle kaçındık. Çizdiğimiz doğrultuda çalışmalarımızı sürdürürken, toplum içinde hoş olmayan polemiklerden kaçındık. Bu tip polemiklerle zamanımızı öldürmemeyi düşündük. Üçüncü şahıslar nezdinde Çerkes toplumunu zayıf düşürebilecek tartışmalardan özellikle kaçındık. Kaf-Der'e saldırarak kendilerine paye sağlamayı uman bazı sevgili dostlarımız, bilinçli bir şekilde yazılı ve sözlü saldırılarını sürdürürken, "Artık konuşma zamanının geldiğini" düşündük. Çeçenistan konusunda bizleri politikasızlıkla suçlayan, hatta daha ileri giderek Rusçu-Komünist suçlamalarını yapan Sn. Kurlmel'i bu konuda sözlü uyarımıza rağmen, temsalcimizin olmadığı bir toplantıda aynı davranışları tekrarlaması bizleri son derece üzmüştür. Kaf-Der'in ne olduğu, neyi savunduğu bültenlerinde yazılıdır. Ek'de örneklerini gönderdiğimiz yazıları incele-

diğinizde görüleceği gibi Çeçenistan konusunda neleri savunduğumuz daha iyi anlaşılır. Çağın gerisinde kalan suçlamalara gelince; T.C yasalarına, uluslararası antlaşmalara ve demokrasi ilkelerine bağlı olan derneğimiz ve bağlı 23 şube söylem ve yayınlarında suçlanan hususlarda en ufak bir yaklaşım göstermemiştir. Göstermesi de mümkün değildir. Kendimizi savunma olanığımızın olmadığı bir toplantıda, böylesine yakışsız bir sözün sarfedilmesini, kişisel bir aşağılık kompleksinin dışa vurumu olarak yorumlamayı uygun gördük.

Lütfen biraz daha ölçülü olalım. Herkes kendi çizgisinde çalışmalarını sürdürsün. Toplumsal yokoluş sorununa gün geçtikçe duyarsızlaşan geniş kitlenin yanında bir avuç duyarlı aydının kişisel ve kısır çekişmelerden uzak durmalarını öneriyoruz. Kafkasya'da gün geçtikçe ağırlaşan sorunların çözümüne yardımcı olmak istiyorsak kısır çekişmeleri bir kenarda bırakmamız gerektiğine inanıyoruz. Bu sorunlara sloganı yaklaşımlarla değil, bilmin ve aklın ışığında çözüm bulacağımıza inanıyoruz.

Günlük heyecansal yaklaşımlarla bir yerlere gidilemeyeceği bilinmelidir. Sorunlarımızı kurumsallaşma kapasitelerini arttırdığımız sürece daha kolay çözebilir, çağın siyasal gelişimini yakalayabiliriz.

Birlik ve dayanışma yolunda tüm duyarlı insanlarımızı güç birliğine çağırıyor, çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Süleyman Yançatoral
Kaf-Der Genel Bşk. Yardımcısı

Değerli Hayri Abi!

Derginizin ve tabiki dergimizin ve sizlerin yeni yılını candan kutlarım Kafkasya'dan selamlar iletirim. Göndermiş olduğunuz 5-6 Ağustos-Eylül 1995 sayılı dergilerden elime ulaştı, ancak ben bir adet dergi değil 4 aylık bir sürede 3 adet dergi bekledim. Çünkü aylık bir dergi olduğu için diğer sayıların gelmediğini görünce anlayamadım. Herhalde bundan sonra göndermeyi düşündünüz. Bu sizin çıkarttığınız **Alaşa** Dergisi'nin her sayısını ben ve Ürdünlü bir arkadaşımla buradaki "Nart" gazetesinde tercüme edip haber olarak almayı istediler. İçindeki en küçük ayrıntısına kadar alıyorlar ve bu da aylık bir gazete basımı olacak. Onun için derginize ihtiyaç olur.

Derginin son sayfasında okuyucu mektupları bölümünde Ankara'dan Naci Özbay Kafkasya'dan daha çok haber istediğini, olması gerektiğini belirtmiş tabiki bu çok önemli. Benden bu mektubunda Kafkasya'dan haber olmasada Kafkasya'dan bir çok hemşerimizin belki de çocuğuna, akrabasına takabileceği tavsiye edebileceği Adige kız ve erkek isimlerinin listesini gönderiyorum. Bu isimlerden bazılarına bakıldığında bir anlamı olmayanlar var (Adigece anlamında) ancak bugün Kafkasya'da ve birçok diaspora dedğimiz (Suriye, Ürdün ve Türkiye v.b.) yerleşmiş ve kullanılmakta. Bunları Adigece yazışları ve latin alfabesi ile yazarak göndermek istedim.

Tijin ÇÜREY

renk bizim işimiz!

GÜNAL OFSET

Dereyolu Cad. No.52 Mecidiyeköy / İstanbul
Tel : 0212 - 272 98 63 / 274 62 43 Fax : 273 19 24

SIEMENS

ŞİTAY ELEKTRİK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

KABLolar

N Tipi Kablolar

F Tipi Kablolar

Y Tipi Kablolar

Telefon Kabloları

Özel Kablolar

ISO

ERKABLO

ŞİTAY

0.6/1 kV PVC ve
XLPE izoleli
Kablolar

3.5/6 kV PVC ve
XLPE izoleli
Kablolar

5.8/10 kV PVC ve
XLPE izoleli
Kablolar

8.7/15 kV PVC ve
XLPE izoleli
Kablolar

20.3/35 kV XLPE izoleli
Kablolar
Lastik Yalıtkanlı
Kablolar

ISO

DEMİRER KABLO

ISO

Büyük Hendek Cad.
Kule İş Merkezi
No.: 29/11-12-13
Karaköy - İstanbul

Tel.: (0212) 293 18 01(4 Hat)

Fax: (0212) 252 29 97

M.A.P

Dudayev'e intikam tuzak

25.04.96 YY

Bir Rus yetkili, Dudayev'in, Çeçen güçlerin girdiği pusuya karşı intikam amacıyla öldürüldüğünü açıkladı

Moskova - Çeçen lider Cahar Dudayev'in öldüğü dün kesinlik kazanırken, Rusya İçişleri Bakanlığının üst düzey bir yetkilisi, Dudayev'in, Çeçen güçlerce 16 nisan günü düzenlenen ve 95 Rus askerinin ölümü ile sonuçlanan pusuya karşı, intikam amacıyla öldürüldüğünü açıkladı. İttar-Tass'a açıklamalarda bulunan, ancak adı ve görevi açıklanmayan yetkili, Dudayev'in öldürüldüğü 21 nisan 22 nisanı bağlayan gece, Çeçenya'da Dudayev'in ana üsleri olarak önceden belirlenen bütün noktaların fişelerle ve bombalarla vurulduğunu söyledi.

Yetkili, "o gece, Çeçenya'nın güneyindeki dağlık bölgede çok sayıda nokta vuruldu. Bu seri operasyonların amacı, pusuya karşı intikamdı. Amacımız, Dudayev güçlerinin ana üsleri olarak bildiğimiz altı-yedi noktayı volemektir" dedi.

Daha önceki açıklamalarda, Dudayev'in Rus yetkililerle barışı konuşmak üzere Gekhi-Çu köyüne telefon etmek üzere geldiği sırada fişe saldırısı sonucu öldüğü belirtilmişti. Bu operasyonlarda, Duda-

Ruslara karşı Çeçenleri tek yumruk haline getiren Cahar Dudayev'in öldüğüne bazı Çeçenler hala inanmıyor.

dar çeçen militanın da çeşitli noktalarda öldürüldüğünü beirten yetkili, "Gekhi-Çu'daki uydu telefon haberleşme merkezi de imha edildi" dedi. Yetkili, "Dudayev, bu merkezden sık sık Rusya ve Türkiye ile görüşüyordu. Rus saldırısının ya-

Gizli servis işi
Yapılan açıklamaya göre, Dudayev'in bulunduğu yer uydular tarafından

Sovyet generaliydi direniş lideri oldu

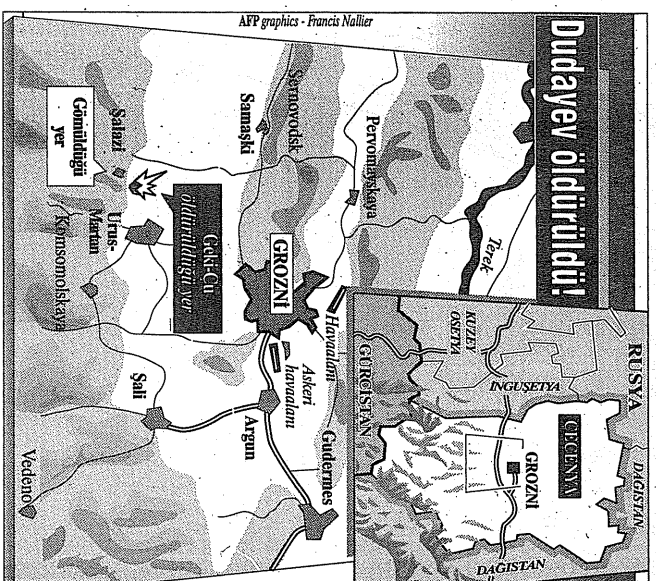
Rus zamanlar Rus ordusunda general rütbesine dek yükselen, madalyalarla donatılan Cahar

Savaşın 16 ayı

- **Çeçenya-Rusya** gerginliği, ilk olarak, ekim 1991'de General Cahar Dudayev'in, devlet başkanlığı seçimlerini kazandıp bağımsızlık ilanı etmesiyle başladı.
- **11 aralık** 1994'de Rus askerlerinin Çeçenya'ya girmesiyle savaş başladı.
- **Ocak 1995:** Rus tankları Grozni'nin içlerine doğru ilerledi.
- **Şubat 1995:** Çeçen direnişçiler Grozni'den ayrıldı.
- **14/19 haziran:** Samil Basayev liderliğinde 100 Çeçen, Rusya'nın Budenovsk kasabasında hastanede binden fazla insanı rehlin aldı. Kurtarma operasyonunda 150 sivil öldü. Rusya'nın Çeçenya'daki askeri operasyonlara son veracağını duyurması üzerine, rehinelere bazıları serbest bırakıldı. Kalan rehneleri de bırakan direnişçilerin Çeçenya'ya dönmelerine izin verildi.
- **30 temmuz:** Taraflar, Rus askerlerinin kısmi olarak çekilmesi, Çeçenlerin silahsızlandırılması ve ateşkes konusunda anlaşma imzalandı. Ancak, siyasi sorunlar çözilemedi.
- **20 kasım:** Moskova destekli geçici yöneminin başı Dokü Zaygıyev, Grozni'de bir saldırıya yaralandı.
- **4 aralık:** Moskova destekli yöneminin Grozni'deki binosunun yakınında bomba patladı. 5 ölü.
- **14 aralık:** Çeçen direnişçiler Çeçenya'nın ikinci büyük kenti Gudermes'e girdi. Çeçen güçler, yüzlerce kişiyi öldürdü. Gudermes'den birkaç gün içinde çekildi.
- **17 aralık:** ZAVODAVUÇ Çeçen

ra, Rus gizli servisi son
darbeyi vurdu.

Dün sabah Çeçen TV'sinde konuşan komutan Şamil Basayev, Dudayev'in öldüğünü doğrulamış ve 3 gün süreyle yas ilan edildiğini duyurmuştu. Basayev'in açıklamaları diğer Çeçen kaynakları ve Rus ordusu da desteklenirken bir Çeçen yetkilisi Dudayev'in güneybatıdaki Şalajı köyünde toprağa verildiğini belirtti. Dudayev'in Moskova'daki temsilcisi Vahap Tutakov da, ilk gün yaptığı açıklamaların tersine, "Dudayev öldü. Bunda sansasyonel bir şey yok. Vatansız bir Çeçen ölmüştür. Mücadelemiz şiddetlenerek sürecek" dedi. (afp, aa, reuter)

Kafkasya'da bitmeyen oyun

Çeçenler 17. yüzyıldan beri Ruslara karşı direniyor. Dudayev özgürlük ateşini yeniden yakmıştı.

Dudayev'in ölüm haberiyle yeni bir aşamaya giren Çeçenya'daki savaş, 18. yüzyıldan beri her fırsatta bağımsızlık için harekete geçen Çeçenlerin en son ayaklanması. Tarih boyunca Ruslarla Çeçenlerin arası hiç düzelmeydi. 1814 yılında Çar 1. Alexander'in "Bütün Çeçenler ölene kadar bars yok" dediği biliniyor. 1817-1864 yıllarında süren Kafkas savaşı sırasında da bölge

İmam Mansur, Şeyh Şamil ve Cahar Dudayev'den sonra...

Edial Güven

Çeçen direnişinin sembolü haline gelen Cahar Dudayev'in ölümü dikkatli hareketini sarılabiliyor. Bir tutkal işlevi götürek Ruslarla sonuna kadar savaşmayı savunanlarla barışçı çözüm aramaları yeğleniyor. Bugüne kadar aynı çatı altında tutulabilen Dudayev'in kaybi, bu iki karşıt grubu birbirine düşürüp direniş hareketinin bölünmesine yol açabilir.

1991 yılından beri 1.2 milyonluk ulusunun başında 150 milyonluk Rusya'ya kafa tuttu. 1944 yılında dünyaya gelen Dudayev'in ailesi, oğullarının doğumundan kısa bir süre sonra Çeçenleri İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlarla işbirliği yapmakla suçlayan Stalin tarafından Kazakistan'a sürüldü. Dudayev, 13 yıllık sürgün hayatının ardından kendini Sovyetler Birliği Hava Kuvvetleri Akademisi'nde buldu ve uzun yıllar nükleer silah taşıyan Sovyet uçaklarına pilotluk yaptı. Genç Çeçen'in yıldızı, Afganistan işgali sırasında parladı ve generalliğe terfi etti. Dudayev 1990 yılında Çeçen Halkının Ulusal Kongresi adlı muhalefet örgütünün başına geçti. Rusya'da 1991 yılında gerçekleştirilen başarısız darbe girişiminin yarattığı kargaşadan faydalanarak bağımsızlığını ilan etti. Aynı yıl içinde cumhurbaşkanlığına seçildiğinde bir zamanlar Komünist Partiye üye olduğunu unuttu Kur'an'a el bastı. Milliyetçiliği ve hırslı kişiliğiyle tanınan Dudayev'in kendisine asrı güveni de dillere destan. Yeltsin, 1 numaralı dışmanı ilan ettiği Cahar Dudayev için vur emri vermişti. Bir çok sultakst girişiminden kurtulmayı başaran ve yaşarken efsane olan Dudayev, milliyetçiliğiyle ve hırslı kişiliğiyle tanınıyordu.

Direnmiş bayrağımı Basayev devralıyor

İkinci grubun başında ise Rusya'yla barış görüşmelerini yürüten Aslan Mesedov var. Hiç kuşkusuz Rusya'nın Çeçenlerin başında görünmek istediği isim de Mesedov. Bu grup Çeçenya'nın gelecekteki statüsünü ille de bağımsızlık olarak görmüyor ve belli koşullarla "geniş bir özerklik"e razı.

Ancak Çeçen kaynakları ilk grubun askeri güç açısından ikinciye üstün olduğunu söylüyor.

Yönünün başkanı seçildi. **9-24 Ocak 1996:** Dudayev'in damadı Salhan Raduyev liderliğindeki Çeçenler 2 bin kişiyi Dağıstan'ın Kızıyar kasabasında rehlin aldı. Ruslar bölgeyi bombaladı. 153 Çeçen öldü, 28'i tutuklandı, 18 rehine kayboldu. **Direnisler kaçtı.** **16-19 Ocak:** Çeçen yanlısı silahlı kişiler Trabzon dan Soçi'ye giden Türk feribotunu kaptırdı. Çoğu Rus 150 yolcudan ölen ya da yaralanan olmadı. **4 Şubat:** Bağımsızlık ilanından bu yana en büyük gösteri. Onbinlerce Çeçen Grozni'de Rusların çekilmesi için gösteri yaptı, 10 kişi öldü. **16 Şubat:** Rus askerleri direnişin sembolü başkanlık sarayını yıktı. **20-27 Mart:** Ruslar'ın Samashki bombardımanında 500 sivil öldü. **31 Mart:** Yeltsin barış planını açıkladı. Ateşkes, görüşmeleri devam ve askerlerin "sakın" yerlerden çekilmesi. **17 Nisan:** Çeçenler güneybatıda puslu kurarak 97 Rus askerini öldürdü.

Kafkasya'da bitmeyen oyun

Çecenler 17. yüzyıldan beri Ruslara karşı direniyor. Dudayev özgürlük ateşini yeniden yakmıştı.

Dudayev'in ölüm haberıyla yeni bir aşamaya giren Çecenya'daki savaş, 18. yüzyıldan beri her fırsatta bağımsızlık için harekete geçen Çecenlerin en son ayaklanması. Tarih boyunca Ruslarla Çecenlerin arası hiç düzelmeydi. 1814 yılında Çar 1. Alexander'in "Bütün Çecenler ölene kadar barış yok" dediği bilinmiyor. 1817-1864 yıllarında süren Kafkas savaşı sırasında da bölge tam anlamıyla Rusların egemenliğine girmedi.

Rus yazar Leo Tolstoy'un, Kafkas savaşında askerlik yaparken, "Çecenlere ilişkin edindiğim izlenim, Ruslara ilişkin duyularımın, nefretten de öte olduğudur" dediği söylenir. Rusların K.Kafkasya'da 18. yüzyılda başlayan işgali, 1859'da, Şeyh Samil'in yaklaşık 40 yıllık direnişinin bastırılmasıyla

tanımlandı.

Sonraki ilk önemli direniş, 1917 Bolşevik Devrimi döneminde patlak verdi. Mart 1920'de bölgede Sovyet otoritesi yeniden sağlanırken, yeni yönetime birlikte, bölgede düzen yerine, düzensizlik hakim oldu. Mücadeleleri boyunca, "diğer kuzey Kafkasya halkları tarafından yalnız bırakıldıklarını" söyleyen Çecenler, kendilerini dağlardaki "yalnız kurd" bunu simge olarak aldılar.

İkinci Dünya Savaşı'nda da yine direniş başladı. Stalin, Çecen ve İnguşlar'ın tümünü, Sibirya'ya ve Kazakistan'a sürgüne gönderdi. Sürgündükiler, Kruscev döneminde, 1957'de geri döndü.

Bu tarihten sonra 30 yıl kadar bölge sakindi, ta ki Çahar Dudayev devlet başkan seçilip bağımsızlık ateşini yeniden alevlendirene kadar.

İmam Mansur, Şeyh Samil ve Çahar Dudayev'den sonra...

Erdal Güven

Çecen direnişinin sembolü haline gelen Çahar Dudayev'in ölümü direniş hareketini sarsabilir. Bir tutkal işlevi görerek Ruslarla sonuna kadar savaşmayı aramaması yegleciler için büyük bir çözümleri bugüne kadar aynı çatı altında tutabilen Dudayev'in kaybı, bu iki karış grubu birbirine düşürüp direniş hareketinin bölünmesine yol açabilir.

İlk grubun başını Dudayev'in yerine getirilen Zelimhan Yandarbayev çekiyor. Son derece radikal ve uzlaşmaz tutumuyla bilinen Yandarbayev, komutan Şamil Basayev ile ittifak içinde. Tam bağımsızlık isteyen ve Çecenya'da tek bir Rus kalamayana dek savaşmaktan yana tutum alan bu grubun stratejisi bir yandan dağlarda gerilla savaşını sürdürürken bir yandan da Budenovsk ve Petrovskaya benzeri "moral bozucu" eylemlerle Rusları çekilmeye zorlamak.

Direnmiş bayrağını Basayev devralıyor

İkinci grubun başında ise Rusya'ya barış görüşmelerini yürüten Aslan Mesedov var. Hiç kuşkusuz Rusya'nın Çecenlerin başında görmek istediği isim de Mesedov. Bu grup Çecenya'nın gelecekteki statüsünü ille de bağımsızlık olarak görmüyor ve belli koşullarla "geniş bir özerklik"e razı.

Ancak Çecen kaynaklar ilk grubun askeri güç açısından ikinciyi üstün olduğunu söylüyor.

İlk işaret

Dudayev'in ölümüyle ilgili sis perdesi henüz aralanmamışken Şamil Basayev'in ölüm haberini doğrulaması ve Çecen liderliğini Yandarbayev'in üstlendiğini açıklamaması, direniş bayrağını kendisinin devraldığının ilk işareti olarak yorumlanabilir. Böylelikle 18. yüzyılda İmam Mansur'un, 19. yüzyılda Şeyh Samil'in taşıdığı, 1990'larda Çahar Dudayev'in yükselttiği Ruslara karşı direniş bayrağının bundan böyle Basayev'e geçtiği söylenebilir.

Dudayev'in ölümüyle ortaya çıkabilecek diğer bir olasılık da şu: benzeri direniş hareketlerinde de görüldüğü gibi, yasarken bile bir efsane muamelesi gören Dudayev şimdi iyice yitceltilip çok daha kanlı ve şiddetli bir direnişin bayrağına dönüşebilir. Çecenler şimdiden intikam alacaklarını söylemeye başladı.

Bu durum merkezden bağımsız hareket etmeye başlayacak küçük gerilla gruplarının dogmasına ve böylelikle direnişin zayıflamasına yol açabilir.

Çecen liderin ölümünün Rusya lideri Boris Yeltsin'in akbetini nasıl etkileyeceği de zamana bağlı. 1 numara düşmanın ölmesi, direniş hareketinin yumuşamasına yol açarsa bu elbette Yeltsin'e puan kazandırır, ancak önümüzdeki günlerde Ruslara karşı art arda intikam saldırıları haberleri gelmeye başlarsa Yeltsin'in hazırladığı yeni den seçilme şansı hayli zayıflayacak.

Budennosk eylemiyle ön plana çıkan Şamil Basayev liderlik için diğer komutanlardan Aslan Mesedov ile mücadele etmek zorunda kalabilir.